

Tartu Ülikool

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond

Eesti ja üldkeeleteaduse instituut

Rakenduslingvistika osakond

Anastassia Tkatšova

Eesti refleksiivverbid vene emakeelega õppijate keeleteadmistes

Magistritöö

Juhendaja Raili Pool

Tartu 2021

Sissejuhatus	3
1. Vene keele <i>ся</i> -järelliite ja eesti keele <i>u</i> -liite kõrvutamine	7
1.1. Verbid <i>ся</i> -järelliitega vene keeles	7
1.1.1. Passiivi vorm.....	8
1.1.2. Enesekohased verbid.....	10
1.2. <i>u</i> -liitega verbid eesti keeles	14
1.2.1. Refleksiivid	14
1.2.2. Translatiivid	16
1.2.3. Frekventatiivid	17
1.2.4. Umbisikuline tegumood.....	18
1.3. Vahekokkuvõte.....	19
2. Keeltevaheline sarnasus – emakeele positiivne mõju teisele keelele.....	21
3. Mis on introspektsioon ja kuidas saab seda teise keele omandamise uurimisel kasutada.....	25
4. Verbimoodustuse käsitlemine gümnaasiumiõpikutes	28
5. Materjal, meetod ja informandid.....	31
5.1. Uurimismaterjal, uurimismeetod ja valim.....	31
5.2. Transitivse / intransitivse verbi valik ja informantide põhjendused	33
5.3. Tulemused	101
Kokkuvõte	106
Kirjandus	109
Kaudviited	114
Estonian reflexive verbs in the language skills of Russian-speaking learners. Summary	115
Lisa 1. Testi lõppversioon.....	118
Lisa 2. Nõusoleku vorm	120

Sissejuhatus

Samase kujuga transitiivsete ja intransitiivsete verbipaaride kasutamine on üks keerulisematest teemadest eesti keele kui teise keele õppijate jaoks. Selliste verbide kasutamise vigu esineb nii B- kui ka C-tasemel. Töö autor on ise eesti keelt teise keelena õppinud ning teab, kui raske on sellisest liiki vigadest lahti saada. Samuti on autor põhikooli kolmandas astmes eesti keele õpetajana praktikat sooritanud, mis aitas näha, et õppijad tõesti eksivad õige verbi kasutamisega üsna sageli.

Teemat on juba käsitlenud vanemate kolleegide poolt: on olemas nii teoreetilisi kui ka praktilisi materjale. Näiteks Helle Metslangi jt teoses „Keelehärm. Eesti keele probleemseid piirkondi“ (2003) käsitletakse erinevaid aspekte, mis võivad olla vaeohtlikud vene emakeelega eesti keele õppijate jaoks, sealhulgas ka transitiivsete ja intransitiivsete verbide kasutamine; Raili Pool on loonud kogumikud „Eesti keele reksioone“ (2019) ja „Eesti keele sihitise ja reksiooni harjutusi“ (2019), mida saab kasutada eesti keele tunnis praktilise materjalina; „Eesti keele käsiraamat“ (2007) annab ülevaade erinevatest eesti keeles olevatest verbide rühmadest; Olesja Stefanovitš (2007) käsitleb oma magistritöös „Sarnasekõlaliste sihiliste ja sihitute tegusõnade õpetamine vene õppekeelega kooli gümnaasiumiastme eesti keele tunnis“ eesti transitiivseid ja intransitiivseid verbe. Kuid praeguseks hetkeks on puudu sellistest töödest, kus oleks käsitlenud just **refleksiivide** ehk enesekohaste verbide kasutamist eesti keele õppijate poolt, kusjuures refleksiivid (ja nende vastandid) kuuluvad samuti sarnase kujuga transitiivsete ja intransitiivsete verbipaaride hulka (refleksiivid on intransitiivsed verbid, mille formaalne tunnus on *u*-liide): *tutvuma ja tutvustama; solvuma ja solvama; peatuma ja peatama jne*). Teema on aktuaalne, kuna see tekitab raskusi vene emakeelega õppijatele. Näiteks Anna Verschiku poolt läbi viidud uurimus näitas, et Narva Kolledži vene emakeelega õppijad eksivad kausatiiv-, translatiiv-, ja refleksiivverbide kasutamisel (Verschik 2004). Ka Irina Külmoja jt märgivad, et üks probleemsematest aspektidest vene

emakeelega eesti keele õppijate jaoks on enesekohaste verbide kasutamise oskus (Külmoja jt 2003: 119).

Probleemistik on huvitav selle poolest, et vene keeles on ka sarnane verbide kategooria (*возвратные глаголы*), millel on omakorda oma formaalne tunnus: järelliide *-ся* (*интересоваться – huvituma; влюбляться – armuma; теряться – kaduma jne*). Håkan Ringbomi sõnul püüavad õppijad luua sarnasusi eelteadmiste ja sihtkeele vahel õppeprotsessi hõlbustamiseks (Ringbom 2007: 185). Kui õppija oskab oma emakeeles sihtkeelega sarnaseid jooni näha ja sihtkeele kasutamisel nendele tugineda, toimub tal vaimne protsess, mis põhineb sihipärasel teadlikul tegevusel, mis võimaldab varem omandatud oskusi uutes tingimustes kasutada ehk **positiivne ülekanne** (Rosanova 2016: 20). Töö autori tähelepanekute järgi ei pruugi positiivse ülekanne printsiip refleksiivverbide kasutamisel toimida.

Sellest lähtudes võib oletada, et õppijad eksivad mitmel põhjusel. Kõigepealt võib vigu tekkida seetõttu, et eesti keele õppematerjalides ei käsitleta üldse verbimoodustust (tähendab, et õppijad ei tea, et *-u*-liide on refleksiivide tunnus ja sellepärast ei oska neid verbe kasutada). Probleem võib olla tingitud ka õppijate **metalingvistilise teadlikkuse** madalast tasemest: õppijatel puuduvad teadmised emakeele ja teiste keelte, keelte sarnasuse ja erinevuse ning keele toimimismehhanismide kohta (Kaivapalu 2010: 162). Täpsustamist vajab ka küsimus, kas õppija saab igakord kasutada vene keelt tugimeetodina selle teema raames. Küsimuse uurimiseks võib abiks olla **kontrastiivne analüüs** – kahe (või enama) keele sünkroonne kõrvutamine, keeletasandite võrdlemine sarnasuste ja erinevuste väljaselgitamiseks; keelte kõrvutamise baasil koostatakse õppekavasid ja keeletestimise projekte (Häkkinen 2007: 18; Vagner 2001, viidatud Nikunlassi, Protassova 2014: 9 järgi). Oleks vaja võrrelda, kas vene enesekohaste verbide tunnus *-ся* võrdub alati eesti *-u*-ga. Kõike seda on plaanis siinses magistritöös käsitleda.

Töö eesmärk on selgitada välja, millised on eesti keelt B2-tasemel oskavate vene emakeelega õppijate teadmised eesti keele refleksiivverbidest.

Eesmärgist lähtuvalt on vaja leida vastused järgnevatele uurimisküsimustele:

1. Kuidas käsitletakse verbimoodustust gümnaasiumi eesti keele teise keelena õppematerjalides?
2. Millised võimalused on vene emakeelega õppijal kasutada teadmisi emakeele verbimoodustusest eesti keele refleksiivide kasutamisel? (verbimoodustuse võrdlemine)
3. Kas õppija oskab kasutada eesti refleksiivverbe? Kas ta oskab vene ja eesti keele refleksiivi tuletuse sarnaseid jooni eesti keele refleksiivide kasutamisel rakendada? Kas õppija oskab oma verbikasutust analüüsida?

Töö koosneb teoreetilisest ja empiirilisest osast. Teoreetilisest osast antakse ülevaade eesti refleksiivverbide ja vene enesekohaste verbide olemusest, emakeele positiivsest mõjust õpitavale keelele, introspektsiooni uurimismeetodi mõistest ja selle kasutamise võimalustest ning gümnaasiumi õppematerjalide analüüsi tulemustest. Empiirilises osas antakse ülevaade magistritöö metoodikast, valimi moodustamise viisist, uurimise valmimise etappidest ning analüüsitakse koostatud küsimustiku vastuseid. Analüüsimiseks kasutatakse **introspektsiooni** uurimismeetodit.

Refleksiivverbe käsitletakse eesti keeleteaduses kahte moodi: kitsamas mõttes on refleksiiv selline tegevust märkiv intransitiivne verb, „mille puhul tegija põhjustab muutuse iseendale“ ning „avaramas tähenduses peetakse enesekohasteks ka selliseid protsesse märkivaid verbe, mis toimuvad väliste tegurite mõjul spontaanselt või mille puhul muutuse kogeja ja põhjustaja on erinevad osalised, aga põhjustaja ei ole oluline ega väljendatud“ (Kasik 2015: 116-117). Käesolevas magistritöös käsitletakse refleksiivverbe avaramas mõttes.

Küsimustikku on lisatud ka mõni **translatiivverb** ehk „muutumisprotsessi väljendav verb“ (Sõnaveeb), kuna selle verbide kategooria liide *-ne-* on semantiliselt lähedane refleksiiviliitele *-u-*, „sest subjekti seisundi muutus on enesekohasuse liike ja paljud *u-* tuletised on alussõna tähendusest tulenevalt samuti translatiivse sisuga“ (EKK 2007: SM 12). Töö autori tähelepaneku järgi võrduvad mõned eesti translatiivverbid vene

enesekohaste verbidega: *halvenema* – *ухудшаться*; *väheneb* – *уменьшаться*; *kitsenema* – *сужаться* jne. Nende translatiivverbide abil saaks kontrollida, kas õppija oskab positiivse ülekande printsiipi siin kasutada. Samuti on translatiivverbid vajalikud selleks, et kõik küsimustikus olevad verbid ei oleks ühtesugused.

1. Vene keele *ся*-järelliite ja eesti keele *u*-liite kõrvutamine

Kontrastiivlingvistikas on kasutusel selline mõiste nagu bijektsioon, mida I. Külmoja (2021) kirjeldab kui üksühest vastavust kahe keele struktuuride vahel.

Kuna siinses uurimuses tegeletakse enesekohaste verbidega, kirjeldatakse töö teooriaosas nende formaalseid tunnuseid mõlemas keeles. Vene keeles on selliste verbide formaalne tunnus järelliide *-ся* (*-cb*), eesti keeles *u*-liide. Kas saab rääkida sellest, et eestikeelne liide *-u*- ja venekeelne järelliide *-ся* (*-cb*) on bijektsioonilises suhtes? Irina Külmoja jt märgivad, et eesti ja vene keeles ei ole enesekohaste verbide rühmad oma koostise poolest täielikult identsed, mistõttu bijektsioonilisest suhtest siin rääkida ei saa (Külmoja jt 2003: 32). Et välja selgitada, mis juhul selline vastavus avaldub, vastandatakse need kaks morfeemi.

Vastandusanalüüsis kasutati põhiallikatena vene keele grammatika käsiraamatut (Šeljakin 2000), vene keele lühikest grammatikat (KRG 2002), eesti keele sõnamoodustuse (Kasik 2015) ja *-tuletuse* käsitlusi (Kasik 1996). Lisaks toetuti A. Pihlaku (1992) teosele „*u*-verbid ja enesekohasus eesti keeles“.

Eesti *u*- ja *ne*-liidete ja vene *ся*-järelliite kõrvutamiseks kasutati *semasioloogilist lähenemisviisi*: lähtuti morfeemide vormist ja liiguti nende tähendusele (Külmoja 2021). Morfeemide funktsioonide ja semantika järgi määrati teatavaid vastavuste reeglipärasusi kahe keele vahel.

1.1. Verbid *ся*-järelliitega vene keeles

Vene keele järelliitel *-ся* on mitu tähendust, see on nii vormimoodustuslik kui ka tuletuslik liide (Külmoja 2021).

1.1.1. Passiivi vorm

Eelkõige võib postfiks *-ся* olla verbi passiivi vormi formaalne tunnus (Külmoja 2021). Tegumood on vene keeles „tegusõnakategooria, mis väljendab tegevuse või oleku suhet subjekti või objektiga“ (KRG 2002: 308; Päll jt 1962: 135). Verb pöörab tähelepanu subjektile või tegevuse objektile (Šeljakin 2000: 168).

Vene keeles eristatakse aktiivi- ja passiivitarindeid. Aktiivitarindites on subjekt märgitud nominatiivis ja objekt eessõnata partitiiviga: *студенты сдают экзамен – üliõpilased sooritavad eksamit, комиссия утвердила проект – komisjon kinnitas projekti*¹. Passiivitarindites on objekt märgitud nominatiivis², tegevussubjekt on kas impersonaalne või kasutatakse instrumentaali: *экзамены сдаются студентами – eksamid sooritatakse (üliõpilaste poolt), проект утвержден комиссией – projekt on kinnitatud (komisjoni poolt)*. (KRG 2002: 308).

Aktiivitarind rõhutab seda, et subjekt sooritab tegevust, mis on suunatud objektile; passiivitarind seda, et objekt allutatakse subjekti vastasmõjule (Šeljakin 2000: 168).

Vene keeles moodustatakse passiivi vormid reeglina transitiiivsetest verbidest (KRG 2002: 311). Sellised verbid nõuavad eessõnata partitiivi: *читать книгу – raamatut lugema, любить детей – lapsi armastama, красить стену – seina värvima, строить дом – maja ehitama, рисовать картину – pilti joonistama* jt. (Šeljakin 2000: 168). Verbid *создается – luuakse, восстанавливается – taastatakse, выполняется – sooritatakse, осуществляется – teostatakse, планируется – plaanitakse, продается –*

---

¹ Venekeelsetes allikates sisalduvad keelenäited on eesti keelde tõlgitud magistritöö autori poolt.

² Nominatiiv – vene keeles *именительный падеж*, genitiiv – *родительный падеж*, daativ – *дательный падеж*, akusatiiv – *винительный падеж*, instrumentaal – *творительный падеж*, prepositsionaal – *предложный падеж*.

müüakse, сообщается – teatatakse, запрещается – keelatakse, позволяется – lubatakse on passiivi vormis verbid (Šeljakin 2000: 174).

Tuleb siiski märkida, et hulk transitiivseid verbe ei moodusta passiivi vorme: *отогнать (машину) – autot ümber paigutada, перейти (мост) – üle silla minema, уронить (ручку) – pastakat pillama, застать (товарища дома) – kaaslast kodus kätte saada, поцеловать (ребенка) – last suudlema, обнять (сына) – poega kallistama, чувствовать (боль) – valu tundma, видеть (сон) – und nägema, слышать (звуки) – helisid kuulma.* (Šeljakin 2000: 170)

Oluline on ka meeles pidada, et mitte kõikide vene keele passiivi vormide formaalne tunnus ei ole *ся*-järelliide: selle abil moodustatakse imperfektiivseid³ passiivi vorme. Perfektiivseid vorme saab moodustada analüütiliselt, st abiverbi *быть – olema* abil. (Päll jt 1962: 140; Šeljakin 2000: 170; Bulanin 1986, viidatud Pihlak 1992: 30-31 järgi)

Siin tuleb formaalsetes tunnustes arvestada ka homonüümide väljendumist. Samad järelliitega *-ся* verbid võivad ühes kontekstis olla passiivi vormid (*тяжелый груз поднимается краном – kraana tõstab rasket koormat*), kuid teises aktiivi vormid (*он с трудом поднимается по лестнице – ta läheb vaevaliselt trepist üles*). Sellistes aktiivi verbides väljendab järelliide *-ся* enesekohasust. (KRG 2002: 310; Šeljakin 2000: 174)

---

³ Perfektiivne aspekt vene keele *совершенный вид* ja imperfektiivne aspekt *несовершенный вид*.

1.1.2. Enesekohased verbid

Passiivi grammatilise tähenduse kõrval on järelliitel *-ся* vene keeles ka palju muid leksikaalseid tähendusi. Kõiki postfiksiga *-ся* verbe, millel pole passiivset tähendust, nimetatakse enesekohasteks verbideks. (KRG 2002: 309) Suurel hulgal sellistest verbidest paistab aga enesekohasuse tähendus puuduvat (Pihlak 1992: 11). Tuleb samuti mainida, et keeleteadlaste pakutud klassifikatsioonid on teatud mõttes kunstlikud ja võivad erineda. Käesolevas töös on esitatud sellised *ся*-verbide rühmad, millega töö autor on teoreetilist kirjandust uurides kõige rohkem kokku puutunud.

Siinkohal tuleb kõigepealt esile tuua järelliitega *-ся* verbe, mis on **enesekohase tähendusega** (*собственно-возвратные*), s.t mille subjekti tegevus on suunatud iseendale. A. Pihlak (1992: 11) nimetab selliseid verbe **refleksiivideks**. Subjekt on ühtaegu nii tegevuse tegija kui ka objekt: *мыться – end pesema, умываться – nägu pesema, одеваться – riietuma, раздеваться – lahti riietuma, бриться – end raseerima, защищаться – end kaitsma, купаться – suplema, причесываться – end kammima, успокаиваться – rahunema, подниматься – tõusma* jt. (Šeljakin 2000: 171; KRG 2002: 309).

Vastastikust tegevust väljendavad verbid ehk **retsiproogid** (*взаимно-возвратные*) väljendavad tegevust, mida sooritab kaks või mitu subjekti, millest igaüks on ühtlasi tegevuse objekt (tähenduses „teineteist“). Subjektid on väljendatud kas mitmuse nominatiivis, nt *они помирились – nad leppisid ära*, või üks ainsuse nominatiivis ja teine ainsuse instrumentaalis koos eessõnaga *с (со)*, nt *он помирился со своим другом – ta leppis oma sõbraga ära*. Vastastikuse tähendusega verbide puhul võidakse kasutada asesõna *друг друга*: *они часто виделись друг с другом – nad nägid teineteist tihti*. Siia rühma kuuluvad ka sellised verbid nagu *встречаться – kohtuma, знакомиться – tutvuma, советоваться – nõu pidama, объединяться – ühinema, ссориться –*

tülitsema, шептаться – sosisklema, целоваться – teineteist suudlema, обниматься – teineteist embama, судиться – protsessima. (Šeljakin 2000: 171; Pihlak 1992: 11; KRG 2002: 310)

Kaudenesekohased verbid (*косвенно-возвратные*) tähendavad tegevust, mida subjekt sooritab enda jaoks: *прибираться – kraamima, koristama, укладываться – oma asju kokku panema, tagama heitma, строиться – endale hooneid ehitama.* (Pihlak 1992: 12; KRG 2002: 311)

Aktiivsed enesekohased objektitud verbid (*активно-безобъектные*) väljendavad tegevust kui iseloomulikku subjekti omadust, temale omast käitumisjoont: *жечься (кранива жжется) – kõrvetama (nõges kõrvetab); кусаться (эта собака кусается) – hammustama (see koer hammustab); царапаться (эта кошка царапается) – kriimustama (see kass kriimustab).* (Pihlak 1992: 12; Šeljakin 2000: 172; KRG 2002: 310)

Passiivsed enesekohased verbid (*характеризующе-качественные*) väljendavad tegevust kui subjekti omadust: *нитки плохие, рвутся – lõng on halb, läheb katki, rebeneb, машина хорошо заводится – auto käivitub hästi, посуда бьется – nõud purunevad.* (Pihlak 1992: 13; KRG 2002: 310)

Üldenesekohased verbid (*общевозвратные*) tähendavad subjekti psüühilist või füüsilist seisundit: *тревожиться – ärevust tundma, пугаться – kartma, ehmata, ehmuma, печалиться – kurvastama, kurvastuma, сердиться – rahandama, rahanema, vihastama, vihastuma, веселиться – lõbutsema, торопиться – kiirustama.* (Pihlak 1992: 13; KRG 2002: 310)

Kollateraalenesekohased verbid (*побочно-возвратные*) näitavad tegevust, mis on objektiga seoses, kusjuures objekt oma olemasoluga ise põhjustab tegevust: *браться за перила – käsipuust kinni võtma, стукнуться об угол – vastu nurka jooksmata, удариться об угол – vastu nurka põrkata, ушибиться об угол – end vastu nurka ära lööma, тереться о забор – end vastu tara hõõrta.* (Pihlak 1992: 13; Šeljakin 2000: 171-172)

Mitteisikulisi enesekohaseid verbe (*безличные*) kasutatakse ainult ainsuse kolmandas pöördes, mineviku puhul ainuses kesksoo vormis. Verbid näitavad tegevuse tahtmatust või tegevussubjekti mitteaktiivsust. Tegevuse subjekti väljendatakse daativis: *мне не верится, что они выполняют эту задачу – mulle ei tundu / ma ei usu, et nad saavad selle ülesandega hakkama; в сосновом лесу дышится легко – männikus on kerge hingata; почему вам не живется на новом месте? – miks te ei saa elatud uues kohas; больному не спится – haige ei saa magada.* (Pihlak 1992: 13; Šeljakin 2000: 172; KRG 2002: 310)

Augmentatiivse tähendusega verbid väljendavad intensiivset tegevust: *стучаться – koputama; грозиться – ähvardama; плакаться – kaebama, kurtma.* (Pihlak 1992: 13-14; Šeljakin 2000: 172)

Ebamäärasuse tähendusega verbid väljendavad tunnusjoonte ähmasust: *белеться – tuhmilt valendama, краснеться – kaugelt punama.* (Pihlak 1992: 14; KRG 2002: 310)

Verbid, mida ilma järelliteta -ся ei kasutata. Siia kuulub kaks verbide rühma.

- a) Verbid, millel järellitega -ся ja ilma selleta ei ole ühist semantikat: *находиться и находить – asuma ja leidma; прощаться и прощать – hüvasti jätma ja andeks andma; заниматься и занимать – tegelema ja hõlmama, kuluma; договариваться и договаривать – kokku leppima ja lõpuni rääkima.* (Šeljakin 2000: 173)
- b) Verbid, mida ilma järelliteta -ся ei kasutata: *бороться – võitlema, бояться – kartma, гордиться – uhkust tundma, заботиться – hoolitsema, казаться – tunduma, касаться – kokku puutuma, лениться – laisklema, надеяться – lootma, нравиться – meeldima, ложиться – pikali heitma, соглашаться – nõustuma, улыбнуться – naeratama, являться – ilmuta, olema, смеяться – naerma, ошибаться – viga tegema, пользоваться – kasutama, появляться – ilmuta, просыпаться – ärkama, совещаться – nõu pidama, соревноваться –*

võistlema, стараться – püüdma, стремиться – püüdlema, трудиться – vaeva nägema u dr. (Šeljakin 2000: 173)

Teise rühma kuuluvad ka sellised verbid, mida kasutatakse ainult ainsuses kolmandas pöördes (mineviku puhul ainsuses kesksoo vormis): *нездоровиться – end haiglasena tundma, смеркаться – hätmarduma, случаться – juhtuma, пощастливиться – õnnestuma*; ainsuses ja mitmuses kolmandas pöördes (mineviku puhul ainsuses ja mitmuses): *виднеться – kätte paistma, мерещиться – kangastuma*. (Šeljakin 2000: 173-174)

Ülaltoodust võib kokkuvõttes järeldada, et eesti- ja venekeelsed enesekohased verbid ei lange iga kord väljendatud formaalse tunnuse alusel kokku: kui venekeelses sõnas on järelliide *-ся*, siis eestikeelses sõnas on vastava liite *-u-* (*-ne-*) olemasolu võimalik, kuid mitte kohustuslik, st bijektsiooni suhteid käesolevas olukorras määrata ei ole võimalik. Eestikeelsetes verbides võib enesekohasus olla väljendatud morfeemselt (*одеваться – riietuma; успокаиваться – rahunema*) või leksikaalselt, asesõna *end* abil (*мыться – end pesema*), kuid võib ka olla üldse mitte väljendatud (*жечься – kõrvetama*). A. Pihlaku (1992: 14) järgi vastavad eesti enesekohastele verbidele ainult vene **enesekohase tähendusega verbid (refleksiivid)** ja **üldenesekohased** verbid. Käesoleva analüüsi käigus oli leitud kokkulangevusi ka **retsiprookide** (*встречаться – kohtuma, знакомиться – tutvuma, объединяться – ühinema*) ja **passiivsete enesekohaste verbide** (*рваться – rebenema, биться – purunema*) hulgast. Ülejäänud verbide rühmad on keelespetsiifilised, võimalikud kokkulangevused on pigem üksikud kui süsteemsed: *казаться – tunduma, касаться – kokku puutuma, соглашаться – nõustuma, смеркаться – hätmarduma, случаться – juhtuma, пощастливиться – õnnestuma, мерещиться – kangastuma jne.*

Ülalesitatud materjalist võib järeldada, et vene emakeelega õppijatel tuleks toetuda eestikeelsete enesekohaste verbide õppimisel emakeelele ettevaatusega. Keeleülekanne võib sellel juhul olla nii positiivne kui ka negatiivne.

1.2. *u*-liitega verbid eesti keeles

u-liide on produktiivne tuletuslik verbiliide, millel on mitu erinevat tähendust. Reet Kasik märgib, et kõikide *u*-liiteliste verbide ühiseks tunnuseks on intransitiivsus.

u-liitelisi verbe võib nende semantika järgi jagada kolmeks rühmaks: enesekohased verbid (refleksiivid), translatiivid ja frekventatiivid. (Kasik 1996: 73)

u-liide võib fonoloogilistel põhjustel esineda ka *-bu-*, *-gu-*, *-ku-* ja *-du-*kujulise variandina: *saabuma – прибывать*, *valguma – течь, литься*, *haukuma – лаять*, *keelduma – отказываться*⁴ (EKKG prospekt 2014: 37-38). *u*-liite (ja selle variantide) abil moodustatakse tuletisi nii verbidest kui ka käändsõnadest, harvem määrsõnadest ja partiklitest (EKKG prospekt 2014: 37-38).

1.2.1. Refleksiivid

R. Kasik (2015: 116) ja H. Metslang jt (2003: 32) käsitlevad termineid *enesekohane verb* ja *refleksiiv* sünonüümidenä, A. Pihlaku (1992: 5) järgi on refleksiivid ainult need verbid, mis väljendavad tegevuse suunatust subjektile subjektilt endalt. Käesolevas töös kasutatakse enesekohaseid verbe ja refleksiive sünonüümidenä.

Refleksiivtuletus on kausatiivtuletusele vastupidine protsess (EKK 2007: SM 11). Refleksiiv ehk enesekohane verb „tähistab sihilise tegevuse tulemusündmust, millest põhjustamise tähendus on taandanud“, mistõttu „muutub tegevuse objekt enesekohase sündmuse kogejaks“ (Kasik 2015: 116). Seega on refleksiivid subjekti enesega toimuvat tegevust väljendavad verbid (EKK 2007: SM 11). „Moodustustähendusega seostub

---

⁴ Kontrastiivse osa eestikeelsete allikate keelenäited on vene keelde tõlgitud käesoleva magistritöö autori poolt, tõlge on vajalik keeltevahelise võrdluse huvides.

implitsiitselt kogejaga toimuv muutus, mille põhjus on sõnastamata (*üks sulgub*) või on muutuse kogeja ja selle põhjustaja üks ja seesama (*laps riietub*)“ (Kasik 2015: 116).

Refleksiivi liide väljendab enesekohasust, tegevuse laad sõltub tuletise alussõnast, selle semantikast ja kontekstist (EKK 2007: SM 11). Tuletise alussõna väljendab sündmust, mis motiveerib protsessi (Kasik 2015: 118).

Keeleteaduses määratakse refleksiive kitsamalt või avaramalt.

Kitsamas tähenduses on enesekohane verb selline tegevust märkiv intransitiivne verb, „mille puhul tegija põhjustab muutuse iseendale: *laps riietub – laps riietab ennast* (*ребенок одевается – ребенок одевает себя*)“ (Kasik 2015; Pihlak 1992: 5). Tuletusaluseks on sellel juhul transitiivsed tegevusverbid. Refleksiivid on näiteks *hoiduma – придерживаться, избегать, kaevuma – закапываться, viskuma – бросаться, кидаться, naituma – жениться, выходить замуж, toituma – питаться, reituma – прятаться, eemalduma – удаляться, rõivastuma – одеваться, rivistuma – строиться, становиться в ряд, kohustuma – обязываться*. (EKG I 1995: 440)

Avaramas mõttes on refleksiivid ka selliseid protsesse märkivad verbid, „mis toimuvad väliste tegurite mõjul spontaanselt (*puud peegelduvad vees – деревья отражаются в воде*) või mille puhul muutuse kogeja ja põhjustaja on erinevad osalised, aga põhjustaja ei ole oluline ega väljendatud (*keegi suleb ukse – üks sulgub; кто-то закрывает дверь – дверь закрывается*)“ (Kasik 2015; Pihlak 1992: 5). Tuletusaluseks on tavaliselt transitiivsed verbid, tuletusaluse verbi objekt saab passiivverbi subjektiks. Need verbid on näiteks *aituma – догадываться, leiduma – находиться (найтись), kanduma – передаваться, tunduma – казаться, murduma – ломаться, korduma – повторяться, värvuma – краситься, solvuma – обижаться, rettuma – разочаровываться, обманываться, järelduma – вытекать, следовать, etenduma – идти, исполняться, seonduma – соединяться, сочетаться, seostuma – связываться, üllatuma – изумляться, удивляться*. (EKG I 1995:440)

Refleksiivtuletus on produktiivne. Kui sündmust on võimalik tõlgendada enesekohasena ja potentsiaalne alustüvi *u*-liitega sobitub, siis moodustatakse tekstituletisi. (Kasik 2015: 118)

Tuleb samuti mainida, et eesti keeles on selliseid *u*-liitelisi verbe, mille asemel võib ka samatüvelisi transitiivseid verbe kasutada. Nt *ehmuma* (*äkki hirmu tundma, kartma hakkama*) ja *ehmatama* (*kedagi järsku, ootamatult hirmutama; järsku hirmu tundma, kartma hakkama*) (Sõnaveeb).

1.2.2. Translatiivid

Palju *u*-liitelisi verbe on tähenduselt translatiivsed. Translatiivid väljendavad muutust subjekti seisundis, verbide juurtüvi tähistab seisundimuutuse tulemust: *sirguma* – *sirgeks tõmbuma* või *kasvama* (*становиться прямым, выпрямляться, вырастать*). Translatiivverbid kuuluvad protsessiverbide hulka. Tuletusaluseks on tavaliselt adjektiiv, kuid võib olla ka substantiiv. Sellised verbid on näiteks *selguma* – *выясняться, оказываться*, *kanguma* – *костенеть, деревенеть, цепенеть*, *virguma* – *пробуждаться, оживляться*, *tühjuma* – *пустеть, проваливаться*, *kõhnuma* – *исхудать, осунуться*, *vaesuma* – *беднеть*, *mustuma* – *чернеть, пачкаться*, *orbuma* – *сиротеть*, *kilduma* – *разбиваться, дробиться*, *kurduma* – *собираться в складки*, *ringuma* – *почковать*, *viljuma* – *плодоносить*, *lurjuma* – *белить*, *ruituma* – *деревенеть*. (Kasik 1996: 74)

Translatiivse tähendusega *u*-verbe on võimalik moodustada ka adverbidest. Sellised verbid tähistavad juurtüvega väljendatud kohta või seisundisse sattumist: *mööda ja tööduma* – *мимо* ja *миновать*, *väljuma* – *выходить, отправляться*, *sekkuma* – *вмешиваться*, *kirguma* – *морициться*, *kaasuma* – *сопровождаться, сопутствовать*, *kalduma* – *клониться*, *lahkuma* – *уходить, расставаться*. (EKG I 1995: 441)

Translatiive võib moodustada ka *ne*-liite abil, mis on tähenduselt lähedane refleksiiviliitele *-u*- (EKK 2007: SM 12). Sama semantilise funktsiooniga liited võivad üksteist asendada. Kui vormimall ei võimalda *u*-liidet kasutada, on refleksiive tuletatud ka *ne*-liitega: *avanema* – *открываться*, *kogunema* – *собираться*, *uunema* – *забываться*, *tüdinema* – *пресыщаться* (Kasik 2015: 121).

1.2.3. Frekventatiivid

Frekventatiivid on tegevuse kordumist väljendavad verbid. Frekventatiive moodustatakse *le*- (ja selle variantide) ning *i*- ja *u*-liidete abil. (Kasik 1996: 37)

u-liitelised frekventatiivverbid on moodustatud onomatopoeetilistest tüvedest: *laksuma* – *целкаться*, *плескаться*, *звучать*, *kriiksuma* – *скрипеть*, *praksuma* – *трещать*, *kiiksuma* – *скрипеть*, *niiksuma* – *визжать*, *скулить*, *kraaksuma* – *каркать*, *kolksuma* – *стучать*, *vulksuma* – *булькать*, *niutsuma* – *всхлипывать*, *хныкать*, *säutsuma* – *чирикать*, *vilkuma* – *мигать*, *мерцать*, *tilkuma* – *капать*, *liikuma* – *двигаться*, *перемещаться*, *võnkuma* – *колебаться*, *качаться*, *loksuma* – *плескаться*. (EKG I 1995: 441)

Nagu mainitud, kõikide *u*-liiteliste verbide ühiseks tunnuseks on intransitiivsus, kuid erandina on frekventatiivide hulgas mõned transitiivsed verbid: *nõeluma*, *sõeluma*, *katkuma*. (Kasik 1996: 41)

Materjalist ilmneb, et eesti *u*-liiteliste verbide rühmadest leidub vene enesekohaste verbidega kokkulangevusi **refleksiivide** ja **translatiivide** hulgast. Frekventatiivid ei klapi vene *ся*-verbidega reeglina ei formaalse ega leksikaalse tunnuse järgi.

1.2.4. Umbisikuline tegumood

Mõlemas keeles on tegumoe kategooria esindatud, kuid eesti keeles on sellel veidi teistsugune grammatiline semantika (Külmoja jt 2003: 89; Külmoja 2021).

Kui vene keeles (nagu paljudes maailma keeltes) käsitletakse tegumoe all *aktiivi : passiivi* suhteid, siis eesti keeles (ja teistes läänemeresoome keeltes) on tegumoevastandus *personaal : impersonaal* (ehk *isikuline tegumood : umbisikuline tegumood*). (EKK 2007: SÜ 20) Kui passiivi ülesandeks on tegevusobjekti esiplaanile seadmine, siis impersonaali puhul on keskmes tegevussubjekti umbisikustamine (EKK 2007: SÜ 21). Impersonaal näitab, et „tegevus lähtub indefiniitset elus tegijast – umbisikust –, mis jääb lauses eksplitsiitselt väljendamata“ (EKG I 1995: 72), näiteks *õues kakeldi; direktorit oodatakse; homme sõidetakse linna*. Seetõttu tuleb ülaltoodud näidetes *eksamid sooritatakse (üliõpilaste poolt)* ja *projekt on kinnitatud (komisjoni poolt)* panna tegevussubjekt sulgudesse, sest eesti keeles ei ole selline konstruktsioon loomulik.

Laused *üks sulgus – дверь закрылась; toast kostis hirmus kisa – из комнаты доносился страшный шум* ei ole umbisikulise tegumoe vormid, kuna neil puudub elusa tähendus (EKG I 1995: 72).

Mõnel juhul võib umbisikulises tegumoes tegevuse subjekt olla üldisik (*enne sööki pestakse käsi – перед едой моют руки*), loodusjõud ja loodusprotsessid (*laev paisati karile – корабль выбросило на риф*), keerulised seadmed jt (EKG I 1995: 72; EKK 2007: SÜ 21).

Eesti keeles on umbisikulise tegumoe formaalne tunnus *-ta(-da-)*, millele olevikus lisatakse lõpp *-kse*: *hakatakse, saadakse*. Imperfekti moodustamiseks lisatakse *-i*: *hakati, saadi*. Perfekt ja pluskvamperfekt moodustatakse abiverbiga *olema* ning mineviku partitsiibiga *-tud (-dud)*: *on hakatud, oli lauldud*. (Külmoja jt 2003: 90; Mölder 1967: 83).

Külmoja jt märgivad, et eesti keele umbisikulisele tegumoele vastavad vene keeles reeglina kindlas kõneviisis verbide vormid, mis on oleviku ja tuleviku puhul mitmuses kolmandas pöördes: *siin ei suitsetata – здесь не курят* või mineviku puhul mitmuses: *õhtuti käidi tantsimas – по вечерам ходили танцевать* (vene keeles *неопределенно-личные*). (Külmoja jt 2003: 90; Mölder 1967: 83)

Vahel võivad eesti keele umbisikulisele tegumoele vastata vene keele verbi passiivi vormid, kuid selleks on vaja täita mitu tingimust. (Külmoja jt 2003: 90-91)

Kõigepealt, tegevuse subjekt peab olema elusolend, mis on lausest distantseeritud. Teiseks, verb, millest moodustatakse passiivi, peab olema transitiivne. (Külmoja jt 2003: 90) Samuti on vaja tähelepanu pöörata verbi leksikaalsele tähendusele: isegi siis, kui kõikidest tingimustest on kinni peetud, ei pruugi käesolev verb vene keeles *ся*-passiivi moodustada. Näiteks, lause *в комнате поется* ei ole vene keeles loomulik (õige oleks siin umbisikulist vormi kasutada: *в комнате поют*).

1.3. Vahekokkuvõtte

Ülaltoodust võib kokkuvõttes järeldada, et vene enesekohastel verbidel ja eesti refleksiividel (ka paljudel translatiividel) väljenduvad formaalsed tunnused klapivad teatud määral kokku. Täielikku kattuvust siiski ei ole, kuna *u-* ja *ся*-liiteliste verbide kategooriad mõistetakse kahes keeles erinevalt. A. Pihlaku (1992: 14) järgi vastavad eesti *u*-liitega verbidele ainult vene **enesekohase tähendusega verbid** ja **üldenesekohased** verbid. Ülalesitatud analüüsi käigus oli leitud kokkulangevusi ka **retsiprookide** ja **passiivsete enesekohaste verbide** hulgast. Ülejäänud verbide rühmad on keelespetsiifilised, võimalikud kokkulangevused on pigem üksikud kui süsteemsed.

Refleksiivsus on väljendatud morfeemiliste vahenditega (*u-* ja *ne*-liited), leksikaalsete vahenditega (asesõna *end / ennast*) või ei ole üldse väljendatud. A. Pihlak (1992: 14)

leiab, et interferentsi allikaks võivad esineda ainult üldenesekohased verbid, kuna need on kõige neutraalsem enesekohaste verbide kiht vene keeles.

Tegumoe kategooriate kõrvutamisel ilmneb, et vene keeles ja eesti keeles esitatud kategooriate grammatilised tähendused erinevad. Vene keeles esinevaid passiivseid tarindeid eesti keelde tõlkides saab eesti keeles ebaloomulikke konstruktsioone, eesti impersonaali vene keele tõlkides saab aga verbi mitmuse kolmandas pöördes aluseta lauseid (*неопределенно-личные*) (kui ei täideta ülaltoodud eritingimusi). Sellest lähtuvalt võib oletada, et tegumoe kategooria ei tohiks olla interferentsi allikaks vene emakeelega õppijate jaoks, kui nad on kategooriate erinevusest teadlikud.

Kuna käesoleva töö eesmärgiks on uurida, kas vene emakeelega eesti keele õppija oskab oma emakeelele tugineda, pööratakse empiirilises osas tähelepanu just refleksiividele ja translatiividele.

2. Keeltevaheline sarnasus – emakeele positiivne mõju teisele keelele

Võõrkeele õppimine toimub keerulisel emakeele psühho-lingvistilisel baasil (Rosanova 2016: 8). Keeleõppijad püüavad leida sarnasusi lähtekeelele, et hõlbustada õppeprotsessi (Ringbom 2007: 185). Kui emakeele ja võõrkeele süsteemid lahknevad ning õppijad ei tunne sihtkeele keelesisesid reeglipärasusi ning seetõttu tõlgivad vaistlikult kõike emakeelde, tehakse vigu (Šaklein 2008: 146; Ellis 1999: 22). Samuti käsitlevad õppijad lähtekeelt varem õpitud võõrkeelte prisma läbi. Dominantse võõrkeele õppimisel kujundatud oskused tungivad pidevalt peale õppija keele mõistmisesse ja provotseerivad niimoodi vigade tegemist. Sellist nähtust nimetatakse **negatiivseks keeleülekandeks** ehk **interferentsiks** (Rosanova 2016: 22; Ellis 1999: 22).

Peale negatiivse keeleülekande eristatakse ka **positiivset keeleülekanne**. Positiivse keeleülekande all mõistetakse psühholoogilist protsessi, mille aluseks on sihipärane teadlik tegevus, mis annab võimaluse varem omandatud oskusi uutes tingimustes kasutada. (Rosanova 2016: 20; Ellis 1999: 22) Keeleõppijat võib aidata mitte ainult emakeele, vaid ka varem omandatud võõrkeelte teadmiste aktiveerimine (Jessner 1999, viidatud Kaivapalu 2010: 165 järgi). Emakeele ja/või dominantse võõrkeele baasil kujundatud oskused, grammatilised vormid ja tarindid on aluseks sihtkeele struktuuride stereotüüpimiseks. Seega aitab õppijal tema eelnev lingvistiline kogemus kiiremini sihtkeelele harjuda: uue võõrkeele õppimisel läbib inimene sedasama teed, mille ta on juba emakeele või dominantse võõrkeele õppimisel läbinud. (James, Garret 1991, viidatud Kaivapalu 2010: 162 järgi)

Sellist keelelist ülekanne on võimalik kasutada kõikide **keeletasandite** puhul (Rosanova 2016: 11). **Fonoloogilisel** keeletasandil võib näiteks kasutada õppija emakeeles olevaid häälikuid, sarnaseid nendega, mis esinevad lähtekeeles. Selliseid häälikuid saab kasutada alusena lähtekeele häälikute õige häälduse kujundamiseks. **Morfoloogilisel** keeletasandil

on võimalik kõrvutada morfeeme, mis kannavad sarnast funktsionaalset tähendust (kui selliseid on olemas). **Leksikaalsel** tasandil võib käsitleda laen- ja võõrsõnu, mis esinevad nii õppijate emakeeles (ja/või dominantse võõrkeeles) kui ka sihtkeeles. **Süntaktilisel** tasandil on otstarbekas kõigepealt toetuda sellistele tarinditele, mis on samamoodi ühised õppijate emakeele (ja/või dominantse võõrkeeles) ja sihtkeeles jaoks.

Emakeelest ja/või dominantsest võõrkeeles teadlik lähtumine, õppijate varasemale lingvistilisele kogemusele toetumine, sarnasuste leidmine ning positiivse keeleülekande mehhanismide kõikidel keeletasanditel kasutamine soodustab sihtkeeles efektiivsemat omandamist. (Rosanova 2016: 11)

H. Ringbom (2007) eristab sarnasussuhte kolm tüüpi: **sarnasus**, **kontrastsus** ja **nullsuhe**.

Sarnasussuhe tähendab seda, et sihtkeeles üksus või mall formaalselt ja/või funktsionaalselt sarnaneb selle üksuse või malliga, mis on olemas ka lähtekeeles. Täielik metalingvistiline sarnasus (kui üksus või mall langevad kokku nii formaalselt kui ka funktsionaalselt) on üsna haruldane ning esineb tavaliselt sugulaskeelte vahel. (Ringbom 2007: 186-187)

Kontrastses suhtes tajub keeleõppija sihtkeeles teatud malli olulisel määral lähtekeeles mallist erinevalt, kuigi nende keelte vahel on ka sarnasusi. (Ringbom 2007: 186-187)

Nullsuhe ei tähenda omakorda seda, et õppija ei leia sihtkeeles mitte midagi lähtekeeles sarnast. Nullsuhe esineb näiteks saksa keeles ja hiina keeles vahel, kui mõned lingvistilised universaalid on olemas mõlemas keeles, kuid keskmisel keeleõppijal on neid raske leida. (Ringbom 2007: 186-187)

Ülalesitatud materjali põhjal on võimalik väita, et eesti ja vene keeles juhul võib rääkida nii kontrastsetest suhetest kui ka (teatud olukordades) sarnasussuhetest. Kui võrrelda vene *ся-* ja eesti *u-* ja *ne-*liidet (mis oligi tehtud käesoleva töö esimeses peatükis), siis on näha, et funktsionaalsete tähenduste järgi morfeemid pigem klappivad omavahel. Kuna eesti ja vene keel ei ole sugulaskeeled, formaalselt liidet kokku ei lange.

Käsitletud materjali põhjal võib väita, et vene emakeelega eesti keele õppijatel on olemas eeltingimusi positiivse keeleülekanne kasutamiseks, kusjuures keeleõppija peab olema teadlik selle võimaluse olemasolust. See tähendab, et olulist rolli mängib keeleõppija **metalingvistiline teadlikkus** – „teadmised emakeele ja teiste keelte, keelte sarnasuse ja erinevuse ning keele toimumismehhanismide kohta“ (Kaivapalu 2010: 162). Metalingvistiline teadlikkus moodustub kõigepealt õppija emakeele põhjal ja avardub sihtkeele õppides: õppija saab uusi teadmisi mitte ainult sihtkeelest kui ka emakeeles, pöörates tähelepanu nendele aspektidele, mis on lapseas omandatud ja seetõttu automaatseks muutunud. (samam)

Ringbomi (2007) käsituse järgi eristatakse **tegelikku, tunnetatud ja oletatavat** sarnasust.

Tegelikku sarnasust on võimalik erinevate keelte süsteemide võrdluse baasil täpselt teoreetiliselt defineerida, kuna see kuulub lingvistika valdkonda. Tegelikku sarnasuse puhul käsitletakse fonoloogiat, leksikat ja grammatikat. Tänapäeval ei ole ühist kokkulepet, kuidas tegelikku sarnasust keelte vahel mõõta, kuid on teada, et sellise sarnasuse olemasolu aitab õppijal sihtkeele taset tõsta (Odlin 1989; Ringbom 1987: 66, viidatud Ringbom 2007: 185 järgi).

Tunnetatud sarnasus kuulub psühholingvistika valdkonda. Kui tegelik sarnasus on sümmeetriline, siis tunnetatud sarnasus ei pruugi selline olla. Viis, kuidas keeleõppija keelesüsteemide tegelikku sarnasust mõistab, on sellest palju avaram. Kuna tunnetatud sarnasus sõltub keeleõppija individuaalsetest erinevustest, on seda raske defineerida. (Ringbom 2007: 185)

Oletatav sarnasus kuulub samuti psühholingvistika valdkonda. Oletatava sarnasuse aluseks on sageli tunnetatud sarnasus, kuid iga kord ei pruugi nii olla. Keeleõppija arvab, et sihtkeel toimib umbes samamoodi nagu lähtekeel, kui ta ei taju sarnasusi lähte- ja sihtkeele vahel. Kui õppija arvamus ei päde, tekib tema keeleloomes vigu. (Ringbom 2007: 186)

Materjalist ilmneb, et negatiivse keeleülekande õigeaegsest ennetamisest ning positiivse keeleülekande kasutamise oskusest sõltub lähtekeele omandamise edu. Positiivse keeleülekande kasutamiseks peab keeleõppija olema teadlik selle võimaluse olemasolust. Seetõttu käsitletakse käesoleva magistritöö empiirilises osas informantide metalingvistilist teadlikkust. On vaja välja uurida, millised on eesti keele õppijate arusaamad eesti keele *u*-liidete, *ne*-liidete ja vene keele *ся*-järelliidete kohta ehk milline on omavaheline suhe tegeliku ja tunnetatud sarnasuse vahel.

3. Mis on introspektsioon ja kuidas saab seda teise keele omandamise uurimisel kasutada

Introspektsiooni all mõistetakse samaaegset enesevaatlust, mille käigus verbaliseerib informant oma mõtteid ja raskusi ülesande sooritamise ajal (Banerjee 2004: 3; Kikerpill 2012: 89). Ülesande sooritamisel analüüsib informant oma keelekasutust ja oma mõtteid (Banerjee, Luoma 1997, viidatud Kikerpill 2012: 89 järgi). Kuna introspektsioon on kvalitatiivne uurimismeetod, mängib olulist rolli valiidsus. Seega on introspektiivse intervjuu läbiviimiseks vaja arvestada mitmete teguritega (Banerjee 2004, viidatud Kikerpill 2012: 90 järgi).

Informantide taust. Enne introspektiivse intervjuu algust tuleb kõigepealt välja selgitada informantide haridustaust ja vanus, kas tal on kogemust käesolevate ülesannete lahendamisel, kas ta on motiveeritud ülesannete lahendamiseks ja üldse intervjuus osalemiseks. Kui uurimisobjektiks on informandi õpitava võõrkeele kasutus, on vaja otsustada, mis keeles hakkab informant oma mõtteid väljendama. On oluline meeles pidada, et võõrkeeles ei suuda informant iga kord nii põhjalikult oma mõtteid väljendada kui emakeeles. (samam)

Informantide arv. Tavaliselt kasutatakse introspektiivsetes uurimustes kuni kümme informanti, kuid esineb ka selliseid juhtumeid, kui uuriti kas ainult kahte või vastupidi viitkümme informanti. (samam)

Materjal. Enne intervjuu algust soovitatakse informantidele ette teatada, mis teemat puutub materjal, millega nad hakkavad töötama. (samam)

Ülesanded ja nende lahendamise tingimused. Lubatakse kasutada erinevat tüüpi ülesandeid, kuid tuleb arvestada ülesannete sooritusajaga. Kui intervjuu venib liiga pikaks, väsib informant ära, mistõttu võib kannatada saadud andmete kvaliteet. Ülesannete juhiseid peab põhjalikult informandile seletama. (samam)

Informandile intervjuu käigus pakutud abi. On tähtis alati märgistada kohti, kus intervjuerija on informanti aidanud. Selleks, et informandid suudaksid oma mõtteid põhjalikumalt väljendada, on soovitatav enne intervjuu põhiosa soojendusülesannet läbi viia. (samas)

Analüüs. Informant ei pea intervjuu käigus saadud andmete analüüsimises osalema (kuid on olemas ka selliseid uurimusi). (samas)

Vaatamata sellele, et introspeksioon on üks populaarsematest kognitiivsete protsesside uurimismeetoditest, on sellel samuti oma puudusi. Esmajoones on tähtis meeles pidada, et informant ei pruugi iga kord intervjuerijale oma päris mõtteid avaldada, kuna ta saab verbaliseerida ainult neid protsesse, millest ta on ise teadlik. Samuti ei pruugi kõikidel informantidel olla hea väljendusoskus isegi nende emakeeles. Sama oluline on välja tuua, et introspektiivse intervjuu raames loodud tingimused on teatud mõttes kunstlikud, kuna eristuvad nendest olukordadest, kus informandid peavad sihtkeelt kasutama. Seega informantidelt saadud andmed ei pruugi olla tingimata usaldusväärsed, et nende baasil informantide keelekasutust analüüsida. (Banerjee 2004: 9; Kikerpill 2012: 91)

Pidades silmas seda, et paljud keeleuurijad kasutavad aktiivselt introspeksiooni oma töödes (nt Pool 2006; Kikerpill 2012; Maisla 2011 ja 2014 jm), võib siiski pidada käesolevat meetodit sobivaks. Introspeksiooni teel on võimalik välja selgitada, kui palju teavad informandid uuritavast valdkonnast, millele nad tuginevad ja kuidas erinevad informandi sõnastatud seaduspärad keeleõpetuses kasutatavatest lähenemisviisidest (Pool 2006: 187).

Sihtkeelt õppides omandatud teadmisi on võimalik jagada **implitsiitseteks** ja **eksplitsiitseteks**. Kui õppija on keskendunud produtseeritava sõnumi tähendusele, tal puuduvad vajalikud metalingvistilised teadmised ning tal ei ole sõnumi väljendamiseks piisavalt palju aega, tugineb ta implitsiitsetele ehk protseduurilistele vaistlikele teadmistele. Seega teeb õppija oma valiku intuitiivselt. Eksplitsiitsetest ehk deklaratiivsetest, teadvustatud teadmistest lähtub õppija siis, kui tähelepanu keskmes ei

ole mitte tähendus, vaid hoopis vorm ning õppija ei ole ajaga piiratud. (Ellis 2005: 152; Pool 2007: 10-20) Täpsemat piiri implitsiitsete ja eksplitsiitsete teadmiste vahel määratleda on keeleuurijate jaoks raske (Ellis, Barkhuizen 2005: 6).

Nagu muutuvad laste implitsiitsed teadmised emakeele kohta eksplitsiitseteks (Ellis 2005: 148; Kaivapalu 2020: 161), võivad võõrkeele õppijate eksplitsiitsetest teadmistest saada implitsiitsed. Üleminek toimub siis, kui keeleõppija harjutab saadud teadmisi ning muudab need automatiivideks. (Ellis 2005: 152) Siis muutub õppija sihtkeel sujuvaks.

Käesoleva magistritöö raames plaanitakse introspektsiooni abil saada ülevaadet informantide eksplitsiitsetest teadmistest, st kas informantidel on vastavaid metalingvistilisi teadmisi käsitletava teema kohta ja kui on, siis milliseid, kas nad oskavad neid teadmisi rakendada ning millisel määral langeb kokku õppijate tunnetatud eesti ja vene keele vaheline sarnasus nende keelte vahelise tegeliku sarnasusega.

4. Verbimoodustuse käsitlemine gümnaasiumiõpikutes

Õppevara analüüsi eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas käsitletakse verbimoodustust gümnaasiumi eesti keele teise keelena õppematerjalides. Õppematerjali analüüsid on käsitletud esitatud grammatilised teemasid, reeglite seletamise viisi, grammatilise materjali kinnistamise harjutusi ja sõnavaraloendeid. Analüüsimiseks valiti järgmised õppematerjalid: „Kõik on korras! Эстонский язык : практический курс и грамматика“ (Kallas: 2001) (õpikut kasutati abimaterjalina); „Eesti keel: vene õppekeelelega gümnaasiumile“ (Rüütli, Viilipus 2002a); „Eesti keele töövihik: vene õppekeelelega gümnaasiumile“ (Rüütli, Viilipus 2002b); „Eesti keel vene õppekeelelega gümnaasiumi 12. klassile“ (Rüütli, Viilipus 2003a); „Eesti keel: töövihik vene õppekeelelega gümnaasiumi 12. klassile“ (Rüütli, Viilipus 2003b); „Eesti keele õpik vene õppekeelelega gümnaasiumi 10. klassile“ (Rüütli, Viilipus 2007a); „Eesti keele töövihik vene õppekeelelega gümnaasiumi 10. klassile“ (Rüütli, Viilipus 2007b); „Eesti keele õpik vene õppekeelelega gümnaasiumi 11. klassile“ (Rüütli, Viilipus 2008a); „Eesti keele töövihik vene õppekeelelega gümnaasiumi 11. klassile“ (Rüütli, Viilipus 2008b); „Praktiline eesti keel teise keelena: B2, C1“ (Kitsnik: 2013); „Sõnajalaõis: gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik. 1. osa. B2.1“ (Kitsnik 2019); „Sõnajalaõis: gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik. 2. osa. B2.2“ (Kitsnik 2020a); „Sõnajalaõis: gümnaasiumi eesti keele kui teise keele töövihik. 2. osa. B2.2“ (Kitsnik 2020b). On selge, et M. Kitsniku õpiku järgi ei jõudnud veel mitte keegi informantidest õppida, kuid valisin selle tutvumiseks, et aru saada, kas on tänapäeval tendentsi koolikursuse raames eesti keele sõnamoodustust (käesoleva magistr töö juhul just verbimoodustust) kas või mingil määral käsitleda.

Analüüs näitas, et õppematerjalid keskenduvad pigem vormimoodustusele kui sõnamoodustusele. Verbikategooria on vormimoodustuse aspektis esitatud tavaliselt järgmiste teemade raames: verbi pööramine olevikus ja minevikus; astmevaheldus; liht-, täis- ja enneminevik; umbisikuline tegumood; kindel, tingiv, käskiv ja kaudne kõneviis; oleviku ja mineviku kesksõnad jt. Kui sõnamoodustuse teema on õppematerjalis esitatud,

siis reeglina piirdub see nimisõnade, omadussõnade, vahepeal ka määrsõnade moodustamisviisi käsitlemisega. Sellel juhul on õpikutes esitatud tuletusliited ja nende tähendused, on olemas ka piisavalt palju näiteid ja kinnistamise ülesandeid. Niimoodi on teema esitatud Kallase õpikus (2001):

Liited -mine, -us, -lus, -u, -e, -ng, -k, -ndus, -nd, -is kõige sagedamini väljendavad tegevust (kavandamine, võistlus, mäng)⁵ (Kallas 2001: 131)

Uue materjali kinnistamiseks pakub autor sooritada ülesannet, kus on vaja asendada väljendeid ühe mõistega näidise järgi:

Keegi, kes kahetseb – kahetseja. Kirja panemine – kirjutamine. /.../ (Kallas 2001: 134)

Rüütli ja Viilipuse loodud õppematerjalid (2002a; 2003a; 2007a; 2008a) põhinevad mingil määral Kallase õpikus esitatud grammatilisel materjalil ning on suunatud suhtluspädevuse arendamisele, seetõttu ei esine igas autorite õpikus grammatikareeglite harjutamise osa. Kui sõnamoodustuse teema on õpikus käsitletud, siis pööratakse tähelepanu samamoodi nimisõnade, omadussõnade ja määrsõnade moodustamisviisile. Üsna palju sõnamoodustuse ülesandeid esineb Rüütli ja Viilipuse töövihikutes (2002b; 2003b; 2007b; 2008b). Keskendutakse nimisõnade, omadussõnade ja määrsõnade moodustamisele, esineb palju liitsõnade moodustamise ülesandeid. Näiteks, 11. klassi töövihiku (Rüütli, Viilipus 2008b) liitsõnade moodustamise ülesandes on antud esi- ja järelkomponendid, mida õppijad peavad kokku panema:

Nt: raud+tee=raudtee /.../ (Rüütli, Viilipus 2008b: 3)

Esineb üksikuid verbimoodustuse ülesandeid, kus nimisõnadest on vaja verbe moodustada:

Kiirendamine – kiirendama; Väsimus – ... /.../ (Rüütli, Viilipus 2003b: 20)

---

⁵ Autentne õpiku tekst on osaliselt vene keelest tõlgitud käesoleva magistritöö autori poolt.

Kitsniku 2019. ja 2020. ilmunud õppematerjalid keskenduvad suuremal määral just vormimoodustuse aspektile, eriti tähtsale kohale jääb astmevahelduse aspekt. Sõnamoodustuse grammatilist osa ega ülesandeid ei ole käesoleva magistritöö autori poolt leitud.

Käändsõnade moodustust ja verbimoodustust käsitletakse põhjalikumalt Kitsniku varasemas õppematerjalis „Praktiline eesti keel teise keelena: B2, C1“ (2013). Autor pöörab õppijate tähelepanu transitiivsete ja intransitiivsete verbide olemusele ning võrdleb neid omavahel. Verbides esinevad liited on märgitud teise värviga, kuid eraldi liidete tähendusele ei keskenduta ega tooda paralleele vene keele verbiliidetega:

<i>Keegi põhjustab tegevuse</i>	<i>Tegevus toimub nagu iseenesest</i>	<i>Keegi põhjustab tegevuse</i>	<i>Tegevus toimub nagu iseenesest</i>
<i>Soojendama</i> /.../	<i>Soojenema</i> /.../	<i>parandama</i> /.../	<i>paranema</i> /.../
<i>realiseerima</i> /.../	<i>realiseeruma</i> /.../	<i>taastama</i> /.../	<i>taastuma</i> /.../

(Kitsnik 2013: 81)

Materjalist ilmneb, et eesti keele teise keelena gümnaasiumi õppevaras keskendutakse pigem vormimoodustusele. Sõnamoodustust käsitletakse piiratud mahus või ei käsitleta üldse. Tähelepanu pööratakse käändsõnade liidetele ja nende tähendustele ning liitsõnade moodustamisele. Verbimoodustuse ülesandeid esineb üsna harva. *u*-liitelisi ja *ne*-liitelisi verbe kasutatakse üsna palju, nii passiivse kui ka aktiivse sõnavarana, kuid verbituletuse liiteid ja nende tähendusi eraldi teemana ei käsitleta.

5. Materjal, meetod ja informandid

5.1. Uurimismaterjal, uurimismeetod ja valim

Käesoleva uurimistöö tulemused koguti introspektsiooni uurimismeetodi abil. Uuringu läbiviimiseks oli koostatud test ja intervjuukava. Andmete kogumine koosnes kahest osast: kõigepealt vastas uuringu informant testis olevatele küsimustele, pärast põhjendas oma valikut. Vastajate põhjendusi analüüsid kontrolliti, kuivõrd tugineb õppija *u*-liiteliste verbide kasutamisel oma emakeelele. Iga informandiga viidi läbi kuni 30-minutiline personaalne intervjuu Zoom Meeting keskkonnas.

Usaldusvääruse tõstmiseks on soovitatav paigutada testi erinevat tüüpi ülesandeid (Hughes 1989, viidatud Hausenberg jt 2004: 28 järgi). Magistritöö autori koostatud test sisaldab mitu selliste ülesannete tüüpi, mis on samuti informantidele tuttavad.

Esimene oli valikvastustega ülesanne, mis paigutati testi algusse, kuna oma struktuuri järgi on see üsna lihtne ning sobib hästi häälestuseks. Informandile anti kontekst (laused) ja *ne*- või *u*-liitelised verbid ja lähedase semantikaga transitiivsed verbid. Verbid olid esitatud sulgudes. Informandi ülesandeks oli valida tema arvates õige verb ja põhjendada oma valikut.

Teises ülesandes oli antud kontekst. Sulgudes olid antud venekeelsed *ся*-liitelised verbid infinitiivis. Informandi ülesandeks oli verbid eesti keelde tõlkida, panna need õigesse vormi ja põhjendada oma vastust. Selle ülesande raskuse tase on võrreldes esimesega natuke kõrgem, aga samuti näitab see väga hästi, kas informant oskab *ne*- või *u*-liiteliste verbide kasutamisel oma emakeelele toetuda. Kuna esimese ja teise ülesande raskuse tase ei ole väga kõrge, koostati laused nii, et need ei oleks liiga lühikesed. Tähelepanu pöörati nii lausete struktuurile kui ka sõnakasutusele.

Kolmanda ülesande raskuse tase on kõige kõrgem, kuna siin pidi informant lisaks tõlkimisega tegelema. Laused olid esitatud vene keeles, iga lause sisaldas *ся*-liitelist verbi. Informandi ülesandeks oli laused eesti keelde tõlkida ja põhjendada oma vastust. Kolmanda ülesande lauseid üritati koostada nii, et vältida tõlkimisega seotud probleeme. Tähelepanu pöörati nii lausete struktuurile kui ka sõnakasutusele.

Testi koostamisel lähtuti põhimõttest, et verbid, mille kasutamist eriti soovitakse kontrollida, peavad igas ülesandes korduma. Nii on võimalik veenduda, et informant tõesti oskab kasutada neid verbe erinevates kontekstides ning õiget vastust ei olnud juhuslikult antud.

Testi koostamisel oli läbitud mitu etappi. Kõigepealt tehti *u-* ja *ne*-liiteliste verbide loetelu, mille baasil oli hiljem koostatud test. Verbide loetelu tegemiseks kasutati Sõnaveebi alamlehel „Õpetaja tööriistad“ avaldatud eri vanuses ja eri keeleoskustasemega eesti keele õppijate jaoks loodud sõnavaraloendeid (Sõnaveeb). Kuna siinse uuringu sihtgrupiks on mõeldud umbes B2-tasemega eesti keele õppijad, valiti ainult A1- kuni B2-taseme loendites sisalduvaid *u-* ja *ne*-liitelisi verbe. Testi koostamise lõpuosas valiti välja need verbid, mis esinesid analüüsitud eesti keele õpikutes kõige sagedamini. Esimeses ja teises ülesandes prooviti kasutada pigem kõrgema taseme verbe, kolmandas ülesandes pöörati vastupidi tähelepanu lihtsama leksika poole.

Testis olevate lausete koostamisel kasutati „Õpetaja tööriistade“ sõnavaraloendeid (Sõnaveeb), programmi Sketch Engine ja keelekorpust Estonian National Corpus 2017 (ENC 2017).

Selliseid *u*-liitelisi verbe, mille asemel võib ka samatüvelisi transitiivseid verbe kasutada (nt *ehmuma* ja *ehmatama*), testi ei pandud.

Valimi moodustamisel lähtuti eesti keele õppijal B2- või C1-taseme olemasolust. Kokku intervjueriti 15 informanti. Uurimusse kaasati selliseid eesti keelt teise keelena kõnelejaid, kes on juba gümnaasiumi lõpetanud, osalejate hulgas oli nii üliõpilasi (mõned ka filoloogilise taustaga) kui ka töönimesi, erinevate erialade ja elualade esindajaid.

Magistritöö uuringu käigus koguti järgnevaid andmeid: intervjueritavate nimi (pseudonüümina), taustatunnused (ema-/kodune keel(ed), mis õppekeelega koolis nad käisid, kas õppisid eesti keelt teise või emakeelena).

Selleks, et uuringu usaldusväärsust suurendada, viidi kõigepealt läbi prooviintervjuu, mille eesmärgiks oli testi lausete arusaadavuse kontrollimine ning intervjuu läbiviimise harjutamine. Venekeelne prooviintervjuu pikkusega 18 minutit toimus Tartu Ülikooli endise üliõpilasega, kelle eesti keele tase on C1 ja kellel on filoloogiline taust. Prooviintervjuu järgselt tehti testis mõningaid muudatusi ja parandusi (üks lause tekitas informandil küsimusi), täiendati varem koostatud intervjuukava.

5.2. Transitivse / intransitiivse verbi valik ja informantide põhjendused

Allpool on välja toodud informantidele esitatud 19 lauset koos nende poolt valitud verbi variantide ja kommentaaridega. Kõik magistritöö 15 informanti on analüüsisosas kodeeritud. Informandid on tähistatud lühenditega INF1, INF2 jne, intervjueriija tähiseks on lühend A.T. Introspektiivse meetodi järgi pakuti informantidele ise valida, mis keeles nad soovivad intervjuud läbi viia, kõik informandid eelistasid vestelda vene keeles, kuid vahepeal kasutasid ikkagi eesti keelt. Kuna intervjuu on läbi viidud enamasti vene keeles, on informantide kommentaarid esitatud nii vene kui ka eesti keeles (venekeelsed intervjuude katkendid on eesti keelde tõlgitud käesoleva magistritöö autori poolt, autentsed litereeritud laused on jäetud sulgudesse). Seepärast et eesti keel ei ole informantide emakeel, võib intervjuudes esineda keelelisi ebatäpsusi. Kuna informantide laused olid sageli liiga pikad, ei ole nad analüüsisosas esitatud terviklausete, vaid lauseosadena, mis siiski võimaldavad verbi konteksti ja kasutust mõista. Mõnedes kohtades esines hulgaliselt parasiit- ja hüüdsõnu, mis on suulise kõne jaoks loomulikud, kuid ei kannu endal mingisugust tähendust. Juhul, kui parasiit- ja hüüdsõnade hulk segas

lause mõistmist, on need katkendid tekstist välja jäetud. Välja jäetud materjal on märgitud kaldkriipsude vahel olevate punktidega /.../. Märgistused (.) ja (...) tähistavad vastavalt lühikest ja pikemat pausi. Punkt lause lõpus tähistab langevat intonatsiooni. Sidekriipsuga on märgitud katkestatud sõnad (nt *huv-*). Topeltsulgudes on intervjuude katkenditesse lisatud magistritöö autori kommentaarid.

Järgnevalt esitatakse testis esinenud laused (kokku 19 lauset) selles järjekorras, nagu need informantidele anti. Iga lause juures on ära toodud informantide pakutud vastusevariandid, iga variandi juures on sulgudes antud arv, mis näitab, kui palju informante seda varianti pakkus. Iga vastusevariandi juures esitatakse katkendeid informantide antud selgitustest ja arutlustest.

I OSA

1) Arvan, et mehi *riietavad* / *riietuvad* ikkagi nende naised, kes tahavad, et ka mees hea välja näeks.

a) Riietavad (8)

Informandid INF1, INF3, INF4, INF7, INF10, INF13 ja INF14 lähtusid verbi valiku põhjendamisel sellest, kas tegemist on endale või kellelegi teisele suunatud tegevusega:

- (1) **INF1:** Arvan, et mehi (...) riietuvad ikkagi nende nais- (...) või oota (...) riietavad ikkagi nende naised, kes tahavad, et ka mees hea välja näeks (.) Ma valisin selle vormi, sest kui ma õigesti mäletan, siis riietuvad see on (...) -u- on siis, kui sa ise ennast riietad ((odevaeš)), aga riietama on siis, kui kedagi. Ma lihtsalt mäletan seda. (Arvan, et mehi (...) riietuvad ikkagi nende nais- (...) või oota (...) riietavad ikkagi nende naised, kes tahavad, et ka mees hea välja näeks (.) Я выбрала эту форму, потому что насколько я помню riietuvad это -u- это когда ты себя одеваешь, а riietama это когда кого-то kedagi. Я просто помню это.)

Informant INF11 lähtus varasematest keeleteadmistest ning oskas näha ka teist transitiivset verbi lauses – *tahtma*. Informandile tundus, et verbide *tahtma* ja *riietama* vahel võiks mingisugune seos olla, seetõttu tegi ta sellise valiku:

- (2) **INF11:** (...) ei tea (...) /.../ ma vaatan sõnale riietavad ja vaatan sõnale tahavad... nagu nad on kuidagi kooskõlas, kuid tõenäoliselt see ei ole nii (...) no mulle millegi-pärast intuitsioon ütleb ette, et just riietavad (...) nagu ma isegi ei mäleta, kas ma olen kuskil argikeeles kuulnud, et seda sõna *-u-* kaudu kasutati ((...) не знаю (...) /.../ я смотрю на riietavad и смотрю на слово tahavad (...) типа они как-то созвучны но скорее всего это не так (...) ну мне почему-то интуиция подсказывает что именно riietavad (...) типа я даже не помню слышала ли я где-то в разговорной речи, чтобы говорили через *-u-* это слово)

b) Riietuvad (6)

INF8, INF6 ja INF15 ei osanud seostada *u*-liidet *ся*-järelliitega, tõlkisid verbe justkui vastupidi, see tähendab, nii nagu *riietuma* oleks transitiivne ja *riietama* intransitiivne:

- (3) **INF8:** Riietuvad eee (...) ei tea, sest mulle tundub, et (...) naised tähendab riietavad ((odevajut)) mehi, järelkult, keda riietavad ((odevajut)), mehed ei riietu ((odevajutsja)) ise, aga naised riietavad neid. /.../ (Riietuvad эээ (...) не знаю потому что мне кажется, что (...) женщины получается одевают мужчин, то есть, кого одевают, мужчины не сами одеваются, а женщины их одевают.)
AT: (...) Sa valisid siis variandi (...) ((...) Ты выбрала тогда вариант (...))
INF8: Teise (...) riietuvad (Второй (...) riietuvad)

INF9 ja INF2 tõlkisid verbe samuti vastupidi, kuid lisasid ka, et verb *riietama* ei kõla käesoleva konteksti raames hästi. Arvatavasti, on verb *riietuma* informantidele tuttavam:

- (4) **INF9:** Tähendab (...) Mehi riietavad ((odevajut)) naised. Mulle tundub, et õige oleks just riietuvad. (То есть (...) Мужчин одевают женщины. Мне кажется, было бы правильно именно riietuvad)
AT: Mmm (...) Hästi (...) aga miks riietavad ei sobi? (Ммм (...) Хорошо (...) а почему riietavad не подходит?)
INF9: (...) See ei sobi siin üldse, mulle tundub. Ei kõla. No võib olla see on õige ma ei tea, kuid minu jaoks see ei kõla. ((...) Оно тут вообще не к месту, мне кажется. Не звучит. Ну может быть это правильно я не знаю, но для меня не звучит.)

Informant INF5 oskas küll hästi *u*-liite ja *ся*-järelliite vahelist seost näha, arutas õigesti, kuid lõpus otsustas lähtuda mitte loogikast, vaid pigem isiklikust meeldivusest:

(5) **INF5:** Arvan, et mehi riietuvad ikkagi nai- (...) nende naised, kes tahavad, et ka mees hea välja näeks.

AT: Teie vastus on riietuvad. Miks riietuvad? (Ваш ответ riietuvad. Почему riietuvad?)

INF5: /.../ vastus on selline, sellepärast, et nii kõlab paremini. Eee ei, kui mõtlema hakata, siis naised – nemad riietavad ((odevajut)) kedagi ja siis riietavad (...) kuid mulle nii ei meeldi (...) riietuma on nagu ma ise riietun põhimõtteliselt (...) kuid mulle ikkagi niimoodi ei meeldi. (/.../ ответ, потому что звучит так лучше. Эээ нет не Если подключить конечно мышление, то naised – они одевают кого-то и тогда riietavad (...) но мне так не нравится (...). Riietuma как бы ма ise riietun в общем-то (...) но мне все равно так не нравится.)

c) Riietavad / riietuvad (1)

INF12 ei osanud kahe verbivariandi vahel kindlat valikut teha. Informant valis alguses *u*-liitelise verbi, kuna tõenäoliselt on sellist vormi kunagi kuulnud, kuid muutis oma arvamust intervjuu käigus ja jättis kindla valiku tegemata:

(6) **INF12:** /.../ ma arvan, et riietuvad. (/.../ я думаю, что riietuvad.)

AT: Mhm miks teile nii (...) (Ммм почему вам так (...))

INF12: No üldiselt kui ma ei teaks, et võib ka -u-d panna, ma pa- ma paneksin riietavad, kui ma ei teaks, et eesti keeles see ol- no vist, ma loodan, et riietuvad – see on õige eee valik, ma ei tea eee (Ну вообще если бы я не знала, что можно и поставить -и, я бы пос – я бы поставила riietavad, если бы я не знала, что на эстонском это бу- ну наверное, я надеюсь, что riietuvad – это правильный эээ выбор, я не знаю эээ)

/.../

AT: Kas te näete vahet nende verbide vahel? Või (...) või (...) (Видите ли вы разницу между этими двумя глаголами? Или (...) или (...))

INF12: (...) Pigem ei näe (...) Pigem ei näe vahet ((...) Особо не вижу (...))
особо не вижу разницы)

AT: Aga kuidas te tõlgiksite neid? (А как бы вы их перевели?)

INF12: (...) Riietuvad ((odevajutsja)) (...) Одеваются

AT: Mmm hästi (Ммм хорошо)

INF12: Võin eksida, ma ei tea täpselt (Могу ошибаться я не знаю наверняка)

Nagu intervjuu-katkendist paistab, ei näe INF 12 verbide *riietuma* ja *riietama* vahel erinevust ja ei osanud seetõttu ka kindlat valikut teha.

Näidetest ilmneb, et enne testi sooritamist ei tajunud paljud informandid *u*-liiteliste verbide enesekohasust: mõned tõlkisid verbe justkui vastupidi, see tähendab, nii nagu *riietuma* oleks transitiivne ja *riietama* intransitiivne, mis näitabki, et informandid ei oska *u*-liidet *ся*-järelliitega seostada. Mõned valisid *u*-verbi lähtuvalt isiklikust meeldivusest või varasematest keeleteadmistest (kuna *riietuma*-verb oli neile tuttavam, mida siiski ei saa seletada verbide õppimise järjestusega: mõlemad verbid kuuluvad B2-taseme sõnavarasse (Sõnaveeb)). Tähelepanuväärne on *ся*-järelliite seostamine vene passiivi vormiga ja sellest tulenevalt eesti keeles umbisikulise tegumoe kasutamine.

2) Eesti keele riigieksamile *registreeris* / *registreerus* sel aastal 5000 õpilast.

a) **Registreerus** (11)

INF1, INF5, INF10 ja INF14 oskasid *u*-liite ja *ся*-järelliite vahelise seose leida:

- (7) **INF14:** Jah, tähendab (...) nad ise ennast registreerisid, registreerusid ((zaregestrirovalisj)), /.../ registreerus. Registreeris – oletame, et 5000 õpilast registreeris ennast, see tähendab, et nad registreerisid kedagi, oletame, et ennast. Vot sellises kontekstis oleks võimalik kasutada sõna registreeris. (То есть (...) они сами себя зарегистрировали, зарегистрировались, /.../ registreerus. Registreeris – допустим 5000 õpilast registreeris ennast, то есть они кого-то зарегистрировали, допустим себя. Вот в таком плане можно было бы использовать слово registreeris.)

INF2 seostas transitiivset ja intransitiivset verbi vene keele aspektiga, kus verb *registreeruma* oli perfektiivne. Informant lähtus oma varasematest metalingvistilistest teadmistest:

- (8) **INF2:** Registreerus tähendab (...) jällegi (...) registreeruma – ära registreerida ((zaregestrirovatjsja)), registreerima – registreerima ((registrirovatjsja)), vot niimoodi, lähtun sellisest loogikast, et nad on nagu selle juba ära teinud, registreerus sel aastal 5000 inimest. (Зарегистрировалось то есть (...) опять-таки (...) registreeruma – зарегистрироваться, registreerima – регистрироваться, вот как я исхожу из такой логики то есть они уже это сделали, зарегистрировалось в этой году 5000 человек.)

INF3 ja INF4 arvasid, et verbi *registreeruma* tuleb valida arvsõna 5000 tõttu:

- (9) **INF3:** Registreeris ma ütlesin, et see on nagu (...) eee (...) ainsuses, registreerus nagu mitmuses, nagu suur rahvahulk registreerus. (Registreeris я б сказала что это типа как (...) эээ (...) в единственном числе, registreerus как во множественном числе, типа большое количество народу registreerus.)
AT: Tähendab, et siin sa valisid teise, eks? Suure rahvahulga tõttu. (То есть здесь второе выбрала бы, да? Из-за этого большого количества человек.)
INF3: Jah. (да.)

INF6 oma venekeelsetes selgituses tõlkis õigesti (*registreerus* – verbi vasteks valis vene keele *-ся*-verbi), tõi seose välja, samas jäi tema selgitus vastuoluliseks:

- (10) **INF6:** Eee registreerus – registreerusid ((zaregistrovalisj)), eee tähendab, et keegi, aga registreeris, nagu ma ise ennast registreerisin. (Эээ registreerus – зарегистрировались, эээ то есть кто-то, а registreeris, как я сама себя зарегистрировала.)

INF8 selgitusest tuleb välja, et ta tajus verbi *registreerima* transitiivsust, kuid mõistis lauset passiivseena (talle tundus, et lauses puudub alus, keegi teine on tegevuse sooritaja). Otseselt välja ei ütle, aga taustaks võivad olla teadmised vene keele passiivist:

- (11) **INF8:** Ma registreerisin endale – tähendab, et ma registreerisin ennast ((zaregistrovala sebja)) /.../ iseseisvalt. Aga siin on nagu nad ei teinud seda ise, vaid neid registreeriti. (Ma registreerisin endale – то есть я зарегистрировала себя /.../ самостоятельно. А здесь как бы не они сами, а их зарегистрировали.)

INF12 valis intransitiivse verbi, kuid ei osanud kuidagi oma vastust kommenteerida.

b) Registreeris (3)

INF15, INF9 ja INF11 toetusid varasematele keeleteadmistele. INF15 ei osanud põhjalikke kommentaare anda, aga nõustus küsitleja pakutud põhjendusega:

- (12) **AT:** Tähendab, et kas sa ise kasutaksid seda sõna – registreerus (...) kunagi? (То есть употребила бы ты сама вот это вот слово – registreerus (...) когда-нибудь?)
INF15: (...) No ma ei, ma ei kasutanud (...) ma kuidagi pigem kasutasin registreeris ((...)) Ну я нет, я не использовала (...) я больше всего как-то registreeris использовала)

AT: Mmm tähendab, et registreerus lihtsalt ei ole tuttav, seetõttu sa valid variandi, mis on rohkem eelistatav, eks? (Ммм то есть registreerus просто не знакомо, поэтому ты выбираешь вариант, который наиболее предпочтителен, да?)

INF15: No jah (Ну да)

INF9 ja INF11 edastasid rohkem kommentaare. INF9 seostas verbi *registreerima* ainsuse vormiga, mida tuleb koos suurte arvsõnadega kasutada: lähtus õpitud grammatikareeglitest – kui lause alus on arvsõna, siis öeldisverb on ainsuses. Sellest lähtuvalt püüdis ta oma selgituses rõhutada verbi ainsuslikkust ning valis *registreeris* – verbi, sest see seostus tal ainsusega.

- (13) **INF9:** /.../ Et seal on nagu mitmus ja me peame panema ainsust ja vastupidi. (/.../ То что там вроде как множественное число и мы должны ставить единственное и наоборот.)

/.../

AT: Tähendab, et te näete, et siin on 5000 õpilast ja see ütleb teile ette, et peab olema vorm registreeris, mitte registreerus? (То есть вы видите что здесь 5000 учеников и это подсказывает вам что должна быть форма registreeris а не registreerus?)

INF9: Jah. (да.)

INF11 lähtus varasematest keeleteadmistest ning seostas tõenäoliselt verbi *registreerima* -i-mineviku vormiga:

- (14) **INF11:** Nii (...) no see on vist (...) See on vist minevik siin, eks? (Так (...) ну это вроде (...) Это вроде прошедшее здесь время, да?)

AT: Ммм

/.../

AT: Tähendab, et sulle tundub, et registreeris on mineviku õige vorm, eks? (То есть тебе кажется что registreeris это правильная форма прошедшего времени да?)

INF11: (...) No jah ((...) Ну да)

AT: Mmm aga mis on registreerus? (Ммм а registreerus что такое?)

INF11: Mulle tundub, et registreerus ei ole verb, vaid miski muu, noh just kuulmise järgi niimoodi tundub (Мне кажется как будто registreerus это не глагол, а что-то другое ну именно по звучанию так кажется)

c) Registreeris / registreerus (1)

Informant INF7 ei osanud mingisugust vahet teha nende verbide vahel, see tähendab, et ta ei otsustanud kummagi verbi kasuks.

Materjali põhjal on võimalik väita, et paljud informandid ikkagi ei oska *u*-liite enesekohasust tajuda. Kuigi õige intransitiivse verbi valis võrdlemisi palju informante, ei osanud suurem osa nendest ikkagi ootuspäraselt oma valikut kommenteerida: ainult 4 informanti lähtus kas lausestruktuurist, verbi rektsoonist või siis emakeelest. Teisel juhul seostati *u*-liitelist verbi kas vene keele perfektivse aspekti; vene keele verbi umbisikulise vormi või siis verbi mitmuse vormiga, mida tuli koos suure arvsõnaga 5000 kasutada. Kusjuures enesekohase verbi umbisikulise vormiga seostamine võib juba mingil määral osutada sellele, et informant teadvustamata tajub *u*-liite refleksiivsust, kuna vene keele umbisikulise ja passiivi vormid on oma tähenduse järgi üsna lähedased (tegevuse sooritaja distantseerumise mõttes). Informandid, kes tegid valiku transitiivse verbi kasuks, seostasid *i*-tähte verbi mineviku vormiga või siis verbi ainsuse vormiga, mida tuli koos suure arvsõnaga 5000 kasutada. Samuti lähtusid need informandid oma varasematest keeleteadmistest: *registreerima*-verb oli neile rohkem tuttav. Seda võib seostada verbide käsitlemise järjestusega: kui transitiivne verb *registreerima* kuulub juba A2-tasemele, siis intransitiivne verb *registreeruma* alles B2-tasemele (Sõnaveeb).

3) Kui sa näed inimest, kes *ärritab* / *ärritub* lihtsa küsimuse peale, et millal tuled või kuidas elad, siis võid kindel olla – ta on ärevuses.

a) **Ärritub** (12)

INF1, INF2, INF5, INF7, INF8, INF13, INF14 said aru, et peab olema intransitiivne verb (nägid, et lauses ei ole objekti), tõid kohe esile õige tõlke:

(15) **INF1:** Ärritab kedagi, ärritub ta (...) -tub – nagu ta ärritab iseennast. (Ärritab кого-то, ärritub он (...) -tub – это он себя раздражает.)

INF3 ei osanud kohe vastata, palus võimalust hiljem selle küsimuse juurde tagasi pöörduda. Kui järgmine lause oli arutletud, sai informant loogikast aru, valis õige verbi ja seletas umbes samamoodi nagu katkendis nr 15. Erinevate analoogiate hulka nähes

muutused informandi teadmised ja sellest ka tema arutus. Järelikult seoste toomine võib õppijat aidata:

- (16) **INF3:** Ärritub. Siin ei saa seletada, miks, lihtsalt tunnen, et selline on olemas – ärritub lihtsa küsimuse peale. Kuid ka ärritab tundub õige olevat. (Ärritub. Здесь не могу объяснить почему, просто чувствую, такое есть – ärritub lihtsa küsimuse peale. Да и ärritab кажется правильно.)

/.../

AT: Vaata, äkki miski lauses, mingisugune teiste sõnade vorm aitab sul aru saada /.../ (Смотри, возможно что-то в предложении, какая-то форма других слов тебе помогает понять /.../)

INF3: (...) Nii, kas me saame seda ära jätta (...) ja pärast uuesti vaadata? ((...)) так, мы можем его оставить если что на (...) и потом к нему вернуться?)

AT: Jah, kindlasti. (Да, конечно.)

/.../

INF3: Nüüd ma olen vist aru saanud, milles on point. /.../ Ärritab on kui ta kedagi ärritab, aga ärritub – ta nagu ise... no kuidas öelda, ärritub ((razdražajetsja)). Tähendab, et siin on just ärritub. (Я теперь, кажется, поняла, в чем фишка. /.../. Ärritab это если он кого-то ärritab, а ärritub – он сам типа ну как это раздражается. То есть ärritub вот здесь.)

INF12-le on mõlema verbi tähendus võõras, ta palus intervjuuerijal tõlkida. Peale tõlke saamist valis *-u-*verbi.

INF9 sai loogikast õigesti aru, kuid ei osanud emakeeles võimalikult täpset analoogi *раздражается* – leida, tõi esile teise tõlke, milles ei ole *ся-*järelliidet. Tähendab, emakeelele käesolevas kontekstis ta pigem ei toetunud:

- (17) **INF9:** No siin on ilmselt ma arvan ärritub, sest siin mõistetakse (...) jutt on inimesest, sellest, et sa näed teda ja ta ... saab pahaseks, ütleme nii. Ja seetõttu (...) Õige versioon võib olla ärritub (...) Sõna ärritab – see oleks siis, kui (...) ta teeks kedagi pahaseks. (Ну тут определено я думаю ärritub, потому что тут имеется в виду (...) речь про человека, то, что ты его видишь, и он ... приходит в негодование, скажем так. И поэтому (...) правильная версия может быть ärritub. (...) слово ärritab это было бы, если бы (...) он бы кого-то приводил в негодование.)

AT: Aga ärritub on pigem nagu ta ise? (А ärritub это значит скорее он сам?)

INF9: (...) Jah, see on tema (...) ((...)) Да, это он (...))

INF10 andis kõigepealt õige vastuse, kuid kommentaar oli segane sellepärast, et tõenäoliselt ei saanud informant lause tähendusest aru, ei pööranud tähelepanu, mis käändevormides on sõnad *inimene* ja *küsimus*. Järelikult sellel juhul arvatavasti aitasid keeletunnetus ja kuulmiskogemus. Tänu suunavatele küsimustele sai informant lause mõttest lõpuni aru ja andis sama täpse vastuse nagu ka varem mainitud katkendis nr 15:

- (18) **INF10:** Ärritub (...) Sellepärast, et ta (...) nagu küsimus mitte ise, aga just inimest (...) (Ärritub (...) Потому что он (...) то есть вопрос не сам, а именно человека (...))
AT: Ärritab? ((razdražает)) Eks? (Раздражает? Да?)
INF10: (...) No (...) vist ((...) ну (...) наверно)
AT: Mhm ärritab ((razdražает)) – kas see on ärritub või ärritab? (Ммм раздражает – это ärritub или ärritab?)
INF10: (...) Kui ärritub ((razdražatsja)) ise? ((...) Когда раздражается сам?)
AT: Mhm okei, kui ärritub ((razdražatsja)) ise – see on mis? (Ммм окей когда раздражается сам – это что?)
INF10: Ärritub.
AT: Mhm nii et kas me saame siin /.../ seletada seda niimoodi, et käesolevas kontekstis ta ärritub ((razdražatsja)) ise ja seetõttu me kasutame ärritub? (Ммм то есть можем ли мы здесь /.../ объяснить это таким образом, что в данном контексте он раздражается сам и поэтому мы используем ärritub?)
INF10: Inimene? (Человек?)
AT: Mhm.
INF10: ... Aaa! No jah! Ta ärritub ((razdražatsja)) ise küsimuse peale, tähendab, et ärritub ((...) Aaa! Ну да! Он раздражается сам на вопрос, ärritub значит.)

INF6 andis alguses vale vastuse, kuid vestluse käigus oskas õigesti tõlkida ning eesti ja vene verbe kõrvutada:

- (19) **INF6:** Siin ma arvan, et nagu inimene, kes ärritab mingisuguse küsimuse peale. (Здесь я думаю, что как человек, который ärritab на какой-то вопрос.)
AT: Kas sõna ärritab tähendus on arusaadav? (Значение слова ärritab понятно?)
INF6: eee nagu vihastama noh mitte vihastama, aga muretsema, eks? (эээ как злиться ну не злиться, а тревожиться, да?)
AT: Ärrituma? ((razdražatjsja)) (Раздражаться?)
INF6: Ммм

AT: Ärritama ((razdražatj)) või ärrituma ((razdražatjsja))? (Раздражать или раздражаться?)

INF6: Ärrituma ((razdražatjsja)) (Раздражаться)

AT: Ммм

INF6: Siis ärritub, eks? (Тогда ärritub, да?)

/.../

INF6: Noh inimene ärritub ((razdražatjsja)) lihtsate küsimuste peale. (Ну человек раздражается от простых вопросов.)

AT: Ммм

INF6: Siis ärritub. (Тогда ärritub.)

AT: Ärritub siiski, eks? (Ärritub все-таки, да?)

INF6: No jah. (Ну да.)

b) Ärritab (2)

INF4 seostas *ärritama*-verbi tegevuse sooritaja kindla hulgaga:

- (20) **INF4:** /.../ konkreetselt nagu on side selle vot selle inimesega, kes ärritub ((razdražatjsja)), just mitte ebamäärane inimeste arv, aga vot see üks inimene, kes ütlemel ärritab. (/.../ конкретно как бы идет связь с вот с человеком, кто раздражается, вот не неопределенное количество людей, а один вот этот человек, который мы говорим kes ärritab.)

INF15 täpsustas sõna *ärritus* tähendust. Kui sai tõlke kätte, andis õige vastuse, oskamata oma valikut loogiliselt seletada. Põhjuseks võib olla informandi kuulumiskogemus, arvatavasti on ta kuulnud seda sõna mitu korda kasutusel, millest ise ka ütles. Muidu arutluse käigus vahetas informant oma põhjendusi, seostades *ärritama* – verbi ainsuse vormiga, *ärrituma* – verbi aga mitmuse vormiga. Lõpuks tunnistas informant, et tegelikult ei tea, mida tähendab *u*-liide verbides ja millal seda kasutada (nimetades *u*-liidet eksikombel sõna lõpuks):

- (21) **INF15:** (...) Ei tea, võib olla see on imelik muidugi, kuid siin on nagu ärritab, aga mitu ärrituvad (Не знаю, может странно, конечно, но как будто бы он ärritab, а несколько ärrituvad.)

AT: Mhm (...) tähendab, et sulle tundub, et vot see ärritub – see on /.../ (Ммм (...) то есть, тебе кажется, что вот этот ärritub – это /.../)

INF15: Mhm (...) Тõenäoliselt on ärritab. (Ммм (...) Скорее всего, что ärritab.)
/.../

INF15: /.../ kuid ma ei mäleta, millal kasutatakse seda lõppu. (/.../ но я не помню, когда используют окончание это.)

c) Ärritab / ärritub (1)

INF11 ei osanud valida mitte ühtegi varianti ning ütles otseselt, et ei saa *u*-liite tähendusest aru:

- (22) **INF11:** /.../ No vist ka ärritub, kuid võib olla siin ka mõlemad (...) nagu õiged (...) vastused (...) No vot mina oletame, et ei tea, mida täpselt see *-u*- tähendab. (/.../ Ну наверно тоже ärritub, хотя может быть здесь и оба ... типа правильных (...) ответа (...) Ну вот я, допустим, не понимаю, что именно эта *-u*- означает.)

Intervjuude katkenditest tuleb välja, et on olemas grupp informante, kes suudavad edukalt toetuda nii lause struktuurile, verbide reksioonile kui ka emakeelele. Sellised informandid edastasid ootuspäraseid põhjalikke kommentaare. On informante, kes ikkagi ei saanud aru *u*-liite tähendusest (selle ütles otseselt välja 2 informanti). Samamoodi nagu lauses nr 2 seostatakse *u*-liitelist verbi tegevuse sooritaja ebamäärase hulga, verbi mitmuse vormiga. Mõned informandid ei oska kumbagi verbi eesti keelde tõlkida, mõned ei saa lause struktuurist aru ning teevad verbi valiku, lähtuvalt oma kuulmiskogemusest. Samuti tekkis selleks hetkeks juba informantide hulk, kes erinevaid analoogiaid nähes said loogikast aru ning jõudsid arutluse käigus õige vastuseni. Nii *ärrituma* kui ka *ärritama* verbid kuuluvad B2-taseme sõnavarasse (Sõnaveeb).

4) Vanaema *pühendab* / *pühendub* suure osa oma vabast ajast lapselapsele.

Neljandat lauset muudeti peale pilootuuringut, seetõttu ühe informandi kommentaar puudub.

a) Pühendab (11)

INF3 valis verbi *pühendama*, toetudes visuaalsele kogemusele. Arutluse käigus mõistis informant verbide umbkaudset tähendust, tundis ka erinevust nende semantikas:

- (23) **INF3:** Tead, nagu raamatutes tavaliselt kirjutatakse alguses (...) mis verbivorm seal on (...) tuleb välja, nagu pühendan ((posvjašaju)) seda raamatut (...) (Знаешь, как в книгах обычно пишут в начале (...) форма какая там будет (...) глагола получается, типа посвящаю эту книгу там (...))

/.../

INF3: Pühenduma mulle tundub isegi mingisugune teine tähendus on sellel (Pühenduma мне кажется даже значение какое-то другое у него)

/.../

AT: Aga kuidas sa tõlgiksid seda? (А как бы ты перевела его?)

INF3: Noh pühendab näiteks see (...) tähendab eee nagu üldjoontes vot seda aega nagu kõik panustavad, aga pühenduma – noh see on miski nagu (...) millelegi keskenduda või, kuidagi nii. (Ну пühendab например это (...) значит эээ то есть грубо говоря вот время вот это все вкладывают, а pühenduma – ну это что-то типа как (...) в чем-то сосредотачиваться что ли, как-то вот так.)

INF4 andis õige vastuse, kuid seostas transittiivset verbi oleviku ja tõenäoliselt just ainsuse kolmanda pöörde vormiga:

- (24) **INF4:** Pühendab, ma arvan sellepärast, et ta – vanaema – olevikus, ma arvan ka, tähendab, siin on lihtsalt ta teeb mida? Pühendab. (Pühendab, я думаю, потому что она – бабушка – в настоящем времени, я думаю тоже, то есть, тут просто та teeb mida? Pühendab.

INF6 nägi lauses objekti, kohe tõlkis lauset vene keelde, pärast aga ütles, et verb *pühendama* on tema jaoks tuttavam. Samuti tunnistas informant, et *u*-liiteliste verbide kasutamine on tema jaoks raske ning temal kogu aeg läheb sassi, millal mida ütleva peab:

- (25) **INF6:** Siin on pühendab – tema ise pühendab ((posvjašaet)) (...) lapse jaoks (...) oma aega. (Здесь пühendab – она сама посвящает (...) для ребенка (...) свое время.)

/.../

INF6: Pühendama on minu jaoks (...) vist enam kasutatav (...) see, mida ma kõige rohkem kasutan, seetõttu ma nii öelda seostan seda, mida ma olen varem oma kõnes kasutanud, selle lausega, sellepärast et mulle tundub, et see sobib. (Pühendama для меня (...) наверно наиболее используемое (...) то, что я чаще всего использую, поэтому я так сказать связываю то, что я ранее использовала в своей речи с этим предложением, потому что мне кажется оно подходит.)

/.../

INF6: Ma lihtsalt kogu aeg ajan segi seal, kus lisatakse -sja, tähendab, et verbi lõpus, ja mis tähest see kõik konkreetselt sõltub. (Я просто всегда путаю там, где добавляется -ся, то есть в конце глагола и от какой буквы это все конкретно зависит.)

INF5, INF7 ja INF14 nägid lauses objekti ja said aru, et *u*-liitelist verbi vene keelde tõlkides saab käesolevas kontekstis *ся*-liitelise verbi:

- (26) **INF7:** Pühendab, sellepärast et ta nagu (...) pühendab ((posvjašaet)) aega, tähendab (...) jah, minu jaoks on siin pühendab, sellepärast et ta mitte ise pühendub ((posvjašaetsja)), aga keegi pühendab midagi. (Pühendab, потому что она как бы (...) посвящает время, то есть (...) да, для меня тут пühendab, потому что она не сама посвящается, а посвящает что-то.)

INF14 lisis vestluse jooksul, et ei toetu sellistes olukordades sageli emakeelele. Taustaks võib olla asjaolu, et informant on eesti keele omandanud keelekümblusklassis, kus õpetamise meetodika näeb ette, et proovitakse maksimaalselt õppijate emakeelest distantseeruda (HARNO 2021):

- (27) **INF14:** Ma ei toetu emakeelele tihti sellistes olukordades. (Я не опираюсь на родной язык часто в этих случаях.)

INF9 kaldus pigem verbi *pühendama* poole, kuid ei olnud oma valikus kindel ning ei saanud kohe oma vastust kommenteerida. Vestluse käigus tegi ettepaneku, et verbide kasutamine võib olla seotud grammatilise objekti seisundiga, see tähendab, et kas see on elusolend või siis elutu:

- (28) **AT:** /.../ mis segab valida pühendub? Tähendab, et eee miks pühendub – see on vale just käesolevas kontekstis? (/.../ что мешает выбрать пühendуб? То есть эээ почему пühendуб – это неправильно вот именно в данном контексте?)
INF9: (...) Noh see võib ka õige olla, ma eee nagu ei ole kindel. ((...) Ну оно может быть правильным, я эээ как бы не уверен.)
AT: Mhm. (Ммм /.../)
INF9: Võib olla eee erinevus on selles, et (...) pühendab võib olla see (...) on suunatud esemele, aga siis pühendub on suunatud mitte esemele, aga just inimesse panustama näiteks. (Может быть эээ различие, что (...) пühendab может быть оно (...) направлено на предмет, а тогда пühendуб направлено не на предмет, а именно вкладывать в человека, например.)

INF10, INF11, INF12 tundsid ainult verbi *pühendama*, mis oli selle valimise peamiseks põhjuseks. INF11 lisas, et verb *pühendama* kõlab tema jaoks käesolevas kontekstis paremini:

(29) **INF11:** Noh ma tõenäoliselt valiksin pühendab (...) (Ну я бы скорее всего тоже выбрала бы пühendab (...))

AT: Mhm.

INF11: Sellepärast et mul on see lähedasem kuulmise järgi /.../ (Потому что мне это ближе по звучанию /.../)

INF13 jaoks olid mõlemad verbid uued. Peale verbide tõlkimist intervjuueerija poolt oskas ta õiget varianti valida, toetudes emakeelele.

b) Pühendub (3)

INF2, INF8, INF15 said aru, et käesolevas lauses peab olema transitiivne verb, kuid valisid ikkagi intransitiivse *u*-liitelise verbi, tõlkides seda valesti:

(30) **INF8:** Pühendub. Sellepärast et (...) tema pühendab ((posvjašaet)) mitte ennast, aga pühendab ((posvjašaet)) aaaa oma aega, seetõttu on pühendub. Oma aega, jah. (Pühendub. Потому что (...) она не себя посвящает, а посвящает aaaa свое время, пühendub поэтому. Свое время, да.)

Kuigi õige vastuse (ehk *pühendama*-verbi) valis seekord märksa suurem osa informantidest, paistab ikkagi materjalist, et tihti oli see valik juhuslik. Paljud informandid lähtusid oma valimises varasematest keelekogumustest: *u*-liiteline verb ei olnud mõnedele tuttav, mistõttu tegid nad valiku transitiivse verbi kasuks. Tõesti, transitiivne verb *pühendama* kuulub B1-taseme sõnavarasse, on võimalik, et seda hakatakse käsitlema varem, kui intransitiivset *pühenduma*-verbi, mis kuulub omakorda B2-taseme sõnavarasse (Sõnaveeb). Kõrgema keeleoskusega informandid edastasid ootuspäraseid kommentaare, toetudes verbide rektsioonile, lause struktuurile ja mingil määral ka emakeelele. Üks nendest informantidest lisas siiski, et sellistes olukordades emakeelele tavaliselt ei toetu. Teine informant tunnistas, et *u*-liiteliste verbide kasutamine on tema jaoks raske. Samuti seostati transitiivset verbi oleviku ainsuse 3 pöörde vormiga ning objekti seisundiga: lähtuti sellest, kas objekt on elusolend või elutu. Informandid,

kes tegid valiku intransitiivse verbi kasuks, mõistsid küll hästi, et lauses peab olema just transitiivne verb (st said lause struktuurist aru), kuid valisid ikkagi *u*-liitelise verbi. Sellest lähtuvalt võib järeldada, et nad ei seostanud *u*-liidet intransitiivsuse ja konkreetset enesekohasusega.

5) Kuna Eestis alkoholimüük *vähendab* / *väheneb*, siis on loogiline, et *vähendab* / *väheneb* ka taaratagastus.

a) **Väheneb** / **väheneb** (13)

INF14, INF13, INF12, INF10, INF9, INF7, INF5, INF2, INF1 said aru, et käesolevas kontekstis peavad olema intransitiivsed verbid, oskasid näha, et *väheneb*-verb on intransitiivne ja vastupidi, *vähendama* nõuab mingisugust objekti (mida siis lauses ei ole). Informandid seostasid eesti *ne*-liitelist verbi ja vene *ся*-liitelist verbi (tõlkisid ka lause vene keelde).

- (31) **INF14:** Väheneb, jah, tähendab, ise väheneb ((*umenšajetsja*)), aga vähendama, võib midagi vähendada ((*umenšit*)), jah oletame, valitsus vähendab alkoholimüüki. Või taaratagastust. (Väheneb да то есть само уменьшается, а vähendama можно что-то уменьшить, да, допустим valitsus vähendab alkoholimüüki. Или taaratagastust.)

INF11 ja INF3 õige verbi valida aitasid intervjuuerija suunavad küsimused. INF11 toetus verbide valikul suurel määral emakeelele:

- (32) **AT:** /.../ kuna Eestis alkoholimüük väheneb sa ütlesid, eks?

(/.../ kuna Eestis alkoholimüük väheneb ты сказала, да?)

INF11: ммм

AT: Mhm miks sa niimoodi (...) mõtled? (mmm почему ты так (...) думаешь?)

INF11: Mulle tundub, et see on just (...) kui (...) tõlgitakse, siis kui (...) alkoholimüük Eestis vähendada ((*umenšit*)) (...) /.../ (...) mulle nii tundub, et väheneb – see on just (...) nagu väheneb ((*umenšajetsja*)). (Мне кажется это именно (...) если (...) переводится, то если (...) продажа алкоголя в Эстонии уменьшить (...) /.../ (...) мне так кажется, что *väheneb* – это именно (...) типа уменьшается.)

/.../

INF11: Siis (...) teiseks ma valisin vähendab. (Тогда (...) второе я выбрала vähendab.)

AT: Mhm aga kuidas sa (...) aga kuidas sa tõlgiksid seda siis? (Ммм а как бы ты (...) а как бы ты перевела это тогда?)

INF11: Ja siis väheneb ((umensõitsja)) see nagu taaratagastus. (И тогда уменьшится этот типа сдача тары.)

AT: Mhm (...) väheneb ((umensõitsja)) taaratagastus, eks? (Ммм (...) уменьшится сдача тары, да?)

INF11: Jah (...) kuid nüüd mulle tundub just, et väheneb ((umensõitsja)), aga see on arvatavasti väheneb. (Да (...) хотя теперь мне кажется именно, что уменьшится, а это скорее всего väheneb.)

AT: (...) Järelikult, pigem väheneb teises ka, eks? (...) То есть скорее väheneb во втором тоже, да?)

INF11: Pigem jah. (...) Скорее да.)

INF4 valis õiged verbid, seostas *ne*-liitelisi verbe vene *ся*-verbidega, kuid arvas, et *-ся* ei ole mitte enesekohasust väljendav järelliide, vaid hoopis passiivi formaalne tunnus. Teist verbi lauses aitas informandil valida lause struktuur:

(33) **INF4:** /.../ jah siin on eee müük väheneb ((umensõajutsja)), tähendab, et nagu umbmäärane vorm. (/.../ да здесь эээ продажи уменьшаются то есть как неопределенная форма.)

AT: eee järelikult toetud siin pigem vene keelele, eks? (Эээ то есть здесь ты скорее опираешься здесь на русский язык, да?)

INF4: Siin ma toetun pigem vene keelele (...) jah. (Тут я опираюсь на русский язык скорее (...) да.)

AT: Mhm sellepärast, et esimene, mida sa tegid – sa tõlkisid, ütlesid väheneb ((umensõaetsja)), järelikult, pigem sa seostad seda verbi vormi. (Ммм потому что первое, что ты сделала – ты перевела, сказала уменьшается, то есть скорее ты связываешь вот эту форму глагола.)

INF4: Jah jaaa sellepärast et vene keeles me samuti ütleme müük väheneb ((umensõajutsja)) (...) tähendab, et nagu selline üldine. (Да иии потому что в русском мы тоже говорим продажи уменьшаются (...) то есть как бы такое общее.)

/.../

INF4: /.../ no ja järelikult kohe on loogiline, on loogiline, et ka järgmine on koos sellega seostatud, tähendab, et kui miski väheneb, siis ka teine väheneb. (/.../ ну и соответственно сразу же логично, он loogiline, что и следующий тоже вместе с ним связан, то есть если что-то väheneb, то и другое väheneb.)

INF6 arvas, et verbide erinevus seisneb verbi aspektis ning nende leksikaalsetes tähendustes:

- (34) **AT:** Mhm te ütlesite väheneb, miks? (Ммм Вы сказали väheneb, почему?)
INF6: (...) eee noh esimeses eee kui väheneb ((snizitsja)), aga vähendama – see on pigem nagu vähenema ((snižatsja)). (...) эээ ну в первом эээ если снизится, а vähendama – это больше как снижаться.)
AT: (...) eee vähendama – see on vähendama ((snižatsja)), eks? (...) эээ vähendama – это снижаться, да?)
INF6: Jah. (Да.)
AT: Vähenema. ((snižatsja)) Vähenema ((snizitsja)) – mida ära tegema ((što sdelat)) – see on siis perfektivne, aga vähenema ((snižatsja)) – mida tegema ((što delat)) – imperfektivne aspekt, tähendab, et teile tundub, et siin on veel sellega miski seotud? (Снижаться. Снизиться – что сделать – это тогда совершенный вид, а снижаться – что делать – несовершенный вид, то есть вам кажется, что здесь еще что-то вот с этим связано?)
INF6: No jah (...) arvatavasti. (Ну да (...) Скорее всего.)
AT: Mhm. Teises lauses on miski teine või seesama loogika? (Ммм. Во второй части предложения что-то другое или такая же логика?)
INF6: (...) eee (...) Seesama arvatavasti. (...) эээ (...) Такая же скорее всего.)
AT: Mhm hästi, sain aru. (Ммм хорошо, поняла.)
INF6: No vot vähendama mul pigem assotsieerub nagu vähenema ((umenjšatsja)), noh tähendab, et see väheneb, aga selles lauses mulle tundub, et nagu langema ((snizitsja)). (Ну вот vähendama у меня больше ассоциируется как уменьшаться, ну то есть оно уменьшается, а в этом предложении мне кажется, что как снизиться.)
AT: А, järelikult, veel leksikaalne tähendus, eks? (А, то есть, еще лексическое значение, да?)
INF6: (...) jah. Ja-ja. (...) да. Да-да.)

b) Vähendab / vähendab (1)

INF8 arutas õigesti, sai aru, et käesolevas lauses peavad olema intransitiivsed verbid (see on selge, sest informant tõlkis lauset vene keelde korrektselt), kuid eestikeelses variandis valis valed verbid. Järelikult, ei taju informant, et *ne*-liitelised verbid eesti keeles on intransitiivsed:

- (35) **INF8:** Alkoholimüük vähendab – väheneb ((umenšajetsja)) Eestis eee alkoholimüük eee seetõttu on loogiline, et (...) ja et vähendab taaratagastus.

Tähendab, et vähendab ja vähendab, et väheneb ((umensajetsja)) nii seal kui ka seal (Alkoholimüük vähendab – уменьшается в Эстонии эээ продажа алкоголя эээ поэтому логично, что (...) ja et vähendab taaratagastus. То есть vähendab ja vähendab, что уменьшается там и там.)

c) Sobivad mõlemad / Ei oska vastata (1)

INF15 valis alguses verbid väheneb (1. lünk) ja vähendab (2. lünk), seostas neid verbe vene keele aspektikategooriaga:

(36) **AT:** Kas sa näed vahet nende kahe verbi vahel? (Видишь ли ты разницу между этими двумя глаголами?)

INF15: (...) tähendab, et seal väheneb ((umensajetsja)) ja vähendab ((umensit)) (.) väheneb ((umensitsja)). (то есть, там уменьшается и уменьшит (.) уменьшится.)

AT: Mhm järelikut sulle tundub, et see on midagi perfektivse ja imperfektivse aspektiga seotud, eks? (Ммм то есть, тебе кажется, что это что-то с эээ с совершенным видом и несовершенным видом связано, да?)

INF15: Nagu on, jah. (Как будто бы да.)

AT: Mhm.

INF15: Tähenab, et kuna Eestis alkoholimüük (.) (То есть, kuna Eestis alkoholimüük (.)

AT: Aga mis on siis imperfektivne ja mis on perfektivne? Vähendama – see on (.) Kuidas sa tõlgiks? (А что будет тогда несовершенный вид и что будет совершенный? Vähendama – это (.) как бы ты перевела?)

INF15: Eee (...) vähendama (...) eee vähendama ((umensatj)))? (Эээ (...) vähendama (...) эээ уменьшать?)

AT: (.) mhm aga vähenema? ((.) ммм а vähenema?)

INF15: Eee vähendama ((umenjšit)). (Эээ уменьшить.)

Kuna informant seostas verbe vene keele aspektiga, vahetas ta oma arvamust ja arutluse käigus jõudis järelduseni, et esimeses lüngas verbid on vastastikku asendatavad. Lause teise lünga jättis lõpuks ikkagi täitmata.

Intervjuude katkenditest paistab, et seekord sai suurem osa informantidest lausega hakkama, sai aru lause struktuurist, tajus *ne*-liite intransitiivsust (vähemalt *vähenema*-verbis). Oli informante, kes jõudsid õige vastuseni ja said loogikast aru arutluse käigus. Oli ikkagi informante, kes ei tajunud siin *ne*-liite intransitiivsust. Üks informant seostas

intransitiivset verbi vene keele perfektivse, transitiivset verbi aga imperfektiivse aspektiga. Samuti tundus informandile, et verbide leksikaalsed tähendused on ka palju erinevamad, kui see tegelikult on. Nagu eelmistes näideteski seostati siin *ср*-järelliidet vene keele passiivi vormiga. Informandid, kes ei osanud vastata või tegid oma valiku transitiivse verbi kasuks (keda oli seekord üsna vähe), said lause struktuurist aru, kuid ei tajunud *ne*-liitelise verbi intransitiivsust. Mõlemad verbid kuuluvad B1-taseme sõnavarasse (Sõnavareb).

6) Koolitus on mõeldud kõigile, kes *huvitavad / huvituvad* internetiturundusest.

a) Huvituvad (11)

INF1, INF2, INF3, INF4, INF5, INF9, INF13 ja INF14 nimetasid verbi *huvituma*, toetudes suuremal määral rektsioonile ja lause struktuurile (nägid, et puudub objekt osastavas käändes), mingil määral ka emakeelele (nt INF4 kasutas oma seletustes õiget venekeelset terminit *возвратный глагол* ehk *enesekohane verb*):

- (37) **INF5:** (...) Sellepärast et ma ise huvitun millest? Aga kui mind huvitab internetiturundus, tähendab, seal oleks olnud teine (...) noh (...) no rektsioon peab teistsugune olema, tähendab, et lauset peab teisiti ümber ehitama. ((...)) Потому что ма ise huvитун milleст? А если mind huvитаб интернетитурундуc, то еcть, там было бы другой (...) нох (...) ну управление другое должно быть, то еcть, предложение по-другому надо перестроить.)

INF7 leidis kohe täpse vaste vene keeles, kuid *huvituma*-verbi rektsioon aitas teda ka (vaatamata sellele, et *huvitama*-verbi rektsiooni informant ei osanud meelde tuletada ning püsiühendi *huvi tundma* nimetatud rektsioon oli vale):

- (38) **INF7:** /.../ Noh siin on ka nagu nad ise sellest huvituvad ((interesujutsja)) ning ma vist tean, et huvituma (...) millest? Või huvi tundma millest? Aga huvitama? (...) (/.../ Ну тут тоже как бы они сами этим интересуются и я по-моему знаю, что huvituma (...) millest? Или huvi tundma millest? А huvitama? (...))

INF11 valis alguses *huvitama*-verbi, kuid vestluse käigus vahetas oma vastuse ära. Informandi poolt antud seletus ei olnud siiski see, mida võiks oodata: informant mäletas koolikursusest, et verbi valides tuleb alati pöörata tähelepanu sõltuvate sõnade lõppudele,

kuid eksikombel arvas, et lõpp sõnas *turundusest* on mitte *-st*, vaid *-u-* (mis on tegelikult nimisõna *us*-liite osa). *u*-tähed sõnavormides *koolitus* ja *mõeldud* samuti panid ta kalduma pigem verbi *huvitama* poole:

(39) **INF11:** Noh tõenäoliselt huvitavad (...) Tuleb välja, et need, kes on huvitatud ((zainteresovan)) (...) (Ну скорее всего huvitavad (...) Получается, те, кто заинтересован (...))

/.../

AT: Järelikult, huvitavad – kes on huvitatud ((zainteresovan)), eks? (То есть, huvitavad – кто заинтересован, да?)

INF11: Mhm.

AT: Mhm hästi. (Ммм хорошо.)

INF11: Kuigi oletame, et niimoodi loogiliselt vaadata noh (...) nagu kui valida teist varianti (...) et kas on üldse sidet vot nende kahe viimase sõna vahel? Nagu et seal on ka kirjutatud internetiturundusest (...) ja kui siin on huvitavad (...) (Хотя допустим если так логически смотреть ну (...) типа если выбрать второй вариант (...) что есть ли вообще связь между вот этими двумя последними словами? Типа что там тоже написано internetturundusest (...) и если тут huvitavad (...))

AT: Sa pead silmas, et huvitavad – verbil on küsimus (...) (Ты имеешь в виду, что у huvitavad будет вопрос (...))

INF11: No nagu (...) -u ja -u, kuid ei tea, kas võib sellist sidet olla või mitte. (Да типа (...) -u и -u, но не знаю, может ли быть эта связь или нет.)

AT: /.../ (...) Ааа, internetiturundus, kas see? /.../ (...) Ааа, internetiturundus, вот это вот?)

INF11: Jah. (Да.)

/.../

INF11: /.../ tead, kui (...) erinevaid ma mäletan koolis tekste lugesime (...) või pidi seal mingisuguseid küsimusi esitama, et seal (...) vaadake lõppudele, vaadake kindlasti lõppudele (...) (/.../ знаешь когда (...) всякие я помню в школе текста читали (...) или там надо было какие-то вопросы задавать, что там (...) смотрите на окончания, смотрите на окончания обязательно (...))

AT: Mhm (...) aga vot siin peale neid *-u*-sid kas sulle veel miski ütleb ette, et võib olla huvituma? (...) Sa ütled, et vaadake lõppudele. (Ммм (...) а вот здесь помимо этих *-u*- тебе еще что-нибудь подсказывает, что может быть huvituma? (...) Ты говоришь, что смотрите на окончания.)

INF11: No siin on peaaegu (...) oletame, et esimeses kahes sõnas on ka see *-u* olemas (...) noh võib olla ka mingisugune side võib olla, kuid (...) (Ну тут почти в (...) допустим в первых двух словах тоже это *-u* есть (...) ну может быть тоже какая-то может связь быть, но (...))

AT: Kas sa pead silmas mõeldud või mida? (Ты имеешь в виду mõeldud или что?)

INF11: No jah /.../ (Ну да /.../)

AT: Aga vot see lõpp, vaata, ma kohe märgin ((märgin kursoriga *internetiturundusest* – sõna *-st-lõppu*)) eee kas see ütleb sulle millegi kohta? (А вот это окончание, смотри, я сейчас выделю эээ тебе оно о чем-нибудь говорит?)

INF11: (...) eee ... Just selles kontekstis sa mõtled? (... эээ ... Именно в данном контексте ты имеешь в виду?)

AT: No jah. (Ну да.)

INF11: (...) Mhm (...) Praegu vist mitte. (...) Ммм (...) Наверно щас нет.)

INF12 valis õige verbi, kuid ei osanud ise oma vastust põhjendada, nõustus intervjuueerija pakutud seletustega, et *huvituma*-verb on talle tuttavam.

b) Huvitavad (4)

INF6 ja INF15 jaoks ei olnud *huvituma*-verb tuttav, seetõttu valisid nad *huvitama*-verbi, toetudes oma keelekogemusele. INF6 sai aru, et verbide *huvituma* ja *huvitama* rektsioon võib olla erinev, kuid ei osanud öelda, mis käändevormis peab laiend täpselt olema:

(40) **INF6:** Siin mul eee kohe meenub verb huvi tundma, ja, tähendab, huvi tundma ((tšuvstvovat interes)) või ma (...) ma olen huvitanud (...) ja noh nagu ma olen huvitatud ((zainteresovana)) millestki (...) ja tähendab et seetõttu ma valisin huvitama (...) huvitavad. (Здесь у меня эээ сразу вспоминается глагол huvi tundma и то есть чувствовать интерес или я (...) ма olen huvitanud (...) и ну то есть я заинтересована в чем-то (...) и то есть поэтому я выбрала huvitama (...) huvitavad.)

AT: Mhm huvitavad, jah? Aga miks mitte huvituvad? (...) Miks huvituvad ei sobi? (Ммм huvitavad, да? А почему не huvituvad? (...) Почему huvituvad не подходит?)

INF6: (...) Noh ma huvituvad no nagu erinevatest ülesannetest üldse ei ole näinud (...) seetõttu noh see, mis on kõige rohkem tuttav. (...) Ну я huvituvad ну как бы из разных упражнений вообще не видела (...) поэтому ну наиболее вот то, что знакомо.)

AT: Mhm tähendab, et oma kogemusele toetute? (Ммм то есть на свой опыт опираетесь?)

INF6: Jah. (Да.)

AT: Hästi, sain aru. (Хорошо, я поняла.)

INF6: Noh võib olla siin muidugi mängib rolli eee küsimused ja järgnev nimisõna, millises käändes nad peavad olema, sellepärast et sarnased verbid /.../ erinevad ühe tähega, erineb küsimus. (Ну может быть здесь конечно играет роль эээ вопросы и последующее существительное, в каком падеже они должны быть, потому что одинаковые глаголы /.../ различаются одной буквой, различается вопрос.)

AT: Jah, mhm. (Да, ммм.)

INF15 suutis *huvitama*-verbi õigesti vene keelde tõlkida, kuid verbi rektsiooni ei osanud. *Huvituma*-verbi tõlkis nii, et vene keeles sai kasutada gerundiivi⁶:

- (41) **INF15:** /.../ huvitavad – huvitama ((interesovat)) /.../ huvitavad see on nagu miski on huvitav. (/.../ huvitavad – интересовать /.../ huvitavad это как будто бы что-то интересно.)

/.../

AT: Huvitama – see on huvitama ((interesovat)), eks? Aga huvituma? (Huvitama – это интересовать, да? А huvituma?)

INF15: Huvituma (...) äkki huvitades ((interesujas))? (Huvituma (...) может, интересуясь?)

INF8 lähtus oma põhjenduses varasematest keeleteadmistest, mida on võimalik näha tema kasutatud fraasist *ma olen huvitanud*:

- (42) **INF8:** Eee koollitus on mõeldud kõigile, kes eee (...) kes eee (...) kes huvi (...) ma olen huvitanud (...) huvita (...) Kes huvitavad internetiturundusest. Huvitavad.

AT: Mhm.

INF8: Ma olen huvitanud millest, seetõttu huvitavad. (Ma olen huvitanud millest, поэтому huvitavad.)

INF10 ei osanud ise oma valikut põhjendada, pigem nõustus intervjuueerija pakutud seletustega, et huvitama-verb on informandile tuttavam.

Näidetest ilmneb, et verbi rektsiooni teadmine võib õppijat tõhusalt aidata. Suurem osa informantidest tegi valiku intransitiivse verbi kasuks, paljud oskasid ka õigesti oma valikut seletada, toetudes seekord suuremal määral lause struktuurile ja rektsioonile (*huvituma millest?*). Intervjuude katkenditest paistab, et *huvituma* ja *huvitama* verbide

---

⁶ Gerundiiv – *vn деепричастие*

eristamine oli mingil põhjusel natuke keerulisem ka nende informantide jaoks, kes said eelmiste lausetega edukalt hakkama (võttis rohkem aega, pani mõnesid ka kahtlema). Üks informant lähtus oma varasemast keelekogemusest (*huvitama*-verb ei olnud talle tuttav). Teine informant üritas lausest „vihjeid“ üles leida ning toetus oma valikul *u*-tähte sisaldavatele sõnadele *turundus*, *koolitus* ja *mõeldud*. Järelikult, ei saanud need informandid aru, mida tegelikult *u*-liide verbides tähendab. Informandid, kes otsustasid *huvitama*-verbi kasuks, lähtusid oma varasematest keeleteadmistest, kuna intransitiivne verb *huvituma* ei olnud nendele tuttav. Seda on võimalik seletada verbide käsitlemise järjestusega keeleõppe raames: *huvitama*-verb kuulub A2-taseme, *huvituma*-verb alles B2-taseme sõnavarasse (Sõnaveeb).

7) Eelmisel aastal *tutvustasin* / *tutvusin* ühe huvitava inimesega, järgmisel nädalal on meil pulmad.

a) **Tutvusin** (13)

INF1, INF3, INF5, INF7, INF8, INF9, INF10, INF13, INF14 ja INF15 nägid, mis käändevormis on sõltuvad sõnad, selle järgi valisid õige verbi. Emakeelele toetusid mingil määral ka:

- (43) **INF9:** (...) No sellepärast et siin tuleb välja (...) erinevad tähendused on verbidel (...) sellepärast et *tutvustasin* – see tähendab, et mina kedagi *tutvustasin* ((*predstavil*)) kellelegi, aga *tutvusin* – tähendab, mina *tutvusin* ((*poznakomilsja*)) ise kellegagi (...) ja siin lauses ongi, et (...) eee ma *tutvusin* ((*poznakomilsja*)) huvitava inimesega (...) ja järgmisel nädalal on meil pulmad. ((...)) Ну потому что тут получается (...) разные значения у глаголов (...) потому что *tutvustasin* – это то есть я кого-то представил кому-то, а *tutvusin* – это я познакомился сам с кем-то (...) и тут как раз в предложении, что (...) эээ я познакомился с интересным человеком (...) и на следующей неделе у нас свадьба.)

INF14 toetus pigem verbide rektsioonile, kuigi oma seletustes tõi esile ka venekeelseid vasteid. Informant mõtles välja konteksti, millises saaks kasutada transitiivset verbi. Kuigi informant on juba varem öelnud, et ta ei toetu emakeelele sageli sellistes

olukordades, siis praegu sai ta keeltevahelisest seosest lõpuni aru. Silmapaistev on ka see, et informant oskas õigeid sõnamoodustuse ja süntaksi termineid nimetada:

- (44) **INF14:** (...) No oletame, et eelmisel aastal tutvustasin oma sõbrale ühte inimest eee kellega on mul järgmisel nädalal pulmad. /.../ Tutvusin – tutvusin ((poznakomilsja)). ((...)) Ну допустим eelmisel aastal tutvustasin oma sõbrale ühte inimest эээ kellega on mul järgmisel nädalal pulmad. /.../ Tutvusin – познакомился.)

/.../

INF14: A, siin on ся-liide (...) /.../ Aga tutvustasin – tutvustasin ((poznakomil)). Mhm huvitav. Kuid ma ma sellest viimasel ajal isegi ei mõtle. Вот minu jaoks nagu -u-ga, need -u- ja -ne- jah refleksiivsed nad nagu tähendavad, et sa ise teed seda (...) ja sa ei saa sellega kasutada mingisugust objekti, aga (...) ei tea /.../ oletame, et tutvustasin või huvitavad – peab olema mingisugune objekt. (A, тут -ся суффикс (...) /.../ A tutvustasin – познакомил. Ммм интересно. Но я я об этом в последнее время даже не думаю. Вот то есть для меня как бы с -у- вот эти -у- и -не- да рефлексивные они как бы обозначают, что ты это сам делаешь (...) и ты не можешь с этим использовать какое-то дополнение, а (...) не знаю /.../ допустим tutvustasin или huvitavad – должно быть какое-то дополнение.)

INF2 toetus samuti emakeelele, kuigi verbi *tutvustama* tõlkis ikkagi valesti:

- (45) **INF2:** (...) tutvustasin ((poznakomil)), eks? Tutvusin ((poznakomilas)), tutvusin ((poznakomilsja)), tutvusin ühe huvitava inimesega, tutvustama – see on ennast esitlema ((predstavljatsja)), eks? Вот. ((...)) познакомил да? познакомилась, познакомился, tutvusin ühe huvitava inimesega, tutvustama – это представляться, да? Вот.)

AT: Mhm.

INF2: Tutvusin (...) /.../ Tähendab, tuginen pigem vene keelele. (Tutvusin (...) /.../ То есть больше опора на русский /.../)

INF4 ei osanud täpselt kuidagi oma valikut põhjendada, püüdis seostada verbide erinevaid liiteid kas ainsuse esimese pöördega, minevikuvormi või siis aspektiga. Samuti toetus INF4 oma varasematele keele kasutamise kogemustele, valis selle verbi, mis tema jaoks kõlab käesolevas kontekstis paremini:

- (46) **INF4:** Ma arvan, et siin on (...) eee (...) tutvusin, sellepärast et noh nagu kuigi puudub see nimisõna mina, kuid on arusaadav, et siin peetakse silmas just mind (...) /.../ on loogiline, nagu mida tegin ((što sdelal)) – tutvusin juba minevikus.

Ja tulevikus vot pulmad. (Я думаю, что здесь (...) эээ (...) tutvusin, потому что ну как бы хоть и опускается это существительное *mina*, но понятно, что ко мне относится (...) /.../ логично типа что сделал – tutvusin уже в прошедшем. И в будущем vot pulmad.)

/.../

AT: Mhm (...) Hästi (...) Aga mis sind segab näiteks tutvustama valida (...) selles lauses? (Ммм ... Хорошо ... А что тебе мешает выбрать например tutvustama (...) в этом предложении?)

INF4: Esiteks eee nagu mälusse on juba pandud, kogu aeg on kõrvus see tutvusin kellega, vot. Tutvustasin – see tähendab midagi muud mulle tundub. Tutvustama (...) /.../ Ühesõnaga, ei saa ausalt täpselt öelda, kuid tutvusin kõlab eee kõlab kuidagi õigemini. (Во-первых эээ как бы уже в памяти /.../ уже заложено, на слуху вот это tutvusin kellega, vot. Tutvustasin – это что-то другое мне кажется значит. Tutvustama (...) /.../ Короче не могу честно сказать точно, но вот tutvusin звучит эээ звучит как-то правильнее.)

INF12 valis verbi *tutvuma*, kuid ei osanud seda samuti põhjalikult kommenteerida. Informant mainis, et *tutvuma*-verb kõlab paremini ning arvatavasti on talle tuttavam, kuna transitiivset verbi *tutvustama* tema tõlkida ei osanud:

(47) **INF12:** Tutvusin täpselt vist, ma valiksin tutvusin. (Tutvusin точно наверное, я бы выбрала tutvusin.)

AT: Aga miks? Miks mitte tutvustasin? (А почему? Почему не tutvustasin?)

INF12: (...) mhm (...) samuti kuidagi ebaloomulik. Tähendab, et rohkem kõlab tutvusin, tähendab (...) noh see on nagu (.) ma tutvusin ((*poznakomilsja*)), aga tutvustasin ma isegi ei tea, kuidas seda just otseselt tõlkida. ((...) ммм (...) тоже как-то неестественно. То есть, больше звучит tutvusin, то есть (...) ну это как бы (.) я познакомился, а tutvustasin я даже не знаю, как это перевести прям дословно.)

AT: (...) mhm hästi. ((...) ммм хорошо.)

b) Tutvustasin (2)

INF6 üritas toetuda verbide rektisioonile ja emakeelele, kuid tõlkis verbe vastupidi, see tähendab, nii nagu *tutvuma* oleks transitiivne ja *tutvustama* intransitiivne:

(48) **INF6:** Tutvusin – see on nagu (...) tutvustasin ((*poznakomil*)), aga tutvustama – tutvusin ((*poznakomilsja*)), võib olla siis tutvustama, tutvustasin. (Tutvusin – это как (...) познакомил, а tutvustama – познакомился, может тогда tutvustama, tutvustasin.)

AT: Mhm.

INF6: (...) /.../ siin sõltub küsimustest mida oih keda ja kellega. ((...) /.../ тут от вопросов mida ой keda и kellega.)

AT: Mhm.

INF6: Siis pigem tutvustama. (Тогда скорее всего tutvustama.)

INF11 kaldus verbi *tutvustasin* poole ja seostas seda mineviku vormiga:

(49) **INF11:** Mhm tutvustasin. (Ммм tutvustasin.)

AT: (...) tutvustasin mhm miks? ((...) tutvustasin ммм почему?)

INF11: Seal on vist (...) minevikuvorm, kui ma ei eksi. (Там вроде (...) прошедшая форма, если я не ошибаюсь.)

AT: Mhm (.) aga kui ma ütlen sulle, et tutvusin on ka minevikuvorm? (Ммм (.) а если я тебе скажу, что tutvusin – это тоже прошедшая форма?)

INF11: Võib olla, mingisugune täismineviku vorm? (Может быть, какая-нибудь полная прошедшая?)

Vene keelde tõlkis informant lause õigesti, kasutades enesekohast verbi.

Intervjuude katkenditest paistab, et *tutvuma*-verb on paljudele informantidele tuttav, suurem osa oskas seekord õiget intransitiivset verbi valida ja ootuspäraselt seda kommenteerida (toetudes verbi rektioonile, lause struktuurile ja mingil määral ka emakeelele). Üks kõrge keeleoskusega informant ütles ka otseselt välja, et tajub *u*- ja *ne*-liiteliste verbide intransitiivsust ja enesekohasust. Mõned informandid tuginesid ikkagi oma varasematele teadmistele, mis on loogiline, kuna *tutvuma*-verb kuulub juba A2-taseme sõnavarasse, *tutvustama*-verb aga B1-taseme sõnavarasse (Sõnaveeb). Informandid, kes tegid valiku transitiivse verbi kasuks, et tajunud *u*-liite intransitiivsust. Samuti seostati *tutvustama*-verbi mineviku vormiga.

Vahekokkuvõte

Materjalist ilmneb, et paljud informandid enne testi sooritamist ikkagi ei tajunud seost eesti *u*- (või *ne*-) ja vene *ся*-verbide vahel. Informantide valiku põhjendustes esines hästi palju erinevaid variante, miks peab olema just see verb: *u*-liitelist verbi seostati verbi mitmuse vormi, umbisikulise vormi, perfektivse aspektiga. Paljud informandid valisid verbi, tuginedes oma varasematele keeleteadmistele: otsustasid selle verbi kasuks, mis

nende arvates kõlab käesolevas kontekstis paremini. Mõned informandid ei osanud aga üldse valida ega midagi seletada. Keegi informantidest tajus muidu seost *-u-* ja *-ся* vahel intuiitiivselt, teadvustamata, kuid ei saanud aru, et see on enesekohane *-ся*, mitte passiivne (siit tulebki informantide seletustes *u*-liiteliste verbide seostamine umbisikulise vormiga). Muidugi oli ka olemas selliste informantide grupp, kes oskasid verbide rektsioone ja said aru ka lause struktuurist. Need informandid oskasid sama hästi ka emakeelele toetuda, tegidki seda vahepeal, kuid see ei olnud nende seletustes primaarne. Arvatavasti ei lähtu need informandid põhimõttest, et *-u-* võrdub *-ся*-ga. Reeglina põhjalikke ootuspäraseid kommentaare edastavate informantide keeleoskus oli tunduvalt kõrgem, võrreldes ülejäänute informantidega.

II OSA

1) Tegu on imeilusa linnaga – ma (*влюбиться*) sellesse kohe.

a) Armusin (12)

INF1, INF3, INF4, INF12 toetusid varasematele keeleteadmistele, oskasid verbi *armuma* õigesti vene keelde tõlkida:

(50) **INF1:** Tegu on imeilusa linnaga (.) ma (.) armusin sellesse kohe.

AT: Mhm.

INF1: No ma lihtsalt tean, et armuma – see on armuma ((*влjubljatsja*)). (Ну я просто знаю, что armuma – это влюбляться.)

AT: Mhm. Järelikult, siin on pigem jah, siin sa toetud just emakeelele (.) sind aitab (Ммм. То есть, здесь скорее да, здесь ты опираешься как раз на родной язык (.) тебе помогает)

INF1: Jah (.) No lihtsalt ma tean, et see on sõna tähendus ja noh (.) jah. (Да (.) ну просто я знаю, что это значение слова и ну (.) да.)

INF2, INF5, INF7, INF13 ja INF14 oskasid õigesti verbe vene keelde tõlkida ja pöörasid tähelepanu ka verbide rektsioonile:

(51) **INF2:** Tegu on imeilusa linnaga, ma armusin sellesse kohe.

AT: Mhm.

INF2: Armuma millesse? Millesse, eks? (Armuma millesse? Во что, да?)

AT: Jah. (Да.)

INF2: Millesse? Kellesse? Tuleb välja, armuma ((vljubitsja)) kellesegi. (Millesse? Kellesse? Получается, влюбиться в кого-то.)

INF9 ja INF11 ei osanud *armuma*-verbi meenutada, kuid tundsid, et *armastama* käesolevasse konteksti ei sobi. Mõlemad informandid seletasid, et *armastama*-verbi objekt peab olema elusolend (mida siis käesolevas lauses ei ole). Intervjueerija suunamise abil (pakkusin informantidele *armuma*-verbi, tõlkimata seda vene keelde) valisid mõlemad informandid õige variandi:

(52) **INF9:** Tegu on imeilusa linnaga, ma (...) Aga armuma ((vljubitsja)) verb (.) eee ma ütleks armastama (.) kuid see on pigem nagu armastus (.) aga siin on /.../ armuma ((vljubitsja)). (Tegu on imeilusa linnaga, ma (...) А влюбиться глагол (.) эээ я бы сказал armastama (.) ну это скорее, как любовь (.) а тут /.../ влюбиться.)

AT: Mhm.

INF9: Mul kuidagi ei tule pähe (.) eesti sõna. (Мне как-то в голову не приходит (.) эстонское слово.)

AT: Mhm (.) eee tähendab eee et pragu te mäletate ainult sõna armastama, kuid teile tundub, et see ei sobi? (Ммм (.) эээ то есть эээ сейчас вы помните только слово armastama, но вам кажется, что оно не подходит?)

INF9: Jah. (Да.)

AT: Ahaa, hästi. On olemas selline sõna nagu eee armuma. (Ага, хорошо. Есть такое слово, как эээ armuma.)

INF9: /.../ ma armusin sellesse (.) kohe.

AT: Kuidas te arvate, kas see sobiks siia? (Как вы думаете, оно сюда подошло бы?)

INF9: Jah. (Да.)

AT: /.../ Aga miks, veel kord, eee armastasin ei sobi? (...) Kuidas te, võib olla, tõlgiksite seda verbi? (/.../ А почему, еще раз, эээ armastasin не подходит? (...) Как вы бы может быть перевели этот глагол?)

INF9: Ma ütleks, et armastasin (.) eee kedagi, näiteks, inimest. (Я бы сказал, что armastasin (.) эээ кого-то, например, человека.)

AT: Mhm.

INF9: Aga siin peetakse silmas just armusin ((vljubilsja)) – armusin – linnasse. (А тут имеется в виду именно влюбился – armusin – в город.)

INF10 pakkus kõigepealt ise mõeldud variandi *jäin armusse*, kuid tunnistas kohe, et see tema arvates pigem ei ole õige. Intervjueerija suunamise abil (pakkusin *armuma* ja

armastama verbe, tõlkimata neid vene keelde) oskas informant õige variandi valida. Tõenäoliselt, ei ole *armuma*-verb informandile eriti tuttav, mistõttu ei osanud ta seda kohe meenutada:

- (53) **INF10:** Tegu on imeilusa linnaga, ma (...) /.../ eee armas- ei (.) millegi-pärast tahaks öelda jäin armusse, kuid see ei ole õige /.../ (Tegu on imeilusa linnaga, ma (...) /.../ эээ armas- нет (.) почему-то мне хочется сказать jäin armusse, но это неправильно /.../)
AT: Jäin armusse oli, eks? (Jäin armusse было, да?)
INF10: Mhm.
AT: Eee vaadake, on olemas kaks verbi: *armastama* ja *armuma*, eks? (Эээ смотрите, есть два глагола – *armastama* и *armuma*, да?)
INF10: Ahhaa. (Ага.)
AT: Kuidas teile tundub, kumb nendest eee sobib siia eee paremini – *armastama* või *armuma*? (Как вам кажется, какой эээ подходит эээ здесь лучше – *armastama* или *armuma*?)
INF10: *Armuma*.
AT: Mhm (.) miks mitte *armastama*? (Ммм (.) почему не *armastama*?)
INF10: /.../ noh nagu ta armus ((vljubilsja)) ju, aga mitte *armastab* ((ljubit)) juba. (/.../ ну то есть, он же влюбился, а не любит уже.)

b) *Armustusin* (1)

INF6 alguses valis *armastama* ja ise mõeldud variandi *armustuma* vahel. Tõenäoliselt hakkas selleks hetkeks informant tajuma, et *-u* ja *-ся* vahel on olemas mingisugune seos, sellest rääkis ta oma arutluses. Kuna informant tajus *-u* ja *-ся* vahelist seost, aga verbi *armuma* ei osanud, peatus ta *armustusin* variandil:

- (54) **AT:** /.../ miks teile tundub, et *armastasin*? (/.../ почему вам кажется, что *armastasin*?)
INF6: (.) mida tihedam ma vaatan selle sõna peale, seda rohkem mulle ei meeldi minu variant. Noh (.) lihtsalt vot see töö toimub peas, noh tähendab, et *armastama* see on vist rohkem nagu *armastama* ((ljubit)), aga *armastuma* on nagu (.) *armuma* ((vljubitsja)), siis on vist parem *-u*- kaudu. ((.)) чем чаще я смотрю на слово, тем больше мне не нравится мой вариант. Ну (.) просто вот эта вот работа в голове идет, ну то есть, *armastama* это наверное как больше любить, а *armastuma* как (.) влюбиться, тогда наверное лучше через *-u*-.)

c) *Armustasin* (1)

INF8 pakkus ise mõeldud variandi *armustasin*, toetudes valimisel emakeelele. Tõenäoliselt, tajus informant, et *-u* ja *-ся* vahel on olemas mingisugune seos, sellest rääkis ta oma arutluses, kust tuli samuti välja, et verb *armuma* on ka informandile tuttav. Kuna *armustama*-verb kõlas informandi jaoks käesolevas kontekstis paremini, peatus ta *armustasin* variandil:

(55) **INF8:** /.../ armastama – ma arvasin, et see on armastama ((ljubit)), aga siin on just armuma ((vljubitsja)). (/.../ armastama – я думала, это любить, а тут именно влюбиться.)

AT: Mhm.

INF8: Вот ноh nagu ma täpselt ei mäleta verbi armuma ((vljubitsja)), on olemas armuma, armustama vist ka. Ma lihtsalt seda vot tundsin seda nii, vaistlikult panin. /.../ (Вот ну и как бы я точно не помню глагол влюбиться, есть armuma, эээ armustama вроде бы. Я просто это вот почувствовала это так, интуитивно поставила. /.../)

d) Ei oska vastata (1)

INF15 ei osanud oma valikut teha, kuna verb *armuma* ei ole temale tuttav, aga verb *armastama* informandi arvates käesolevasse konteksti ei sobinud.

Tulemusi analüüsid tuleb välja, et informandid oskavad *armastama*-verbi väga hästi: mitte keegi ei ole seda varianti valinud, kuna nägid informandid, et käesolevasse konteksti see ei sobi (verbid ei läinud kokku kas tõlke kaudu või siis lause struktuur ja rektsioon olid teistsugused). Isegi need, kes ei suutnud iseseisvalt *armuma*-verbi meelde tuletada, ei valinud ikkagi *armastama*-verbi kasuks, mõned hakkasid ise mõeldud variante pakkuma: *armustasin*, *armustusin* jne. Tähelepanuväärne on see, et mõlemad variandid sisaldavad *u*-tähte, mis tähendab, et informandid hakkasid selleks hetkeks juba eesti *u*-liiteliste verbide ja vene *ся*-liiteliste verbide vahelist seost tajuma (seda ütlevad nad oma seletustes ka), võib olla mitte teadlikult, kuna teistes lausetes sellist seost informandid nii hästi ei tajunud. *Armuma*-verb ei ole informantidele sama tuttav kui *armastama*-verb, mis on loogiline, kuna *armastama*-verb kuulub A1-, *armuma*-verb aga B1-taseme sõnavarasse (Sõnaveeb).

2) Olukorrast riigis ta eriti (*не интересоваться*) – talle meeldib rohkem välismaal reisida.

a) Ei huvitu või ei huvitunud (8)

INF1, INF5, INF13 ja INF14 toetusid verbi *huvituma* rektsioonile. INF1 tõi esile ka teist väljendit – *ei tundnud huvi* – kuid ei näinud, et sellel on teistsugune rektsioon (*kelle / mille vastu*):

(56) **INF1:** Olukorrast riigis ta eriti (.) ei (.) huvitunud.

AT: Mhm.

INF1: Talle meeldib rohkem välismaal reisida (.) Ma ütlesin isegi ei tundnud huvi. (Talle meeldib rohkem välismaal reisida (.) Я бы даже сказала ei tundnud huvi.)

AT: Mhm /.../ kui meid huvitab ei huvitunud, miks just see variant? (Ммм /.../ если нас интересует ei huvitunud, почему именно этот вариант?)

INF1: Eee noh sellepärast et jällegi no vot see rektsioon. (Эээ ну потому что опять же ну вот этот rektsioon.)

AT: Mhm.

INF1: Eee tähendab, et eee (.) ei huvita – mind ei huvita, tähendab, et mind ei huvita ((ne interesuet)). Ei huvitu – see tähendab, et (.) noh (.) eee (.) olukorrast jällegi, vot see olukorrast, tähendab, et vot see sõna samuti aitab mind. (Эээ то есть эээ (.) ei huvita – mind ei huvita, то есть, меня не интересует. Ei huvitu – это значит, что (.) ну (.) эээ (.) olukorrast опять же, вот это вот olukorrast, то есть, вот это слово тоже мне помогает.)

AT: Huvituma millest? /.../

INF1: Jah – jah – jah. Tähendab, et rektsioon, jah. Emakeelele ei toetu. (Да – да – да. То есть, rektsioon, да. На родной язык не опираюсь.)

INF2, INF12 ja INF15 lähtusid oma varasematest keeleteadmistest, suutes *интересоваться*-verbi õigesti eesti keelde tõlkida:

(57) **AT:** Või siis eee sa kuidagi tõlgid (.) tähendab, et huvituma ((interesovatsja)) – see on huvituma (.) sulle tundub, eks? (Или может быть эээ ты как-то переводишь (.) то есть, интересоваться – это будет huvituma (.) тебе кажется, да?)

INF15: Mhm arvan, et jah. (Ммм думаю, да.)

INF7 valis *huvituma*-verbi, kuna mõistis, et teised variandid siia ei sobi, sest nendel on teistsugused rektsioonid. Samuti üritas informant *huvituma*-verbi refleksiivsusega seostada:

(58) **AT:** Mhm ei huvitunud, miks ei huvitunud? (Ммм ei huvitunud, почему ei huvitunud?)

INF7: No sest ta ise ei huvitunud, ei tea, ei (.) no vot midagi sellist (.) ei tundnud huvi, aga, kuid siis oleks /.../ huvi tundma minu meele vastu, kui ma ei eksi, seetõttu vist huvi- huvituma /.../ (No sest ta ise ei huvitunud, не знаю, ei (.) ну вот что-то такое (.) ei tundnud huvi, а, но тогда бы было /.../ huvi tundma, по-моему, mille vastu, если я не ошибаюсь, поэтому наверное huvi- huvituma /.../)

b) Ei huvita või ei huvitanud (5)

INF4, INF9, INF10 ja INF11 toetusid *huvitama*-verbi valides varasematele keeleteadmistele. *Huvitama*-verb oli informantidele tuttavam ja seetõttu kõlas ka nende jaoks paremini. INF9 ei osanud ise sellist põhjendust anda, pigem nõustus intervjuueeri ja pakutud variandiga:

(59) **AT:** /.../ Või võib olla see oli mingisugune automatism, mida te vot kohe ütlesite isegi mõtlemata. (/.../ Или может быть это был какой-то автоматизм, который вот вы сразу сказали и даже не задумываясь.)

INF9: (...) Las olla vist automaatselt, sest (.) kuidagi (.) seletada seda teistmoodi ma ei saa (.) Kuid ma isegi ei ole kindel, et see on nagu õige /.../ ((...)) Наверное пусть будет на автомате, потому что (.) как-то (.) объяснить я по-другому не могу (.) Но я даже не уверен, что как бы правильно /.../)

INF6 põhjendas tehtud valiku *huvitama*-verbi rektsiooniga, st informant arvas, et *huvitama*-verb on intransitiivne ja nõuab küsimust *millest?*:

(60) **INF6:** /.../ Noh huvitama nagu millest ja vot olukorrast, noh tunnuse järgi, et (.) millises vormis (.) (/.../ Ну huvitama как millest и вот olukorrast, ну по признаку, что (.) в какой форме (..))

AT: Rektsioon?

INF6: Jah. (Да.)

c) Ei ole huvitanud (1)

INF8 valis sellise vormi, toetudes oma keelekogemusele. Informant tunnistas, et kasutab seda vormi oma igapäevases elus kõige rohkem. Arvatavasti ei ole *huvituma* verb informandile eriti tuttav:

(61) **AT:** Ei ole huvitanud, miks ei ole huvitanud? /.../ (Ei ole huvitanud, почему ei ole huvitanud? /.../)

INF8: Jah, noh sellepärast et (.) nagu eee ma niimoodi räägin igapäevases (.) elus ja tihedamini kasutan huvitanud, ma olen huvitanud, tähendab, et nagu (.) selle tarindiga (.) (Да, ну потому что (.) как бы эээ я так говорю в повседневной (.) жизни и чаще использую huvitanud, ma olen huvitanud, то есть как бы (.) с этой конструкцией (.)

AT: Oled tuttav, eks? (Знакома, да?)

INF8: Jah. (Да.)

d) Ei huvine / ei ole huvitatud (1)

INF3 pakkus kõigepealt ise mõeldud variandi *ei huvine*, mis tähendab, et tajus informant *ne*-liiteliste verbide intransitiivsust. Arutluse käigus jõudis informant veel ühe variandini – *ei ole huvitatud*. Oma põhjendustes proovis informant seostada *huvinema*-verbi vene keele imperfektiivse aspektiga (tegevus kestab nii praegusel hetkel kui ka üldiselt), kuid kogu kommentaarist tuleb välja, et tegelikult ei tunne informant eriti *huvituma*-verbi ning ei näe siin seost *u*- ja *ся*-liiteliste verbide vahel:

(62) **INF3:** Nii, olukorrast riigis ta eriti (.) ei huvine ma ütleksin, mitte huvituma ((ne interesovatsja)), talle meeldib rohkem välismaal reisida. (Так, olukorrast riigis ta eriti (.) ei huvine я бы сказала, не интересоваться, тalle meeldib rohkem välismaal reisida.)

/.../

AT: Mhm ei huvine, aga miks nii? (Ммм ei huvine, а почему так?)

INF3: (...) Noh miks nii (...) ((...) Ну почему так (...))

AT: Aga missuguseid variante (.) veel sa saaksid siia (.) (А какие бы еще варианты (.) ты могла сюда (.)

/.../

INF3: Olukorrast riigis ta eriti (.) noh või ei ole huvitatud, noh nii ka sobib. (Olukorrast riigis ta eriti (.) ну или ei ole huvitatud, ну так тоже подходит.)

/.../

AT: Aga miks sobib? (А почему подходит?)

INF3: /.../ Noh ei ole huvitatud ka, mulle tundub siin on aja- ajaga tegu, et teda (.) nagu praegusel hetkel ja üldiselt ei huvita ((ne interesuet)), tähendab, meeldib rohkem (.) välismaal reisida. (/.../ Ну ei ole huvitatud тоже, мне кажется здесь со време- со временем, что ее (.) как бы в данный момент и вообще не интересуется, то есть нравится больше (.) кататься за границей.)

Materjali põhjal on võimalik järeldada, et *huvituma*-verb ei ole informantidele eriti tuttav, kuna seda valis ainult 8 informanti. Asi võib olla verbide käsitlemise järjestuses keeleõppe raames: *huvituma*-verb kuulub B2-taseme sõnavarasse, transitiivne verb *huvitama* aga juba A2-taseme sõnavarasse (Sõnaveeb). Kui verbid ei ole informantidele tuttavad, ei jõua nad selleni, et hakata enesekohasusest mõtlema (nagu oli *armastama* / *armuma* näitel), vaid proovivad toetuda oma varasematele keeleteadmistele: millist verbi ma olen rohkem kuulnud / näinud? Mis verb kõlab selles kontekstis paremini? jne. On samuti näha, et mõned informandid tunnevad ikkagi (tõenäoliselt teadvustamata) *ne*-liiteliste verbide intransitiivsust, siit tulevad välja sellised ise mõeldud verbid nagu *huvinema*.

3) Õnneks suutis vedurijuht õigel hetkel rongi (*остановить*).

a) Peatada (10)

INF1, INF3, INF7, INF9, INF10, INF14 oskasid lausest objekti üles leida, seetõttu valisid transitiivse verbi. Emakeelde suutsid ka õigesti verbe tõlkida, kuid see ei olnud informantide seletustes primaarne:

(63) **INF1:** Õnneks suutis vedurijuht (.) õigel hetkel rongi (.) peatada (.) sellepärast et on olemas tegevuse suundumus, on suunatud objektile, rongile, tähendab et noh, rongijuht peatas ((ostanovil)) rongi. (Õnneks suutis vedurijuht (.) õigel hetkel rongi (.) peatada (.) потому что есть направленность действия, направлено на объект, на поезд, то есть ну, водитель остановил поезд.)

AT: Järelikult, sind aitab see, et selles lauses on olemas objekt? (То есть, тебе помогает, что в этом предложении есть объект?)

INF1: Jah. (Да.)

INF8, INF11 ja INF13 ei osanud mitte ühtegi varianti ise pakkuda, kuna *останавливаться* (ja tõenäoliselt *останавливать*) verbid ei olnud nendele tuttavad.

Intervjueerija abil (pakkusin mõlemad variandid), suutsid informandid transitiivse verbi valida, kusjuures INF8 ja INF13 kommenteerisid seda nii, nagu katkendis nr 63, INF11 aga toetus oma varasemale keelekogemusele, verb *peatama* tundus talle tuttavam olevat:

- (64) **AT:** Sa ütlesid peatada (.) või peatuda? (Ты сказала peatada (.) или peatuda?)
INF11: (.) -a- kaudu. ((.) Через -a-.)
AT: Peatada, ahhaa, aga miks? (Peatada, ага, а почему?)
INF11: No sellel samal põhjusel. ((Viidab varasematele lausetele)) (Ну все по той же причине.)
AT: Tähendab, u-verb ei ole tuttav, eks? (То есть, u-глагол не знаком, да?)
INF11: Mhm.

INF5 oskas õigesti transitiivse ja intransitiivse verbide vahel vahet teha, nägi lauses objekti, tõlkis emakeelde ka õigesti. Kuid tunnistas ka, et *peatuma*-verb meeldib talle rohkem. Siin tegu on tõenäoliselt informandi kuulmiskogemusega, ka arutlusest tuleb välja, et *peatuma*-verbi saab igapäevases elus rohkem kuulda (nt ühistranspordis):

- (65) **AT:** Peatada, hästi, miks peatada, aga mitte peatuda, näiteks? (Peatada, хорошо, почему peatada, а не peatuda, например?)
INF5: (.) no ausalt öeldes ma ei koostaks lauset niimoodi, sest peatuma-verbi ma kuulen ja kasutan kuidagi rohkem, kuid (.) siin mitte rong ise peatus ((ostanavlivalsja)), seetõttu (.) aga seda vot vedurijuht peatas ((ostanovil)), seetõttu on vaja mitte enesekohast /.../ ((.) ну честно говоря, я бы так предложение вообще не построила, потому что peatuma глагол у меня больше как-то на слуху и на языке, но (.) здесь не поезд сам останавливался, поэтому (.) а его вот vedurijuht остановил, поэтому надо не возвратный /.../)
AT: Ma sain teist aru. (Я поняла вас.)
INF5: Peatas ((ostanovil)), aga mitte peatus ((ostanovilsja)). (Остановил, а не остановился.)
AT: Mhm. Järelikult, sellel juhul te kuulete rohkem eee peatuda /.../? (Ммм. То есть, в этом случае у вас больше на слуху эээ peatuda /.../?)
INF5: Noh, no jah, buss peatub, on pigem selliseid eee rong peatub /.../ on lihtsalt kuulda (.) rohkem. (Ну, ну да, buss peatub, там такие скорее эээ rong peatub /.../ слышно просто (.) больше.)

b) Peatuda (5)

INF2 ja INF12 oskasid meenutada ainult *peatuma*-verbi, tõenäoliselt ei teadnud informandid, et transitiivse tegevuse tähistamiseks eesti keeles (nagu vene keeleski) on

sellel juhul olemas ka teine verb. Tegu võib olla informantide kuulumiskogemusega, sest *peatuma*-verbi saab igapäevases elus tõenäoliselt rohkem kuulda (nt ühistranspordis). INF12 tõlkis *peatuma*-verbi emakeelde õigesti, *peatama*-verbi tõlkida ei osanud. INF2 tõlkis *peatuma*-verbi emakeelde kahtepidi: *останавливать* ja *остановить*:

- (66) **INF2:** /.../ noh siin on jälle see, et (.) kontekstist (.) õnneks, nii (.) suutis peatada ((ostanovit)) (.) õigel ajal, nii, peatada ((ostanovit)) (.) peatuma, peatuda (.) no jah (.) siin on vist ikkagi peatuda, ma peatun – ma peatun ((ostanavlivajus)), eks? Ма peatun. Järelikult, siin on peatuda. (/.../ ну здесь опять, что (.) из контекста (.) к счастью, так (.) смог остановить (.) в правильное время, так, остановить (.) peatuma, peatuda (.) ну да (.) наверное будет здесь все-таки peatuda, ma peatun – я останавливаюсь, да? Ма peatun. Значит, здесь будет peatuda.)

INF4 suutis mõlemaid verbe meenutada, kuid ei osanud *u-* ja *ся*-liiteliste verbide vahelist seost näha. Selle asemel proovis informant *u*-liitelist verbi vene keele perferktiivse aspektiga kokku sisuda, kuid ei olnud selles ikkagi päris kindel. Arvatavasti on tegu samuti informandi kuulumiskogemusega:

- (67) **INF4:** /.../ suutis vedurijuht õigel hetkel rongi peatuda.
AT: Mhm. Tähendab, et sa valisid nende verbide vahel, kuidas veel kord, peatuda ja (.) teine oli (.) /.../ peatada? (Ммм. То есть, ты выбирала между ээ вот этой парой глаголов, как еще раз, peatuda и (.) вторая была (.) /.../ peatada?)
INF4: Jah. Peatuda siin on õige, mulle tundub, variant. (Да. Peatuda здесь правильный, мне кажется, вариант.)
AT: Mhm. Aga miks sulle tundub nii? (Ммм. А почему тебе так кажется?)
/.../
INF4: Nii, sellepärast, et (...) peatada ((ostanovit)) – mida ära teha ((što sdelat))?
Ja ma ei tea (...) /.../ (Так, потому что (...) остановить – что сделать? И я не знаю (...) /.../)
AT: Mhm. Tähendab, et sulle isegi tundub, et siin on mingisugune seos aspektiga, /.../ perfektiivne või imperfektiivne aspekt. Kas ma sain õigesti aru? (Ммм. То есть, тебе даже кажется, что здесь есть какая-то связь с аспектом, /.../ совершенный вид или несовершенный вид. Я правильно поняла?)
INF4: Mhm. Tundub, et jah. (Ммм. Кажется, да.)

INF6 ei osanud õigesti *u*-liidet *ся*-järelliitiga seostada, tõlkis verbe justkui vastupidi, see tähendab, nii nagu *peatuma* oleks transitiivne ja *peatama* intransitiivne:

(68) **INF6:** Eee peatuda? (Эээ peatuda?)

AT: Mhm. Nii, peatuma, panin kirja. Miks, näiteks, mitte peatada? (Ммм. Так, peatuda, записала. Почему, например, не peatada?)

/.../

INF6: No võib olla peatama on nagu ma ise peatun ((ostanavlivajus)), aga peatuma – ma peatasin ((ostanovil)) midagi. (Ну может быть peatama как я сам остановлюсь, а peatuma – я остановил что-то.)

INF15 ei osanud mitte ühtegi varianti ise pakkuda, kuna *останавливаться* (ja tõenäoliselt *останавливать* ka) verbid ei olnud talle tuttavad. Intervjueerija abil (pakkusin mõlemad variandid), valis informant intransitiivse verbi, tõlkides verbe justkui vastupidi, see tähendab, nii nagu *peatuma* oleks transitiivne ja *peatama* intransitiivne – nii, nagu oli katkendis nr 68.

Kuigi õigeid vastuseid oli seekord ilmselt rohkem, näidetest ilmneb ikkagi, et *peatuma*-verb on paljudele tuttavam. Arvatavasti asi on informante ümbritsevas taustas: *peatuma*-verbi on igapäevases elus palju rohkem kuulda, mida ütlevad informandid ise, ka need, kes valisid ikkagi transitiivse verbi (seda enam, et mõlemad verbid kuuluvad A2-taseme sõnavarasse (Sõnaveeb)). Kuna varasema keelekogemuse mõju on sellel juhul nii tugev, ei hakanud mõned informandid verbi enesekohasusest mõtlema.

4) Kõik öösel nähtud unenäod ei jää mulle meelde ning (*забываться*) hommikuks.

a) Ununevad (12)

INF6, INF9, INF12 ja INF13 valisid kõigepealt transitiivse verbi, kuid arutluse käigus – iseseisvalt või intervjueerija abil – jõudsid õige vastuseni, millest järeldub, et teadmised keele kohta võivad muutuda. Tõenäoliselt on *unustama*-verb informantidele tuttavam, mida mainis ka oma seletustes INF6. Informandid tajusid ka *ne*-liitelise verbi intransitiivsust. Seletades kasutasid nad palju emakeelt:

(69) **INF13:** Eee kõik öösel nähtud unenäod ei jää mulle meelde ning (.) eee unustavad hommikuks?

AT: Mhm (.) eee (.) miks unustavad? (.) Kas lause mõte on arusaadav? (Ммм (.) эээ (.) почему unustavad? (.) Понятен ли смысл предложения?)

INF13: Jah. (Да.)

AT: Mmm (.) Kas verb ununema on teile tuttav? (Ммм (.) Знаком ли вам глагол ээ ununema?)

INF13: (.) Jah. (Да.)

AT: Mhm (.) Ja teie valik on? (Ммм (.) И ваш выбор – это?)

INF13: (.) Eee meenutades verbi verbi ununema, siis on ununevad. ((.) Эээ вспоминая глагол глагол ununema, тогда будет ununevad.)

AT: Mhm ununevad eee (.) Miks te otsustasite, et ikkagi ununevad? (Ммм ununevad ээ (.) Почему вы решили, что ununevad все-таки?)

INF13: Eee tõlkides ununevad on ununevad ((zabõvajutsja)), aga (.) unustama (.) teine tähendus. (Эээ в переводе ununevad – это забываются, а (.) unustama (.) другое значение.)

AT: Missugune? (Какое?)

INF13: /.../ Noh, unustama ((zabõt)) või unustavad ((zabudut)). Vot, unustavad ((zabudut)). (/.../ Ну забыть или забудут. Вот, забудут.)

INF1, INF2, INF3, INF5, INF7, INF10 INF14 aitasid *ununema*-verbi valida pigem verbide reksioon ja lause struktuur, kui emakeel, kuigi oma seletustes kasutasid informandid palju vene keelt, tõlkides verbe õigesti ja toodes esile sobivaid näiteid ja kontekste. Mingil määral lähtusid informandid ka oma varasematest keeleteadmistest:

(70) **INF7:** Kõik öösel nähtud unenäod ei jää mulle meelde ning (...) eee ununevad hommikuks.

AT: Mhm (.) ununevad, miks? (Ммм (.) ununevad, почему?)

INF7: Noh sest ma tean, et see on ununema ((zabõvatsja)), just siis kui miski nagu ununeb ((zabõvaetsja)) see on ununema, aga unustama – see on midagi unustama ((zabõvat)) (Ну потому что я знаю, что это забываться, именно когда что-то как бы забывается – это ununema, а unustama – это что-то забывать.)

AT: Mhm.

INF7: Ja siis tahaks nagu just midagi, aga siin on ise. (И там уже хочется как бы что-то, а здесь само.)

AT: Jah, siin seda /.../ ei ole. (Да, здесь его /.../ нет.)

INF7: Jah. (Да.)

INF8 sai lausest õigesti aru, tundis, et käesolevas kontekstis tuleb kasutada intransitiivset verbi, kuid *ununema*-verbi ei osanud meenutada. Seetõttu nimetas kõigepealt ise mõeldud *unustama*-verbi, täpsustades, kas selline on olemas. Järelikult tajub informant mingil

määral *u-* ja *ся*-liiteliste verbide vahelist seost. Intervjueerija abil oskas informant õige intransitiivse verbi valida:

(71) **INF8:** /.../ Kõik öösel nähtud unenäod ei jää mulle meelde ning eee /.../ unustama (...) /.../ on olemas unustama ning on ka olemas unustuma, või sellist ei ole /.../ unustuma? (/.../ Kõik öösel nähtud unenäod ei jää mulle meelde ning eee /.../ unustama (...) /.../ есть unustama, а есть unustuma, или такого нет /.../ unustuma?)

AT: Eee ununema. (Эээ ununema)

INF8: /.../ ununevad tuleb välja. (/.../ ununevad, получается.)

AT: Mhm, miks? (Ммм, почему?)

INF8: Eee noh unustama see on ma unustan ((zabõvaju)), aga ununema on ununema ((zabõvatsja)). (Эээ ну unustama это я забываю, а ununema это забываться.)

b) Unustatakse (2)

INF4 ja INF11 said lause tähendusest õigesti aru, oskasid iseseisvalt alust leida, kuigi *ununema*-verb ei olnud neile tõenäoliselt tuttav. Seetõttu seostasid informandid enesekohast verbi *забываться* passiivi vormiga ning kasutasid umbisikulise tegumoe vormi *unustatakse*:

(72) **INF11:** (...) no unustama ((zabõvat)) see on tõenäoliselt unustada, kuid ma ei tea, millises vormis siin seda sõna kasutada /.../ nagu ununevad ((zabõvajutsja))? ((...) ну забывать это скорее всего unustada, но я не знаю, в какой форме здесь употребить это слово /.../ типа забываются?)

AT: Jah. (Да.)

INF11: (...) Arvatavasti unustatakse. ((...) Скорее всего unustatakse.)

AT: Mhm. /.../ Tähendab, et siin on vot see passiivi vorm, eks? (Ммм. /.../ То есть, будет вот этот вот пассивный залог, да?)

INF11: No jah. /.../ (Ну да. /.../)

c) Unustavad (1)

INF15 ei osanud ise lause tähendusest täpselt aru, ei saanud õigesti lause alust leida (arvas, et see on ainsuses esimeses pöördes ning lausest eemaldatud). Intervjueerija abil jõudis oskas lause õigesti emakeelde tõlkida, kuid ikkagi valis transitiivse verbi, kuna intransitiivne verb *ununema* ei olnud informandile tuttav:

(73) **AT:** Eee unustavad, sinu /.../ vastus oli, eks? (Эээ unustavad твое /.../ ответ был, да?)

INF15: Mhm.

AT: Unustavad eee on olemas ka selline verb ununema. Kuidas sulle tundub, kas sobib see siia? (Unustavad эээ есть еще такой глагол ununema. Как тебе кажется, подходит он сюда?)

INF15: (...) Mhm (...) No sellise sõnaga ei ole ma varem kokku puutunud. ((...)
Ммм (...) Ну с таким словом я не сталкивалась.)

AT: Mhm.

INF15: Ei saa täpselt öelda. (Не могу точно сказать.)

Materjali põhjal on võimalik järeldada, et transitiivne verb *unustama* on informantidele rohkem tuttav (mida nad mainisid ka ise), mis on loogiline, kuna verb kuulub juba A1-taseme sõnavarasse (Sõnaveeb). Samuti oli mainitud, et unustama-verbi kasutati kooli igapäevases elus palju rohkem. *Ununema*-verb on informantidele samuti hästi tuttav, kuigi see kuulub alles B2-taseme sõnavarasse (Sõnaveeb). Siin tajuvad informandid *ne*-liitelise verbi intransitiivsust üsna hästi. On samuti näha, et mõned informandid tunnevad ikkagi (tõenäoliselt teadvustamata) *u*-liiteliste verbide intransitiivsust, siit tulevad välja sellised ise mõeldud verbid nagu *unustuma*. Kuna vene keeles liide *-ся* kannab nii enesekohasuse kui ka passiivi tähendust, kasutasid mõned informandid umbisikulise tegumoe vormi *unustatakse*. Taustaks võib olla ka informantide kuulmis- või visuaalne kogemus, kuna tänapäeva meediatekstide juhtkirjades kasutatakse sageli umbisikulist tegumoodi, kui artikli sisu on lugeja jaoks negatiivne ja on soov tegijat varjata (Kasik 2008: 14).

5) Riik (*поддержать*) kõrg- ja kutsekoolide praktikasüsteemide arendust kahe miljoni euroga.

a) Toetas / toetab (13)

INF2, INF3, INF4, INF6, INF7, INF10, INF14 tuginesid oma seletustes pigem verbide reksioonile ja lause struktuurile, INF6 mainis samuti oma visuaalset kogemust. INF3 ja INF4 jaoks ei olnud *toetuma*-verb eriti tuttav. INF3 ei osanud põhjendada, miks see ei sobi (st ei tajunud selle *u*-liitelise verbi intransitiivsust), INF4 kasutaks selle asemel

pigem transitiivset verbi umbisikulises tegumoes, mis oli moodustatud siiski valesti: *toetakse* (vrld *toetatakse*). INF2, INF5, INF7 ja INF14 tajusid *toetuma*-verbi teistsugust semantikat, suutes seda õigesti vene keelde tõlkida (*опираться*). Oma valikut kommenteerides kasutasid informandid rohkesti emakeelt:

- (74) **INF10:** Eee riik toetab kõrg- ja kutsekoolide praktikasüsteemide arendust kahe miljoni euroga.
AT: Mhm toetab, miks toetab? (Ммм тоетаб почему тоетаб?)
INF10: Mhm riik toetab ((podderživaet)) kedagi. (Ммм государство поддерживает кого-то.)
AT: Mhm (.) Ja keda ta siin toetab ((podderživaet))? (Ммм (.) И кого оно здесь поддреживает?)
INF10: Eee kõrg- ja kutsekoole. Noh tähendab, nad mitte ise toetuvad ((podderživajutsja)), vaid neid toetatakse ((podderživajut)). (Эээ kõrg- ja kutsekoolid. Ну, то есть, они не сами поддерживаются, а их поддерживают.)

INF1, INF5 ja INF12 oskasid transitiivse ja intransitiivse verbi vahel vahet näha, oma seletustes toetusid pigem emakeelele, seostades *u*-liitelist verbi venekeelse *ся*-liitelise verbiga:

- (75) **INF12:** Riik toetab kõrg- ja kutsekoolide praktikasüsteemide arendust kahe miljoni euroga. Toetab.
AT: Toetab, jah, selge, miks mitte toetub? (Тоетаб, да, понятно, почему не тоетуб?)
INF12: Toetub, toetab mhm (...) Sest see ei ole -тъя. (Тоетуб, тоетаб ммм (...) Потому что это не -тъя.)

INF8, INF9 valisid transitiivse verbi pigem automaatselt, toetudes oma varasemale keelekogemusele (visuaalsele kogemusele ning kuulmiskogemusele):

- (76) **INF9:** Riik (...) toetab kõrg- ja kutsekoolide praktikasüsteemide arendust kahe miljoni euroga.
AT: Mhm (.) Toetab te ütlesite, eks? (Ммм (.) Тоетаб вы сказали, да?)
INF9: Jah. (Да.)
AT: Mhm miks? (Ммм почему?)
INF9: (.) Noh automaatselt vist, mulle nii tundub, et see on õige. ((.) Ну наверно на автомате, мне так кажется, что будет правильным.)
AT: Mhm (.) Tähendab, et see on pigem mingisugune visuaalne kogemus, eks? Sest meil tihti seda artiklites kuskil kasutatakse, pealkirjades. (Ммм (.) То есть,

это скорее какая-то насмотренность, да? Потому что у нас в статьях это часто используется где-то, в заголовках.)

INF9: Jah. (Да.)

AT: Ja see on esimene, mis teile pähe tuli, ning te isegi ei mõelnud? (И это первое, что пришло вам в голову, и вы даже не задумывались?)

INF9: Jah. (Да.)

INF13 ei osanud iseseisvalt mitte ühtegi verbi meelde tuletada, intervjuuerija abil (pakkusin nii transitiivse kui ka intransitiivse variandi, tõlkimata neid vene keelde), suutis informant transitiivse verbi valida. Informandi seletustest tuleb siiski välja, et *u*-verbi intransitiivsust tema ei tajunud, kuna informandi arvates võib *toetuma*-verbiga kasutada objekti. Informant pakkus, et *toetuma* on pikaajalist tegevust märkiv verb ja *toetama*, vastupidi, ühekordset tegevust märkiv verb:

(77) **AT:** Toetab te ütlesite, eks? (Тоетаб вы сказали, да?)

INF13: Jah. (Да.)

AT: Miks mitte toetub? (Почему не тоетуб?)

INF13: (...)

AT: Mida tähendab toetab? (Что значит тоетаб?)

INF13: Toetab ((podderživaet)) /.../ (Поддерживает /.../)

AT: Mhm (.) Aga toetub? (Ммм. (.) А тоетуб?)

INF13: (.) Noh samuti toetab ((podderživaet)) vist /.../ Тоетуб еее see on nagu (.) еее pikaajaline selline tegevus, pikaajaline vist. ((.) Ну тоже поддерживает вроде /.../ Тоетуб эээ как бы это (.) эээ продолжительное такое действие, продолжительное вроде.)

AT: Mhm pikaajaline tegevus, aga toetab – see on ühekordne? (Ммм продолжительное действие, а тоетаб это одноразовое?)

INF13: Mhm.

AT: Mhm. Kas miski veel ütleb teile ette eee, et peab olema just toetab? (Ммм. Что-нибудь в предложении вам еще подсказывает эээ, что должно быть именно тоетаб?)

INF13: (.) Mhm toetab mida, eee arendust. ((.) Ммм тоетаб mida, эээ arendust.)

AT: Mhm. Hästi. Kas me saame öelda toetub arendust? (Ммм. Хорошо. Можем ли мы сказать тоетуб arendust?)

INF13: (...) Mhm vist saame, kuid ma paneksin toetab. (Ммм наверно можем, но я бы поставил тоетаб.)

b) Toetuma / toetub (2)

INF15 ja INF11 ei osanud mitte ühtegi verbi ise meenutada. Intervjueerija abil (pakkusin nii transitiivse kui ka intransitiivse variandi, tõlkimata neid vene keelde) valisid informandid *toetuma*-verbi, INF15 tõlkis seda justkui vastupidi, see tähendab, nii nagu *toetuma* oleks transitiivne ja *toetama* intransitiivne:

- (78) **INF15:** Mhm. Riik (...) /.../ toetuma? Või?
AT: On olemas toetama, on olemas toetuma. Kumb verb sinu arvates sobib? (Есть toetama, а есть toetuma. Какой глагол, по-твоему, подходит?)
INF15: Toetuma?
AT: Mhm toetuma, miks sulle nii tundub? (Ммм toetuma, почему тебе так кажется?)
INF15: Mhm (.) sest riik on vot keegi. (Ммм (.) потому что riik вот кто-то)
AT: Mhm, aga toetab oleks siis, kui ise, eks? Ennast? (Ммм а toetab было бы, если бы сам, да? Себя?)
INF15: (.) Arvan, et jah. ((.) Думаю, да.)

INF11 tegi oma valiku, tuginedes sisetundele ja oma varasematele keeleteadmistele (kuulmiskogemusele):

- (79) **INF11:** Mulle millegi-pärast tundub, et siin on -u- kaudu. Võib olla, riik toetub? (Мне почему-то кажется, через -u- здесь. Может быть, riik toetub?)
AT: (.) Mhm. Aga miks sulle tundub, et u-vorm on õige? ((.) Ммм. А почему тебе кажется, что u-форма правильная?)
INF11: (.) Ei tea, mulle kuidagi sisetunne ütleb (.) just selles lauses. ((.) Не знаю, мне как-то интуиция подсказывает (.) именно в этом предложении.)
AT: Mhm. Hästi. (Ммм. Хорошо.)
INF11: Ja lisaks, mulle tundub, et ma olen seda sõna kuulnud. /.../ (И плюс, мне кажется, я это слово слышала. /.../)

Katkendeid analüüsidest võib järeldada, et *toetuma*-verb ei ole paljudele informantidele tuttav. See võib olla põhjuseks, miks valitakse just transitiivne verb (kuid loomulikult oli ka neid, kes oskasid loogiliselt oma valikut kommenteerida, toetudes kas emakeelele, lause struktuurile või verbi rektsioonile). Asi võib olla ümbritsevas taustas, kuna *toetama*-verbi kasutatakse rohkesti meedias (ka käesoleva näite allikaks on üks meediatekst). Samuti peaks transitiivset verbi hakkama varem keeleõppe raames käsitlema: kui *toetuma*-verb kuulub alles B2-taseme sõnavarasse, siis *toetama*-verb kuulub juba B1-taseme sõnavarasse (Sõnaveeb). Jällegi on näha, et mõnedel informantidel lähevad segi

enesekohasust tähistav liide *-ся* ja passiivi tähistav liide *-ся*, mistõttu tahetakse kasutada eesti keeles umbisikulist tegumoodi.

6) Minu sõbranna (*обижаться*) alati väga kergesti, raske on temaga millestki rääkida.

a) Solvub (15)

INF5, INF14 valisid õige variandi pigem lause struktuuri ja verbi reksiooni toel, oma seletustes informandid emakeelt kas üldse ei kasutanud või kasutasid üsna vähe (nimetamata verbide venekeelset tõlget, vaid tuues erinevaid näiteid eesti keeles). INF1, INF2, INF3, INF6, INF7, INF8, INF9, INF12 toetusid nii lause struktuurile ja verbireksioonile kui ka emakeelele, suutes kokku siduda eesti *u*-liitelise verbi vene *ся*-liitelise verbiga:

(80) **INF1:** Noh solvuma (.) Mhm see on nagu -sja jällegi see partikkel, solvama – see on kedagi. (Hy solvuma (.) Ммм это как -ся опять же эта частица, solvama – это кого-то.)

INF4 suutis lause struktuurist aru saada ja toetus samuti oma seletustes emakeelele, kuid tunnistas, et selle verbi teisi vorme ta ei oska, mis tähendab, et informant lähtus mingil määral ka oma varasematest keeleteadmistest:

(81) **INF4:** /.../ ei oska teisi vorme, nagu (.) ei arva, et on olemas solvuta või solvutama. (/.../ не знаю других форм, типа (.) не думаю, что есть solvuta или solvutama.)

INF10 ei osanud *обижаться*-verbi eesti keelde ise tõlkida, intervjuueerija abil (pakkusin *solvuma* ja *solvama* verbe, tõlkimata neid vene keelde) nimetas ta kõigepealt transitiivset verbi. Lause struktuurist sai informant hästi aru ning arutluse käigus vahetas oma valikut, toetudes oma seletustes lause struktuurile, verbireksioonile ning emakeelele. Samuti on näha, et testi lõpuks hakkab informant teadlikult tajuma seost *u*- ja *ся*-liiteliste verbide vahel. Erinevate analoogiate hulka nähes muutusid informandi teadmised. Järelikult seoste toomine võib õppijat aidata:

- (82) **INF10:** (.) Mhm ma ei tea, kuidas on sõna *solvuma* ((*obižatsja*)). ((.) Ммм я не знаю, как слово *обижаться*.)
AT: Mhm *solvama* ja *solvuma* (.) tähendab, jälle meil on kaks paarilist, kumb *sobib*? /.../ (Ммм *solvama* и *solvuma* (.) то есть, опять у нас две пары, какая подходит? /.../)
INF10: Minu sõbranna (.) *solvab* alati väga kiiresti, raske on temaga millestki rääkida.
AT: Mhm (.) *solvab*, eks? (Ммм (.) *solvab*, да?)
INF10: (...)
AT: On kaks paarilist – *solvama* ja *solvuma*. Kumb verb teie arvates on siin? (Есть две пары – *solvama* и *solvuma*. Какой глагол, по-вашему, здесь?)
INF10: Eee *solvub* /.../ (Эээ *solvub* /.../)
AT: Ikkagi *solvub*? /.../ Aga miks teile niimoodi tundub? (Все-таки *solvub*? /.../ А почему вам так кажется?)
INF10: Noh sellepärast et ta ise (.) /.../ millegi-pärast mulle tundub, et kõik sõnad, millistes on u-täht, nad on kõik kuidagi (.) noh tähendab nagu sa ise omaette, vot /.../ *solvuma* ((*obižatsja*)), kuid mitte *solvama* ((*obižat*)). (Ну потому что она сама (.) /.../ почему-то мне кажется, что все слова, в которых есть буква -u-, они все как-то (.) ну то есть как ты сам по себе, вот /.../ *обижаться*, но не *обижать*.)

INF11, INF13 ja INF15 samuti ei osanud *обижаться*-verbi eesti keelde ise tõlkida, intervjueri abil (pakkusin *solvuma* ja *solvama* verbe, tõlkimata neid vene keelde) nimetasid mõlemad informandid intransitiivse verbi. Kui INF13 oskas seletada nii nagu katkendis nr 80, lähtudes rektsioonist, lause struktuurist ja emakeelest, siis INF15 ja INF11 toetusid pigem oma kuulmiskogemusele, *solvama*-verb ei olnud informantidele eriti tuttav:

- (83) **AT:** /.../ *solvub*. Miks mitte *solvab*, näiteks? (/.../ *solvub*. Почему не *solvab*, например?)
INF11: (...) /.../ selles sõnas kuidagi, mulle tundub, rohkem -u- kõlab, kui -a-. ((...)/.../ в этом слове как-то, мне кажется, больше -u- звучит, чем -a-.)
AT: Kui -a-, eks? (Чем -a-, да?)
INF11: Mhm. Noh just kuulmise järgi nagu. (Ммм. Ну именно на звучание как бы.)

Näidetest ilmneb, et mitte ükski informant ei valinud seekord transitiivset verbi, intransitiivne verb *solvuma* oli informantidele tuttavam. Isegi siis, kui mõned informandid ei osanud ise nii transitiivset ega intransitiivset verbi meenutada, valisid nad ikkagi

solvuma-verbi, toetudes oma varasematele keeleteadmistele. Taustaks võib olla see, et *solvuma*-verb kuulub B1-taseme sõnavarasse, *solvama* aga B2-taseme rühma (Sõnaveeb). Samuti tajusid siin paljud informandid *u*-liite refleksiivsust.

7) Kahekordsed ukсед (*закрываются*) vaikselt ning lukustuvad automaatselt.

a) Sulguvad (14)

INF2, INF3, INF5, INF7, INF8, INF14 oskasid lause struktuurist aru saada, toetusid verbi reksioonile ning mingil määral ka emakeelele:

- (84) **INF14:** Eee kahekordsed ukсед sulguvad vaikselt ning lukustuvad automaatselt. Mhm. Sulguvad. Eee (.) ukсед ise sulguvad ((zagrõvajutsja)), eks, aga oleks mina sulgen kahekordsed ukсед vaikselt ja lukustan (.) automaatselt. (Эээ kahekordsed ukсед sulguvad vaikselt ning lukustuvad automaatselt. Ммм. Sulguvad. Eee (.) двери сами закрываются, да, а было бы mina sulgen kahekordsed ukсед vaikselt ja lukustan (.) automaatselt.)

INF4 sai aru lause struktuurist ning seostas kõigepealt vene enesekohasust tähistavat järelliidet *-ся* pigem passiivi vormiga, mistõttu kasutas kõigepealt umbisikulist tegumoodi. Kuid pärast suutis informant lausest „vihje“ üles leida ning kasutas juba mõistlikult *sulguma*-verbi:

- (85) **INF4:** /.../ Kahekordsed kahekordsed ukсед /.../ sulgutakse vaikselt ning lukustuvad automaatselt. Aaa siin edasi on lukustuvad, tähendab, sulguvad vaikselt ning lukusta-lukustuvad automaatselt. Noh muidu siin üks nagu näidis on juba olemas, mida nad teevad /.../ lukustama. Eee sulguvad, vist, jah. Mid teevad – sulguvad ((zagrõvajutsja)). (/.../ Kahekordsed kahekordsed ukсед /.../ sulgutakse vaikselt ning lukustuvad automaatselt. Aaa здесь дальше lukustuvad, значит, sulguvad vaikselt ning lukusta- lukustuvad automaatselt. Ну в общем здесь уже один как пример есть, что они делают /.../ lukustama. Эээ sulguvad, наверное, да. Что делают – закрываются.)
AT: Mhm, järelikult, sinul vot see teine verb aitas eee vot selle verbivormi kasuks otsustada, eks? (Ммм, то есть, тебе вот этот второй глагол помог эээ определиться с формой вот этого глагола, да?)
INF4: Jah, jah. (Да, да.)

INF10, INF11, INF12 ja INF13 ei osanud ise verbi *закрывается* eesti vastet meenutada, intervjueri abil (pakkusin *sulgema* ja *sulguma* verbe, tõlkimata neid vene keelde) valisid informandid intransitiivse verbi. INF12 lähtus oma varasematest keeleteadmistest:

- (86) **INF12:** /.../ sulguvad (.)
AT: Mhm.
INF12: Sellepärast, et on -ться. (Потому что -ться.)
AT: Aga sulgevad mis oleks? (А sulgevad что было бы?)
INF12: Sulgevad (...) sulgevad (.) ma sellist sõna ei kasutaks, sest ma ei ole kindel selle (.) pööramises, vist. (Sulgevad (...) sulgevad (.) я бы такое слово не использовала, потому что я не уверена в его (.) спряжении, наверное.)
AT: Olemasolus? (Существовании?)
INF12: Jah. (Да.)

INF11 oskas lausest „vihje“ üles leida, selle järgi tegi informant oma valiku. INF10 ja INF13 oskasid emakeelele toetuda, lause struktuurist aru saada ning samuti lausest „vihje“ üles leida:

- (87) **INF13:** /.../ sulguvad on siin. (/.../ sulguvad будет.)
AT: /.../ Mis näitas teile (.) seda? (/.../ Что вам показало (.) это?)
INF13: Eee (.) sellepärast, et nad ise sulguvad ((zакрõvajutsja)). (Эээ (.) потому что они сами закрываются.)
AT: (.) Mhm, aga *sulgema* mida tähendab? ((.) Ммм, а *sulgema* это что значит?)
INF13: Eee et keegi sulges ((zакрõл)), vist. (Эээ что кто-то закрыл, наверное.)
AT: Mhm (.) Kas miski veel lauses ütles teile ette, et siin on just -u-? (Ммм (.) Что-нибудь еще в предложении вам подсказало, что здесь будет именно -u-?)
INF13: Eee lukustuvad. (Эээ lukustuvad.)

INF6 lähtus oma varasematest visuaalsest kogemusest ja eesti keele sõnamoodustuse teadmistest:

- (88) **INF6:** /.../ (...) Arvatavasti, sulguvad. (/.../ (...) Скорее всего, sulguvad.)
AT: Ikkagi sulguvad, eks? (Все-таки sulguvad, да?)
INF6: Jah, sellepärast et /.../ kauplustes on kirjutatud on suletud, aga *sulgema* /.../ sõnast *sulgema* on tõenäoliselt moodustatud vot see suletud ning järelikult, see on suletud ja siis *sulguma*, eks? Sulguvad siis vot selle, selle liitega -sja. (Да, потому что /.../ на магазинах написано on suletud, а *sulgema* /.../ от *sulgema*

образовано вот это скорее всего *suletud*, и то есть, он закрыт, и тогда *sulguma*, да? *Sulguvad* тогда с вот с этим суффиксом -ся.)

AT: Järelikult, nad ise, eks? (То есть, они сами, да?)

INF6: Jah. (Да.)

INF1 ja INF9 tegid oma valiku intransitiivse verbi kasuks, kuid INF9 ei osanud seda mitte kuidagi kommenteerida. Kuna verb oli nimetatud üsna kiiresti ja mõtlemata, võib järeldada, et informant tegi seda automaatselt, toetudes oma varasematele keeletadmistele. INF1 seletas kahtemoodi: kõigepealt, põhjendas informant oma valiku lause struktuurist ja emakeelest lähtuvalt, siis lisas, et selles lauses toetus pigem kuulmiskogemusele, kuna *sulgema*-verbi kasutatakse ümbritsevas keskkonnas üsna tihti:

(89) **INF1:** Kahekordsed ukсед eee *sulguvad* vaikselt ning lukustuvad automaatselt. Noh siin ma isegi ütleksin (.) noh esiteks, jah, et vot see *sulguma*, *sulgema* – see on kui keegi sulgeb ((*zакrõvaet*)), aga teiseks, seda väljendit on lihtsalt kogu aeg kuulda, et kõikjal käime ringi, ukсед *sulguvad* automaatselt ja see on juba lihtsalt noh (.) nagu loomulik selline. (Kahekordsed ukсед ээ *sulguvad* vaikselt ning lukustuvad automaatselt. Ну тут я бы даже сказала (.) ну во-первых, да, что вот этот вот *sulguma*, *sulgema* – это когда кто-то закрывает, а во-вторых, просто это выражение на слуху всегда, что везде ходим там, ukсед *sulguvad* automaatselt и просто это уже ну (.) как естественный такой.)

AT: Automaatselt, eks? (Автоматически, да?)

INF1: Ja – ja – ja, tähendab, isegi ei mõtle. (Да – да – да, то есть, даже не задумываешься, почему.)

b) *Sulgevad* (1)

INF15 ei osanud *закрывать*-verbi eesti keelde ise tõlkida, intervjuueerija abil (pakkusin *sulgema* ja *sulguma* verbe, tõlkimata neid vene keelde) nimetas informant transitiivse verbi, suutmata seostada *u*-liidet *ся*-järelliitiga:

(90) **INF15:** Nii, kahekordsed ukсед (.) vaikselt ning lukustuvad automaatselt. Kahekordsed ukсед eee (...) nii, *sulguma* ((*zакrõvatsja*)) /.../? (Так, kahekordsed ukсед (.) vaikselt ning lukustuvad automaatselt. Kahekordsed ukсед ээ (...) так, *закрывать* /.../?)

AT: Eee *sulgema* või *sulguma*. (Ээ *sulgema* või *sulguma*.)

/.../

INF15: (...) sulgu- mhm (.) kahekordsed ukсед, eee ukсед see tähendab, nagu nad ise, järelikut (.) eee sul- (.) esimene variant. ((...) sulgu- ммм (.) kahekordsed ukсед, эээ ukсед это как они сами, значит (.) эээ sul- (.) первый вариант.)

AT: Sulgevad?

INF15: Jah, sulgevad. (Да, sulgevad.)

AT: Mhm. Aga kui oleks *sulguma*? (Ммм. А если бы было *sulguma*?)

INF15: (.) Siis keegi sulgeks ((zakrõval)) neid. ((.) Тогда кто-то бы их закрывал.)

Vaatamata sellele, et *sulgema*-verb kuulub juba A2-taseme sõnavarasse (Sõnaveeb), paistab intervjuude katkenditest, et intransitiivne verb *sulguma* on informantidele palju tuttavam. Paljud informandid tajusid selle verbi enesekohasust. Samuti on näha, kuidas aitavad informante erinevad analoogiad: *lukustuma*-verbi nähes oskasid informandid kohe õige intransitiivse verbi valida. Mõned informandid oskasid, toetudes oma visuaalsele keelekogemusele, eesti keele sõnamoodustuse teadmisi kasutada. Samamoodi nagu eelmistes näidetes seostasid mõned informandid enesekohase liite *-ся* hoopis passiiviga, mistõttu soovisid kasutada eesti keeles pigem umbisikulist tegumoodi.

Vahekokkuvõte

Testi teise osa lõpuks on juba näha, kui hästi aitab informante analoogiate toomine. Kui testi alguses edastasid informandid hästi erinevaid oma valiku põhjendusi (vene keele verbi aspekt, tegija on elus- või eluta olend, tegija arv (kas ainsus või mitmus) jne), siis teises osas esines põhjenduste erinevaid variante tunduvalt vähem. Informantidel hakkasid tekkima uued seosed, mistõttu muutusid nende teadmised ja sellest tulenevalt ka arutlus. Kõige rohkem toetusid informandid verbide rektsioonile, lause struktuurile, emakeelele. Informandid, kes oskasid verbide rektsioone ning said hästi aru lause struktuurist, võisid samuti toetuda emakeelele ja tegidki seda mõnikord, kuid mitte sageli. Nende informantide keeleoskus oli tavaliselt kõrgem. Samuti toetusid informandid sageli oma varasematele keeleteadmistele, visuaalsele keelekogemusele ja kuulmiskogemusele. Üsna suurt mõju kannab taust: kui verbi kasutatakse ümbritsevas keskkonnas üsna sageli, valis informant pigem selle verbi. Verbi enesekohasusest hakkasid informandid mõtlema

siis, kui verb oli neile väga hästi tuttav. Kui aga ei olnud, toetusid nad pigem oma varasematele keeleteadmistele. Varasemale keelekogemusele toetusid tavaliselt need informandid, kelle keeleoskus oli madalam. On näha, et läksid segi vene passiivi tähendust kannav liide *-ся* ja enesekohasuse tähendust kandev järelliide *-ся*. Seetõttu kasutasid need informandid eesti keeles refleksiivi asemel umbisikulist tegumoodi.

III OSA

Siinses peatükis üritati esitada võimalikult palju informantide vastuseid ühe lausena, kuna käesoleva töö raames kenkenduti pigem informantide kasutatud verbidele kui tervetele eesti keelde tõlgitud lausetele. Kuna lausete esitamise viis võib olla lugemiseks ebamugav, kriipsutati informantide lausetes kasutatud verbid alla.

1) История просто повторяется в новом контексте.

a) Ajalugu / lugu / olukord lihtsalt kordub / kordub lihtsalt uues kontekstis / kontekstist (15)

INF1, INF2, INF4, INF5, INF6, INF7, INF8, INF9, INF13 ja INF14 toetusid emakeelele ja lause struktuurile, mingil määral ka verbide rektsioonile:

(91) **INF7:** /.../ Eee lugu lihtsalt kordub uues kontekstis.

AT: Mhm (.) nii, kordub te valisite. Miks kordub? (Ммм (.). так, kordub вы выбрали. Почему kordub?)

INF7: Eee kordub, sellepärast et lugu samuti ise nagu kordub ((povtorjaetsja)), kordab – see on kui miski, nagu samuti tahaks objekti. (Эээ kordub, потому что история тоже сама как бы повторяется, kordab – это когда что-то, как бы тоже хочется объект.)

AT: Mhm.

INF7: Kordub, vot see -u- – see on minu jaoks ise. (Kordub, вот это вот -u- – это для меня само.)

INF3, INF10, INF12 ja INF15 vajasisid intervjuerija abi, pakkusin informantidele transitiivse ja intransitiivse variante, tõlkimata neid vene keelde. INF12 tunnistas, et testi kolmandaks osaks sai lõpuks aru, kuidas *u*-liitega verbe kasutada. Informandid suutsid

intransitiivse verbi valida, tõlkides mõlemaid verbe emakeelde õigesti, toetudes mingil määral ka lause struktuurile:

(92) **INF10:** (...) Ма unustasin, kuidas on sõna kordub ((повторяется)). ((...) Я забыла, как слово повторяется.)

AT: Mhm kordama või korduma. (Ммм кordama või korduma.)

/.../

INF10: Eee (.) eee lugu kordub lihtsalt uues kontekstis. (Эээ (.) эээ lugu kordub lihtsalt uues kontekstis.)

AT: Mhm tähendab, teile tundub, et kordub. Eee miks mitte kordab? (Ммм то есть, вам кажется, что kordub. Эээ почему не kordab?)

INF10: (.) Sest lugu ise. ((.) Потому что история сама.)

INF11 lähtus pigem oma varasematest keelekogemusest, sh kuulmiskogemusest. Seost *u-* liite ja *сѣ-*järelliite vahel informant siin ei tajunud:

(93) **INF11:** Nii, ajalugu (...) mhm (...) lihtsalt kordub vist (.) ma ei tea, kuidas on kontekst kas nii ongi? (Так, ajalugu (...) ммм (...) lihtsalt kordub наверное (.) я не знаю, как контекст, так и будет?)

AT: Jah. (Да.)

INF11: Uues (.) uues kontakt- kontaktist.

AT: Mhm /.../ jah, hästi. Sa ütlesid kordub, miks sulle tundub, et kordub? (Ммм /.../ да, хорошо. Ты сказала kordub, почему тебе кажется, что kordub?)

INF11: (.) Noh sellepärast et kuskil ma olen seda sõna juba kindlalt kasutanud (.) nagu kordama ((повторять)) – see on kordama, kuid (.) mäletan, et ikkagi kordub. ((.) Ну потому что где-то я уже точно это слово использовала (.) типа повторять – это kordama, но (.) помню, что именно kordub.)

Vaatamata sellele, et *kordama*-verb peaks informantidele tuttavam olema (transitiivne verb kuulub A2-taseme sõnavarasse, intransitiivne aga B2-taseme sõnavarasse (Sõnaveeb)), mitte keegi ei ole seda ikkagi valinud. Analüüsitud materjali põhjal võib oletada, et testi lõpuosaks kujunesid mõnedel informantidel teatud loogilised seosed (millest otseselt rääkis ka üks informantidest, kes pealegi ei seisnenud nn kõrgema keeleoskusega informantide grupis). Oletust tõestab ka see, et informandid, kes ei osanud iseseisvalt ei seda ega teist verbi meenutada, mõlemaid variante kuulates, valisid õige intransitiivse verbi. Nii need kui ka paljud teised informandid lähtusid pigem lause

struktuurist, emakeelest ja rektsioonist. Ainult üks informant lähtus see-kord oma varasemast keelekogemusest.

2) С работами студентов можете ознакомиться здесь.

a) Üliõpilaste / tudengite tööga / töödega võite / saate / võib / saab tutvuda siin (11)

INF1, INF3, INF5, INF7, INF9, INF10, INF14 ja INF15 valisid intransitiivse verbi, kusjuures üks informantidest vajab intervjuueerija abi, kuna ei osanud iseseisvalt mitte ühtegi verbi meenutada. Informandid toetusid lause struktuurile, verbide rektsioonile ja emakeelele:

(94) **INF14:** Tudengite töödega saate tutvuda siin.

AT: Tutvuda, miks? (Tutvuda, почему?)

INF14: (.) Tutvuda, noh esiteks, sellepärast, et tutvuda ((poznakomitsja)) – seal on see -sja, aga seal on -u-, seetõttu on refleksiiv ja nagu /.../ sihitu verb /.../ Noh tutvustada – see on kedagi võib tutvustada ((poznakomit)) kellegagi, aga vot tutvuda ((poznakomitsja)) ise millegagi, siis jah, millega tutvuda. ((.) Tutvuda, ну во-первых, потому что познакомиться, там есть это -ся, а там -u-, поэтому рефлексив и как бы /.../ sihitu verb /.../ Ну tutvustada – это кого-то можно знакомить с кем-то, а вот познакомиться самому с чем-то, то да, millega tutvuda.)

INF5 ja INF9 pöörasid tähelepanu verbide erinavatele tähendustele vene keeles:

(95) **INF5:** Eee tudengite töö- töödega võite tutvuda siin.

AT: Mhm tutvuda. (Ммм tutvuda.)

INF5: Te ise jällegi hakkate tutvuma ((znakomitsja)), aga mitte tutvustama ((predstavljat)) – tutvustada. Siin on üldse noh isegi tähendused pole õiged. (Вы сами опять же будете знакомиться, а не представлять – tutvustada. Тут вообще ну даже значения не те.)

INF2 lähtus oma varasematest keeleteadmistest, aga kõigepealt proovis seletada enda valikut verbi mitteisikulisusega (tõenäoliselt mõtles selle all informant hoopis passiivi vormi), millest lõpuks ikkagi loobus. Tõenäoliselt, tajus informant *ся*- ja *и*-liidete vahelist seost, kuid ei osanud seda ikkagi sõnastada:

- (96) **INF2:** Üliõpilaste töödega võite eee tutvuda ((oznakomitsja)) (.) tutvuda siin /.../ (Üliõpilaste töödega võite эээ ознакомиться (.) tutvuda siin /.../)
- AT:** Sa ütlesid tutvuda, aga miks sa arvad, et on tutvuda? (Ты сказала tutvuda, а почему ты думаешь, что tutvuda?)
- INF2:** Mhm (.) noh siin on jällegi, tuleb välja, et mitteisikuline, eks? Võite tutvuda ((oznakomitsja)) /.../ võite mhm või ikkagi teie võite? (Ммм (.) ну здесь опять же, что получается, безличная, да? Можете ознакомиться /.../ можете ммм или все-таки вы можете?)
- /.../
- AT:** Järelikult, sulle siin praegu tundub, et siin on juba mingisugune passiiv, eks? (То есть, тебе сейчас здесь кажется, что здесь какой-то пассивный залог уже /.../, да?)
- INF2:** Tundub, et jah. Tundub (.) Kuid (Как будто бы да. Как будто бы (.) Но)
- AT:** Tähendab, sa arvad, et vot see -sja (То есть, ты думаешь, что вот эта -ся)
- INF2:** Ei-ei! Ei, ei, võite, ei. Kui oleks üliõpilaste töödega võib tutvuda, siis ma arvan (...) Ei /.../ midagi valet ütlen. Nii (.) Tutvuma (.) ma isegi ei tea, miks ma nii ütlen, lihtsalt (.) jällegi, see on nagu juhtum vist sellega, kus unenäod ununesid, eks? ((viidab testi II osa 4. lausele)) (Нет-нет! Нет, нет, можете, нет. Если бы было с работами студентов (.) можно ознакомиться, тогда я думаю (...) Нет /.../ не то что-то я говорю. Так (.) Tutvuma (.) я даже не знаю, почему я так говорю, просто (.) опять же, это как случай, наверное, вот с этим, где там забывались сны, да?)
- AT:** Mhm.
- INF2:** /.../ Siin on vist samasugune, et see on tõenäoliselt sageduslik, seetõttu ma ütlesingi sulle nii – tutvuma. (/.../ Здесь, наверное, такое же, что оно частотное может, поэтому я сразу тебе так и сказала – tutvuma.)
- AT:** Mhm hästi. (Ммм хорошо.)
- INF2:** Ilma mingisuguse toeta lausele endale /.../ (Без какой-либо опоры на само предложение /.../)

INF6 ja INF8 valisid intransitiivse verbi, tuginedes visuaalsele kogemusele ja varasematele keeleteadmistele:

- (97) **INF6:** Eee üliõpilaste tööga (.) eee võite tutvustada siin.
- AT:** Mhm tutvustada, miks tutvustada? (Ммм tutvustada, почему tutvustada?)
- INF6:** (...) Oih /.../ tutvuda. (...) Ой /.../ tutvuda.)
- AT:** Tutvuma?
- INF6:** Noh sellepärast, et kui eesti kodulehtedel on miski kirjas ja kui on vaja lisamaterjali lugeda, neil on tavaliselt kirjas tutv siin. (Ну потому что когда на эстонских сайтах что-то написано и если нужно дополнительный материал почитать, у них обычно написано tutv siin.)

AT: Mhm järelikult, visuaalne kogemus siin mängis rolli, eks? (Ммм то есть, насмотренность здесь сыграла, да?)

INF6: Jah. (Да.)

b) Tudengite / üliõpilaste / õpilaste töödega võite / saate tutvuda / tutvustada siin (3)

INF11, INF12 ja INF13 ei näinud *tutvuma* ja *tutvustama* verbide vahel mingisugust erinevust, ei tajunud nende transitiivsust / intransitiivsust ning järelikult ei suutnud siin -*u*- ja -*ся* liiteid seostada. Üks informantidest samuti ei osanud iseseisvalt mitte ühtegi verbi meenutada. Tähendab, et informantide arvates sobisid käesolevasse konteksti mõlemad verbid:

(98) **INF13:** (...) Eee tudengite töö- tootega võite eee tutvusta- (.) tutvustada siin.

AT: Mhm hästi (.) miks tutvustada? (Ммм хорошо (.) почему tutvustada?)

INF13: Eee tutvuda ((oznakomitsja)) just tõlkes see sõna tähendab tutvustada. (Эээ ознакомиться именно в переводе это слово будет tutvustada.)

/.../

AT: Mhm (.) aga missugust teist paarilist sarnase tähendusega te teate? (Ммм (.) а какую вторую пару с похожим значением вы знаете?)

INF13: Eee tutvuma. (Эээ tutvuma.)

AT: Mhm te eee mõtlete, et siia see ei sobi? (Ммм вы эээ думаете, что сюда это не подходит?)

INF13: (...) Vist võib öelda niimoodi. ((...) Наверное, можно сказать так.)

AT: Tähendab, mõlemad variandid on õiged? (То есть, оба варианта верны?)

INF13: (.) Jah, tundub. ((.) Да, кажется.)

c) Tudengite töödega saate tutvustada siin (1)

INF4 tajus vaistlikult seost *u*-liite ja *ся*-järelliite vahel ning kuna *tutvuma*-verbi informant ei mäletanud, üritas ta välja mõelda sellise variandi, mis sisaldaks *u*-liidet: *tutvustuda*. Informant valis ikkagi transitiivse verbi, kuna tundus arvatavasti, et *tutvustama*-verb kõlab paremini, st ta valis kuulmise järgi. Konkreetselt oma valikut kommenteerida informant ei osanud:

(99) **INF4:** /.../ Tudengite töödega (.) tööde- (.) eee saate tutvus- /.../ tutvustada (.) siin (.) Eee siin on mul küsimus, te saate tutvustada või tutvustuda? Vist -tada. Eee teie saate mida teha? Tähendab, et eee jah, tähendab, et siin on nagu te tutvute ((oznakamlivaetes)) /.../ /.../ Tudengite töödega (.) tööde- (.) эээ saate tutvus-

/.../ tutvustada (.) siin (.) Эээ тут у меня есть вопрос, te saate tutvustada или tutvustuda? Наверное, -tada. Эээ teie saate mida teha? То есть эээ да, то есть, здесь как бы вы знакомитесь /.../)

Materjalist on näha, et suurem osa informantidest sai selle lausega hakkama, kuna ainult kaks informanti vajas see-kord intervjuueerija abi (ei osanud iseseisvalt mitte ühtegi verbi meenutada), üksteist informanti andis ootuspäraseid loogilisi seletusi. Selline positiivne tulemus võib olla tingitud sellest, et *tutvuma*-verbi kasutatakse igapäevases elus üsna sageli (eriti erinevatel kodulehtedel, mille tõi välja ka üks informantidest). Tähendab, et informantidel oli hea võimalus oma varasemale keelekogemusele toetuda. Samuti esines see verb juba varem testi esimeses osas.

3) А ты знал, что Lego развивает моторику?

a) Kas sa / sina teadsid, et Lego arendab mootorikat / peenmootorikat? (13)

INF1, INF2, INF3, INF5, INF7, INF10, INF12, INF13 ja INF14 valisid transitiivse verbi, toetudes emakeelele, lause struktuurile ja verbi reksioonile, kusjuures üks informant ei osanud iseseisvalt mitte ühtegi verbi meenutada ja vajab intervjuueerija abi. Suurem osa informantidest pööras tähelepanu lauses olevale objektile:

(100) **INF5:** Kas sa teadsid, et Lego (.) arendab (.) mhm ei tea, kuidas on mootorika. (Kas sa teadsid, et Lego (.) arendab (.) ммм не знаю, как будет моторика.)

AT: Eee ongi nii. (Эээ так и будет.)

INF5: Mootorikat.

AT: Mhm miks mitte areneb, näiteks? (Ммм почему не areneb, например?)

INF5: Mhm sest mitte mootorika areneb ((razvivaetsja)) ise, aga Lego seda arendab ((razvivaet)). (Ммм потому что не моторика развивается сама, а Лего ее развивает.)

AT: Tähendab, et eee mootorika siin on nagu (То есть, эээ моторика здесь будет как)

INF5: Nagu sihitis. (Как sihitis.)

INF4 ei suutnud *arenema*-verbi meenutada, üritas ta välja mõelda sellise variandi, mis sisaldaks *u*-liidet: *arendub*. *Arendama*-verb oli informandile rohkem tuttav, seetõttu kaldus ta pigem selle verbi poole, mis tähendab, et informant lähtus eelkõige oma

varasematest keeleteadmistest. Arutelu käigus suutis informant aga ise põhjendada, miks lauses peab olema just transitiivne verb, toetudes lause struktuurile ja verbi reksioonile:

(101) **INF4:** /.../ Kas sa teadsid, et Lego eee (.) arendab mootorikat? Arendama, noh ma ei ole kindel jällegi, kas see on üldse õige verb või mitte, eee noh arendab ((razvivaet)). Kuid siin on tõenäoliselt vist arendub, kui eee (.) kui me ütleme eee Lego arendab ((razvivaet)) (.) üldse ei ole kindel tegelikult. (/.../ Kas sa teadsid, et Lego эээ (.) arendab mootorikat? Arendama, ну я не уверена опять-таки, это правильный вообще глагол или нет, эээ ну развивает. Но здесь скорее всего наверно arendub, если эээ (.) если мы говорим эээ Лего развивает (.) вообще не уверена на самом деле.)

AT: Mhm milline variant, sulle tundub, on siin õigem? (Ммм какой вариант тебе кажется более правильным здесь?)

INF4: (.) Arendab vist, jällegi sellepärast, et Lego teeb midagi, arendab ((razvivaet)), kuigi nagu (.) arendab mootorikat (.) vist arendab mootorikat. ((...)) Arendab, наверно, опять-таки, потому что Лего делает что-то, развивает, хотя как бы (.) arendab mootorikat (.) наверно, arendab mootorikat.)

INF9 valis samuti transitiivse variandi, seletades oma valikut tegevuse lõpetatuse ja lõpetamatusega, kuid tegelikult on informandi kommentaarist näha, et ta oskas transitiivset verbi õigesti eesti keelde tõlkida ja lausest objekti üles leida:

(102) **INF9:** Eee kas sina teadsid, et Lego (.) arendab mootorikat?

AT: Mhm arendab (.) miks arendab? (Ммм arendab (.) почему arendab?)

INF9: (...) Noh sellepärast et eee (.) see on lõpetamata tegevus, see kehtib veel, tähendab, arendab ((razvivaet)) mootorikat. ((...)) Ну потому что эээ (.) это незаконченное действие, оно еще происходит, то есть, развивает моторику.)

INF6 ja INF11 toetusid oma valikus varasematele keeleteadmistele, visuaalsele ja kuulmiskogemusele:

(103) **INF6:** Kas sa teadsid, et eee Lego arendab eee peenmootorikat?

AT: Mhm.

INF6: Eee see on seotud noh minu erialaga, sellepärast me (.) sellepärast, et ma olen nagu eripedagoog ja me samuti räägime, et eee soodustab mootorika arengut, kõige sagedamini me kasutame arendab. (Эээ это связано с профессией ну с моей, потому мы (.) потому что я как eripedagoog и мы тоже разговариваем, что эээ способствует развитию моторики, чаще всего мы используем arendab.)

b) Kas sa tead, et Lego areneb mootorikat? (1)

INF8 tegi valiku intransitiivse verbi kasuks, tõlkides verbe vastupidi, see tähendab, nii nagu *arenema* oleks transitiivne ja *arendama* intransitiivne, mis näitabki, et informant ei osanud siin *ne*-liidet *ся*-järelliitega seostada:

(104) **INF8:** Eee eee kas sa tead, et Lego eee areneb mootorikat?

AT: Mhm.

INF8: Arendama – see on arenema ((razvivatsja)), aga areneb, arenema – see on arendama ((razvivat)), seetõttu (.) eee Lego areneb. (Arendama – это развиваться, а areneb, arenema – это развивать, поэтому (.) эээ Lego areneb.

c) Kas sa teadsid, et Lego areneb / arendab mootorikat? (1)

INF15 ei näinud *arenema* ja *arendama* verbide vahel mingisugust erinevust, ei tajunud nende transitiivsust / intransitiivsust ning järelikult ei suutnud siin *ne*-liidet ja *ся*-järelliidet seostada. Informant kaldus pigem intransitiivse verbi poole, lähtudes oma varasematest keeleteadmistest, kuid intervjuueerija pakutud transitiivne verb sobis käesolevasse konteksti informandi arvates ka:

(105) **INF15:** Kas sa teadsid, et Lego areneb (.) vot mootorikat ma ei tea, kuidas on. (Kas sa teadsid, et Lego areneb (.) вот моторику я не знаю, как будет.)

AT: Eee nii ongi. (Эээ так и будет.)

INF15: Eee mootorikat (.) ei tea. (Эээ mootorikat (.) не знаю.)

AT: /.../ kas on mingisuguseid samatüvelisi sõnu, mida sa tead, milliseid võiksid tehniliselt siia veel sobida? Noh, verbe ma pean silmas. (/.../ есть ли какие-то однокоренные слова, которые ты знаешь, которые могли бы технически сюда бы еще подойти? Ну, глаголы, я имею в виду.)

INF15: Mhm (...) ei tea. (Ммм (...) не знаю.)

AT: Mhm kas on sulle tuttav verb arendama? (Ммм знаком ли тебе глагол arendama?)

INF15: Arendama? Jah. (Arendama? Да.)

AT: Mhm (.) sa ütlesid, areneb ja eee on olemas veel verb arendab. Kuidas sa arvad, missugune erinevus on nende vahel (.) ja kas seda on üldse? (Ммм (.) ты сказала areneb и эээ есть еще глагол arendab. Как ты думаешь, какая между ними разница (.) и есть ли она вообще?)

INF15: (.) Mhm mulle tundub, ei ole. ((.) Ммм мне кажется, нет.)

AT: Mhm järelikult, põhimõtteliselt, mõlemad variandid võiksid sobida, lihtsalt areneb sa tead eee paremini? (Ммм то есть, в принципе, оба варианта могли бы подойти, просто areneb ты знаешь эээ лучше?)

INF15: Jah. (Да.)

Näidetest ilmneb, et suurem osa informantidest sai lausega hakkama, ainult üks informant ei osanud see-kord mitte ühtegi verbi meenutada. Tähendab, et üldjuhul on nii *arenema* kui ka *arendama* verbid üsna tuttavad. Mõlemad verbid kuuluvad B1-taseme sõnavarasse (Sõnaveeb). Paljud oskasid *-ne-* ja *-ся* liidete vahelist seost näha ning lause struktuurile toetuda. Tähtsal kohal oli ka verbi rektsioon: paljud informandid suutsid lausest objekti üles leida ja selle põhjal teha valikut transitiivse verbi kasuks. Oluliseks jäi samuti ümbritsev taust: informant (eriti keskmise keeoskusega) valis pigem sellise verbi, mida ta nägi või kuulis oma igapäevases elus rohkem.

4) Людей в магазине было так много, что я удивилась.

a) Inimesi kaupluses / poes oli nii palju, et ma üllatusin või kaupluses / poes oli nii palju inimesi / inimest, et ma üllatusin / üllatun või kauplusest inimest oli nii palju, et ma üllatusin (9)

INF1, INF5, INF6, INF7, INF13 ja INF14 toetusid emakeelele, verbide rektsioonile ja lause struktuurile. INF6 ja INF13 ei osanud iseseisvalt mitte ühtegi verbi meenutada, INF7 tunnistas, et *üllatama* / *üllatuma* verbid tekitavad talle millegi-pärast raskusi ning tal on keeruline samamoodi nagu teisi verbe emakeelega õigesti seostada. Sama keerulised olid informandi jaoks verbid *registreerima* / *registreeruma* ja *huvitama* / *huvituma*:

(106) **INF7:** /.../ Poes oli nii palju inimesi, et ma (.) üllatusin vist. (/.../ Poes oli nii palju inimesi, et ma (.) üllatusin наверное.)

AT: Mhm.

INF7: Või üllatasin? (.) Ei, vist üllatasin. Vot see on ka minu jaoks vot nagu huvitama ja huvituma, üllatama, üllatuma ja registreerima, registreeruma. Vot see on mul nagu ühed mingisugused, ühte tüüpi, lõpuni oma peas ei saa neid (Или üllatasin? (.) Нет, наверное üllatasin. Вот это тоже для меня вот как как huvitama и huvituma, üllatama, üllatuma ja registreerima, registreeruma. Вот

это как будто у меня одни какие-то, одного типа, не до конца я могу их в своей голове)

AT: /.../ hästi (.) ja te kaldute rohkem üllatusin poole või üllatasin poole? (/.../ хорошо (.) и вы склоняетесь больше к üllatusin или к üllatasin?)

INF7: Mhm noh las olla üllatusin. ((.) Ммм ну давайте üllatusin.)

AT: Mhm üllatusin. Aga miks? Miks te nii arvate? (Ммм üllatusin. А почему? Почему вы так думаете?)

INF7: (.) Noh kui ma samuti lähtun loogikast, et ma tean, et vot see -u-, kui meil on -u-, see on nagu ma ise üllatusin ((udivilas)), vot, tähendab, et ma ei näe siin mingisugust objekti, siis ma võin mõelda, et siin on -u- kaudu (.) vot, kuid jällegi ma ei ole selles alati kindel. ((.) Ну если я тоже исхожу из логики, что я знаю, что вот эта -u-, если у нас -u- это как бы я сама удивилась, вот, то есть я не вижу здесь какого-то объекта, то я могу подумать, что тогда через -u- (.) вот, но опять же-таки я не всегда в этом уверена.)

INF10 lähtus kõigepealt varasematest keeleteadmistest, kasutades verbi, mis oli talle tuttavam: *üllatama*. Intervjueeriija pakutud *üllatuma*-verb oli informandi jaoks uus. Vaatamata sellele oskas informant selles verbis *u*-liidet näha ning, seostades seda varasemate lausetega, loogiliselt põhjendada, miks intransitiivne verb sobib käesolevasse konteksti. Tähendab, et teatud analoogiate hulka nähes oskas informant luua endal uusi loogilisi seoseid:

(107) **INF10:** /.../ Kaupluses oli nii palju inimesi (.) et ma (.) üllatasin?

AT: Mhm.

INF10: Või olin üllatanud? (Или olin üllatanud?)

AT: Mhm.

INF10: Noh kuigi see on olin üllatanud ((bõla udivlena)). (Ну, хотя, это была удивлена.)

AT: /.../ On olemas veel verb üllatusin (.) Kuidas teile tundub? (/.../ Есть еще глагол üllatusin (.) Как вам кажется?)

INF10: Ma ei ole kuulnud (.) noh, tähendab, ma ei ole kasutanud seda isegi mitte kunagi /.../ (Я не слышала (.) ну, в смысле, я не использовала его даже никогда /.../)

AT: Ahaa, okei. (А, окей.)

INF10: Muide (.) üllatusin sobib isegi rohkem /.../ sellepärast et üllatasin – see on üllatasin vist kedagi millegagi /.../ aga üllatusin – see on üllatusin ((udivilas)) ise (.) lihtsalt. (Кстати (.) üllatusin подходит даже больше /.../ потому что üllatasin наверно кого-то чем-то /.../, а üllatusin – это удивилась сама (.) просто.)

INF2 valis intransitiivse verbi, kuid ei osanud seda kuidagi loogiliselt põhjendada. Informant proovis seostada oma valikut verbi aspektiga, kuid on näha, et ta ise ei olnud oma seletustes kindel, kuna unustas arutelu käigus, mis verbi ta on varem valinud. Tõenäoliselt lähtus informant oma varasematest keeleteadmistest, mida mainis ta arutelu käigus ka ise. Arvatavasti tajus informant käesolevate verbide transitiivsust ja intransitiivsust vaistlikult, kuna kontekstid, kus ta kasutas mõlemaid verbe, olid õiged:

(108) **INF2:** /.../ inimesi /.../ poes, kaupluses (.) inimesi oli nii palju, et ma (...) inimest? (...) /.../

AT: Üllatuma või üllatama? (Üllatuma или üllатama?)

INF2: /.../ et ma üllatusin.

AT: Nii, sa ütlesid üllatusin, miks? (Так, ты сказала üllatusin, почему?)

/.../

INF2: Sest siin meil on siin on vorm ma noh (.) üllatusin ((udivilas)). (Потому что здесь у нас здесь у нас форма я ну (.) удивилась.)

AT: Mhm.

INF2: Mitte ma /.../ üllatun ((udivljajus)), eks? Aga ma üllatusin ((udivilas)). (Не я /.../ удивляюсь, да? А я удивилась.)

AT: Mhm, aga mis täpselt /.../ selles vormis eee paneb sind mõtlema, et siin on üllatusin? Ma üllatusin ((udivilas)) – mis selles vormis /.../ sulle ütleb ette, et siin on -u-? (Ммм, а что именно /.../ в этой форме эээ заставляет тебя думать, что здесь будет üllatusin? Я удивилась – что в этой форме /.../ тебе подсказывает, что здесь будет -u-?)

/.../

INF2: /.../ praegu ma vist seostan seda vot sellega (.) et (.) see on, tuleb välja, perfektiiivne aspekt, eks? (/.../ сейчас я наверное свяжу это вот с этим (.) что (.) это, получается, совершенный вид, да?)

AT: Mhm.

INF2: Seetõttu ma valin eee vot seda vot sõna. Ma (.) üllata- (.) vot ma enam muide ei mäleta, mida ma valisin. (Поэтому я выбираю эээ вот это вот слово. Ma (.) ülla- (.) вот я, а я уже кстати не помню, что я выбрала.)

AT: Eee sa valisid üllatusin. (Эээ ты выбрала üllatusin.)

INF2: Jah. Jah, üllatusin, ta üllatas mind – mind üllatati ((menja uduvilo)) (.) Vot mingisugused omaette tarindid – sa oled kindel nendes /.../ Aga niisama (.) ei ole kindel. (Да. Да, üllatusin, ta üllatas mind – меня удивило (.) Вот какие-то отдельные конструкции – ты уверен в них /.../ А так (.) не уверен.)

INF11 suutis ainult transitiivset verbi ise meenutada. Intervjueerija abil (pakkusin ka intransitiivse variandi), valis *üllatuma*-verbi kuulmise järgi:

- (109) **INF11:** /.../ Aga ma ei mäleta, üllatusin ((udivilas)) – see on üllata- üllatama, midagi sellist, eks? (/.../ А я не помню, удивилась – это üllata- üllatama, что-то такое, да?)
AT: Jah, üllatama või üllatuma? (Да, üllatama или üllatuma?)
INF11: (.) noh kauplusest inimest oli nii palju, eee (.) et ma (...) üllatusin.
AT: Mhm (.) üllatusin, mitte üllatasin? (Ммм (.) üllatusin, не üllatasin?)
INF11: Noh siin üldse ei kõla -a, mulle tundub. Just sõna ise, et tea, ei kõla sellega koos. (Ну здесь вообще не звучит -а, мне кажется. Именно само слово, не знаю, не созвучно с этим.)
AT: /.../ järelikult, sulle põhimõtteliselt tundub, et üllatasin – see on mingisugune vale vorm? /.../ (/.../ то есть, тебе в принципе кажется, что üllatasin – это какая-то неправильная форма? /.../)
INF11: Jah. (Да.)

b) Poodis oli nii palju inimesi / inimest, et ma üllatasin või inimesi poes oli nii palju, et ma üllatasin (4)

Kõik informandid, kes tegid oma valiku transitiivse verbi kasuks, lähtusid suuremal määral oma varasematest keeleteadmistest või isiklikust keelekogemusest.

INF3 vajab intervjuueerija abi, kuna ei suutnud iseseisvalt *удивляться*-verbi eesti keelde tõlkida. Informant sai loogikast aru, kuid *üllatama* / *üllatuma* verbid panid teda millegipärast kahtlema. Seetõttu valis INF3 ikkagi transitiivse verbi, toetudes varasematele keeleteadmistele:

- (110) **INF3:** /.../ nii, inimesi oli /.../ nii palju, et ma /.../ üllatuda ((udivitsja)), kuidas on удивиться ((udivitsja))? (/.../ так, inimesi oli /.../ nii palju, et ma /.../ удивиться, как удивиться?)
AT: Üllatuma või üllatama. (Üllatama или üllatuma.)
INF3: Mhm et ma (.) nii, tähendab, inimesi oli kaupluses nii palju, inimesi oli nii palju, et ma üllatasin, üllatasin. (Ммм et ma (.) так, значит, людей было в магазине так много, inimesi oli nii palju, et ma üllatasin, üllatasin.)
AT: Üllatasin, miks üllatasin? Miks mitte üllatusin? (Üllatasin, почему üllatasin? Почему не üllatusin?)
 /.../
INF3: Noh jällegi, siin asi on selles, et ma üllatasin ((udivila)) kedagi / midagi või ma ise üllatusin ((udivilas)). (Ну опять же, здесь фишка в том, что я удивила кого-то / чего-то или я сама удивилась.)
AT: Noh, aga kuidas siin on? (Ну, а как здесь?)

INF3: (.) Vot (.) seetõttu (.) nii, aga mis vorm mille järgi sobib? ((.) Вот (.) поэтому (.) так, а какая форма под что подходит?)

AT: Noh, üllatama on olemas ja on olemas üllatuma. (Ну, üllatama есть и есть üllatuma.)

INF3: Mhm nii, mitte üllatasin, tähendab, ma ise üllatusin ((udivilas)). Aga kui ma kedagi üllataks ((udivila)), siis mina üllatasin (.) teda (.) jah. Üllatasin ma ütleksin, las olla nii. Noh see on see, kuidas ma ütleksin oma sõpradega /.../ tähendab, kui ma ei mõtleks, ma siis kasutaksin seda varianti. (Ммм так, не üllatasin, то есть, я сама удивилась. А если я кого-то бы удивила, то mina üllatasin (.) teda (.) да. Üllatasin я б сказала, пусть будет так. Ну это как бы я говорила со своими друзьями /.../ то есть, если бы я не вдумывалась, я тогда использовала бы этот вариант.)

INF9 ei osanud iseseisvalt mitte ühtegi verbi meenutada. *-u-* ja *-ся* liidete vahelist seost siin informant ei tajunud. Lähtus tõenäoliselt ka oma varasematest keeleteadmistest, valis transitiivse verbi, mis tundus rohkem tuttav olevat (*üllatama*-verb kuulub juba A2-taseme sõnavarasse, *üllatuma* aga B1-taseme rühma (Sõnaveeb)):

(111) **INF9:** (...) Eee inimesi (.) poes oli nii palju, et ma (...)

AT: Siin on eee verb üllatama või üllatuma. (Здесь эээ глагол üllatama или üllatuma.)

INF9: (...) Et ma (.) üllatasin?

AT: Üllatasin mhm (.) eee üllatasin eee miks üllatasin? (Üllatasin ммм (.) эээ üllatasin эээ почему üllatasin?)

INF9: (...) Mulle tundub, et see on õige. ((...) Мне кажется, это правильно.)

INF12 ja INF15 toetusid ka varasematele keeleteadmistele. Sõna *üllatuma* ei olnud informantidele tuttav, *-u-* ja *-ся* liidete seost nad samuti ei tajunud:

(112) **INF12:** Poodis eee oli nii palju inimesi, et ma üllatasin.

AT: Üllatasin, eks? (Üllatasin, да?)

INF12: Jah. (Да.)

AT: (.) Kas on tuttav teile verb üllatusin, üllatuma? ((.) Знаком ли вам глагол üllatusin, üllatuma?)

INF12: Ei. (Нет.)

AT: Mhm seetõttu ütlesite esimest, mis teile pähe tuli, eks? (Ммм поэтому сказали первое, что вам в голову пришло, да?)

INF12: Mhm jah. (Ммм да.)

c) **Kaupluses oli nii palju inimesi, et ma olin üllatanud (1)**

INF8 ei osanud iseseisvalt mitte ühtegi verbi meenutada. *-u-* ja *-ся* liidete vahelist seost siin informant ei tajunud. Oma valikus toetus varasematele keeleteadmistele:

(113) **INF8:** /.../ Eee kaupluses oli nii palju inimesi eee et ma olen eee (.) üllatunud ((udivlena))/? (/.../ Эээ kaupluses oli nii palju inimesi эээ et ma olen эээ (.) удивлена?)

AT: /.../ üllatasin või üllatusin? (/.../ üllatasin или üllatusin?)

INF8: /.../ ma olin üllatanud.

/.../

AT: Mhm üllatanud hästi eee miks? (Ммм üllatanud хорошо эээ почему?)

INF8: Samuti õpitud vorm. (Тоже заученная форма.)

d) Poes oli nii palju inimesi, et ma üllatasin / olin üllatunud (1)

INF4 pakkus kaks vastandlikku varianti, kusjuures kaldus pigem selle variandi poole, mis sisaldas just intransitiivset verbi: *olin üllatunud*. Informant tunnistas, et sellist konstruktsiooni on tal lihtsam moodustada, mis tähendab, et ta lähtus oma varasematest keeleteadmistest. Samuti asi võib olla seotud informandi keeletaustaga: enne intervjuud informant on mitu aastat ingliskeelses keeleteskeskkonnas elanud. See tähendab, et tema antud vastus võib olla tingitud inglise keele mõjust (vrld *ma olin üllatunud* – *I was surprised*). Verbe *üllatuma* ja *üllatama* ei suutnud informant iseseisvalt meenutada, vajab intervjuueerija abi. Seost *u*-liite ja *ся*-järelliite vahel ta siin ei tajunud:

(114) **INF4:** /.../ Poes oli nii palju inimesi, et ma (...) eee /.../

AT: Eee üllatuma või üllatama? (Эээ üllатума или üllатума?)

INF4: Eee et ma üllatasin või võib öelda ma ol- olin üllatunud, tähendab /.../ nagu ma olin üllatunud ((bõla udivlena)) /.../ (Эээ et ma üllatasin или можно сказать ма ol- olin üllatunud, то есть /.../ как бы я была удивлена /.../)

AT: Nii, mis variant tundub eee rohkem eee sobivaks siin? Sa ütlesid olin eee üllatunud, eks? Üllatunud või, sa ütlesid, üllatasin. Kumb variant tundub sulle kõige sobivamana? (Так, какой вариант тебе кажется эээ более эээ подходящим здесь? Ты сказала olin эээ üllatunud, да? Üllatunud или, ты сказала, üllatasin. Какой вариант из этих двух кажется тебе наиболее подходящим?)

INF4: /.../ Ma ütlesin vist olin üllatunud, nagu ma olin üllatunud ((bõla udivlena)) sellest, et oli nii palju inimesi ja pluss seda on lihtsam nagu koostada /.../ Eee üllatasin või üllatusin, noh vist kui minust, ma (.) üllatasin – üllatusin ((udivilas)), kuigi ma ei ole kindel, et see on üldse õige nii öelda. (/.../ Я бы

сказала наверно olin üllatunud, как бы, я была удивлена тем, что было так много людей и плюс это проще как бы сформировать /.../ Эээ üllata sin или üllatusin, ну наверно если про меня, ma (.) üllata sin – удивилась, хотя я не уверена, что это правильно вообще так сказать.)

Analüüsitud intervjuude katkenditest ilmneb, et *üllatuma* ja *üllatama* verbid tekitasid raskusi ka mõnede informantide jaoks, kelle eesti keele oskus on üsna kõrgel tasemel: millegi-pärast ei osatud käesolevaid verbe emakeelega seostada. Seda tunnistas ka üks kõrge keeleoskusega informant INF7, kes samuti mainis, et probleeme tekitavad ka järgmised verbid: *huvitama* / *huvituma* ja *registreerima* / *registreeruma*. Nagu testi esimeses osas, oli see-kord juhtum, kus informant sai loogikast aru, oskas verbe emakeelega seostada, kuid loobus ikkagi sellest ja otsustas vale verbi kasuks, lähtudes pigem isiklikust keelekogemusest. Kõik informandid, kes otsustasid käesolevas kontekstis transitiivse verbi kasuks, lähtusid oma varasematest keeleteadmistest ning mingil määral ka kuulmis- ja visuaalsest keelekogemusest. Materjal näitab, kui olulisel kohal on keeleõppija varasemad keeleteadmised: kahtlasel juhul kipub ta pigem nendele toetuma, selle asemel et katsuda uusi teadmisi ja oskusi rakendada. Kusjuures esines ka olukord, kus informant käitus hoopis vastupidi: lähtudes alguses oma varasematest keeleteadmistest, üritas ta arutluse käigus intervjuu jooksul omandatud oskusi rakendada. Lõpuks osutusid informandi vastus ja põhjendused õigeks. Suurt mõju kannab ka õppijat ümbritsev keelekeskkond: informant, kes on mitu aastat ingliskeelses keelekeskkonnas elanud, proovis ingliskeelseid tarindeid eesti keeles kasutada, mis tegelikult ei olnud käesolevas kontekstis üldse loomulik.

Suurem osa informantidest ei osanud iseseisvalt *удивляться*-verbi eesti keelde tõlkida ning vajab intervjuueerija abi. Miks tekitas see informantidel probleeme, on raske öelda, kuna *üllatama*-verb kuulub juba A2-taseme, *üllatuma*-verb aga B1-taseme sõnavarasse, mis tähendab, et mõlemad verbid peaksid teoreetiliselt informantidele tuttavad olema (Sõnaveeb).

5) Просим одеться празднично!

a) Palume / palun teid riietuda pidulikult / pidulikult riietuda või palume / palun riietuge pidulikult / ametlikult (14)

INF1, INF3, INF5, INF6, INF7, INF10 ja INF14 valisid intransitiivse verbi ning lähtusid verbide rektsioonist, lause struktuurist ja emakeelest:

(115) **INF3**: /.../ Eee küsime eee palume riietuma (.) riietuda (...)

AT: Riietuda siin on. Noh, ma mõtlen, da-infinitiv. (Riietuda здесь будет. Ну, в смысле, da-инфинитив.)

INF3: Mhm jah (.) tähendab, palume (.) palume riietuda eee pidulikult. (Ммм да (.) значит, просим (.) palume riietuda эээ pidulikult.)

AT: Mhm riietuda. Eee on olemas veel verb riietada eee miks see sinu arvates ei sobi, miks just riietuda? (Ммм riietuda. Эээ есть еще глагол riietada эээ почему он на твой взгляд не подходит, почему именно riietuda?)

INF3: Noh riietuda – ise riietud ((odevaešsja)). Riietada – see on nagu noh (.) last nagu sättima, tähendab, sa riietad ((odevaeš)) teda – riietada. (Ну riietuda – сам одеваешься. Riietada – это там ну (.) ребенка там собрать, то есть, ты его одеваешь – riietada.)

INF5 tegi samuti valiku intransitiivse verbi kasuks, vaatamata sellele, et *riietuma*-verb talle mingisugustel põhjustel ei meeldinud (testi alguses tekitas sama muljet ka *riietama*-verb). Kuna informant on intervjuu jooksul mitut analoogilist näidet näinud, otsusas ta see-kord lähtuda mitte isiklikust meeldivusest, vaid pigem emakeelest, lause struktuurist ja verbide rektsioonist:

(116) **INF5**: Palume (.) millegi-pärast see riietuma mulle ei meeldi, ma ei tea, mis sellega valesti on (.) Noh palume riietuda pidulikult. (Palume (.) Почему-то этот riietuma мне не нравится, я не знаю, что с ним не так (.) Noh palume riietuda pidulikult.)

AT: Tähendan, et põhimõtteliselt eee te saate aru, et kui on eee -sja, siis see on vist -u-? (То есть, в принципе эээ вы понимаете, что если эээ -ся, то наверно это -u-?)

INF5: Siis on -u- või -ne-, jah. (То -u- или -не-, да.)

INF4 arvatavasti seostas *u*-liitelist verbi vene *ся*-verbiga, kuid arvas, et *-ся* ei ole mitte refleksiivne liide, vaid hoopis passiivi formaalne tunnus. Vene keele passiiviga seost võib oletada, kuna informant kasutas oma kommentaaris terminit „*mitteisikuline*“, millel vene keeleteaduses on tegelikult teissugune tähendus (vt ptk 1.1.2). Samuti võib oletada seost

mitmuses kolmandas pöördes aluseta lauses verbidega, vene keeles *неопределенно-личные* (vt ptk 1.2.4):

- (117) **INF4:** /.../ palume riietuda eee pidulikult. Miks ma nii arvan? Sellepärast et nagu riietuma ((odevatsja)), riietuma ((odetsja)) noh nagu see on nagu mitteisikuline, tähendab, seda palutakse eee kõiki teha /.../ (/.../ palume riietuda эээ pidulikult. Почему я так думаю? Потому что ну как бы одеваться, одеться, ну как бы это как безличная, то есть, это просят эээ всем делать /.../)

INF2 lõi lause nr 4 valitud verbi põhjendamiseks lõi enda peas ekslikke seoseid (vt katkend nr 108) ning proovis neid ka edaspidi rakendada, st üritas seletada oma valikut samamoodi verbi perfektiiivse aspektiga:

- (118) **INF2:** /.../ Eee palume (.) eee riietuda pidulikult, eks? /.../ või riietuma?
AT: Mhm (...) /.../ miks sa valisid riietuda, aga mitte riietada? (Ммм (...) /.../ почему ты выбрала riietuda, а не riietada?)
INF2: Mhm (.) jällegi, palume /.../ kui jälgida loogikat eelmisest lausest eee -u-meil on, kui tegevus on juba (.) toimunud, eks? /.../ Ma üllatusin ((udivilasj)), mida tegin ((što sdelala?))? Üllatusin oleks siis /.../ (Ммм (.) опять же, просим /.../ если следовать логике из предыдущего предложения эээ -u- у нас будет, когда действие уже (.) совершилось, да? /.../ Я удивилась, что сделала? Üllatusin было бы тогда /.../)

INF8, INF9, INF11, INF12 ja INF13 lähtusid kas isiklikust keelekogemusest või varasematest keeleteadmistest. INF12 valis intransitiivse verbi kuulmise järgi:

- (119) **INF12:** Palume /.../ riietuda (.) pidulikult.
AT: Jah, pidulikult (.) Te ütlesite riietuda? (Да, pidulikult (.) Вы сказали riietuda?)
INF12: (.) Jah. ((.) Да.)
AT: Miks mitte eee riietada? (Почему не эээ riietada?)
INF12: Mina sellist üldse ei kasutaks. Kuidagi ei kõla. (Я бы такое вообще не использовала. Не звучит как-то.)
AT: Riietada ei sobi, sest te ei oska sellist sõna? (Riietada не подходит, потому что вы не знаете это слово?)
INF12: /.../ ma (.) esimest korda kuulen vist sellist, jah. (/.../ я (.) первый раз слышу наверное такое, да.)

INF9 käesolevas kontekstis *-u-* ja *-ся* vahelist seost ei tajunud, verbide transitiivsust ja intransitiivsust ei eristanud. Üritas igat verbi kindla kasutuskontekstiga seostada, st,

proovis verbide semantikast erisusi leida, kuid tegelikult lähtus tõenäoliselt samuti oma varasematest keeleteadmistest, valis sellise vormi, mis oli talle tuttavam:

(120) **INF9**: /.../ Eee palume riietuge eee (.) ametlikult (.) ma tõlgin nii. (/.../ Эээ palume riietuge эээ (.) ametlikult (.) я так переведу.)

AT: Mhm (.) eee riietuge, eks? Riietuge (Ммм (.) эээ riietuge, да? Riietuge)

INF9: Jah. (Да.)

AT: Eee miks mitte riietage? (Эээ почему не riietage?)

INF9: (...) Noh võib olla riietage – see on nagu (.) nagu käskida, tähendab (.) riietuge ((odevajes)), eks? Aga siin on just palume riietuda ((odevatsja)). ((...))

Ну может быть riietage – это как (.) как приказывать, то есть (.) одевайтесь, да? А тут именно просим одеваться.)

b) Palume riietama pidulikult (1)

INF15, kes valis transitiivse verbi, tõlkis seda emakeelde valesti, st nii, nagu see oleks intransitiivne. Otseselt informant välja ei öelnud, kuid tõenäoliselt lähtus ta samuti oma varasematest keeleteadmistest. *-u-* ja *-ся* vahelist seost informant siin ei tajunud:

(121) **INF15**: /.../ Palume (.) riietama pidulikult.

AT: Mhm, tähendab, et riietama on riietuma ((odevatsja))? (Ммм, то есть, riietama – это одеваться?)

INF15: Jah. (Да.)

Näidetest võib järeldada, et suurem osa informantidest sai viimase lausega hästi hakkama. Mitte keegi ei küsinud intervjuuerija abi tõlkimisel. Paljud informandid on *-u-* ja/või *-ne-* ja *-ся* omavahelisest seosest aru saanud ja testi lõpuosas oskasid uusi teadmisi edukalt rakendada. Seda on hästi näha informandi INF5 näitel: kui informant, kes on loogikast kohe aru saanud, valis testi alguses vale variandi, lähtudes isiklikust meeldivusest, siis viimases lauses tegi ta juba õige valiku, vaatamata sellele, et õige verb talle ikkagi ei meeldinud. Kui võrrelda käesolevat lauset esimesega, kus oli samuti vaja *riietama* ja *riietuma* vahel otsustada, siis on näha, et informandid edastasid juba märksa vähem erinevaid põhjendusi. Suurem osa nägi seost *-u-* ja *-ся* liidete vahel, ainult üks informant INF2 üritas seletada oma valikut verbi perfektivse aspektiga. See omakorda illustreerib samuti, kui efektiivselt toimivad analoogiad keeleõppes, kuid käesolevas kontekstis oli

negatiivne näide: ühe ülesande lahendamiseks lõi informant enda peas ekslikke seoseid ning proovis neid ka edaspidi rakendada. Järelkult, keeleõppes on tähtis jälgida, et õppijal ei tekiks valesid seoseid, või kui need on juba tekkinud, õigel ajal suuta neid ära parandada, ei vältida kivinemist. Paljud (sh ka informant INF15, kes valis transitiivse verbi) toetusid ikkagi oma varasematele keeleteadmistele ja keelekogemustele, suutmata oma valikut loogiliselt kommenteerida. Ülalmainitu illustreerib taas seda, kui olulist rolli kannavad keeleõppes õppijate varasemad keeleteadmised ja keelekogemus.

Vahekokkuvõte

Testi viimane ehk kolmas osa tõestas analoogiate toomise efektiivsust keeleõppes, nii positiivses kui ka negatiivses mõttes. Kolmandas osas esines peamiselt kaks tüüpi põhjendusi: ühed informandid toetusid emakeelele, verbide reksioonile ja/või lause struktuurile (mõned käsitlesid kõiki kolme komponenti, mõned pöörasid rohkem tähelepanu ühele või kahele); teised aga lähtusid kas oma varasematest keeleteadmistest või isiklikust keelekogemusest. Oli ka üksikuid näiteid, kus informandid üritasid muid põhjendusi välja mõelda.

Testi kolmanda osa tulemused näitavad, et ka mõned sellised informandid, kelle keeleoskus ei olnud väga kõrgel tasemel, suutsid teatud analoogiate hulka nähes luua endal uusi seoseid ning neid edukalt kasutada. Kõrgema keeleoskusega informandid said võimaluse oma keelekasutust analüüsida ning samuti mingisuguseid kindlaimaid seoseid luua.

5.3. Tulemused

Materjali põhjal on võimalik väita, et suurem osa informantidest ei saanud enne intervjuu algust lõpuni aru seosest *-u-* ja *-ся* liidete vahel. Testi järel toimunud arutlustest ilmneb, et paljud informandid tundsid ennast ebakindlalt translatiivide ja refleksiivide kasutamisel, tajusid, et mingisugune erinevus transitiivsete ja intransitiivsete verbide

vahel on ikka olemas, kuid ei saanud lõpuni aru, milles see vahe seisneb. Seetõttu vältisid informandid võimalusel selliseid verbe üldse, üritades sünonüüme kasutada või kuidagi teisiti oma teksti ümber sõnastada. Intervjuu käigus, toetudes lause struktuurile, emakeelele ja verbide rektsioonile, lõi suurem osa informantidest enda jaoks uusi loogilisi seoseid, mistõttu muutusid ka nende keeleteadmised. Kui testi alguses edastasid informandid oma valikute jaoks hästi erinevaid põhjendusi (vene keele verbi aspekt, tegija on elus- või eluta olend, tegija arv (kas ainsus või mitmus) jne), siis viimases osas peaaegu ei ole näha enam mingisuguseid spontaanseid ja loovaid seletusi. Testi lõpuosas esines peamiselt kaks tüüpi põhjendusi: ühed toetusid emakeelele, verbide rektsioonile ja/või lause struktuurile, teised aga hoopis varasematele keeleteadmistele ja keelekogemusele. Seega erinevate analoogiate hulka nähes muutusid informantide teadmised ja sellest ka nende arutlus. Testi lõpuks said paljud informandid aru seosest *u-* ja *ся-*verbide vahel ning põhjendasid juba õigemini ja palju loogilisemalt. Järelikult seoste toomine võib õppijat aidata.

Testi tulemustest ilmneb siiski, et analoogiate toomine võib kanda samuti negatiivset tähendust: ühe ülesande lahendamiseks lõi üks informant enda peas ekslikke seoseid ning proovis neid ka edaspidi rakendada. Sellest tulenevalt on keeleõppes tähtis jälgida, et õppijal ei tekiks valesid seoseid, või, kui need on juba tekkinud, proovida need õigel ajal ära parandada kivinemise ohu vältimiseks.

Oluline on samuti mainida, kui palju sõltub informandi üldisest keeleoskusest. Kui informant saab aru lause struktuurist, mäletab verbide rektsiooni, leiab lausest objekti jne, oskab ta samal määral oma seletustes ka emakeelega opereerida. Testi tulemustest on näha, et reeglina selliseid loogiliseid, põhjalikke kommentaare edastasid kõrgema eesti keele oskusega informandid, mõned nendest ka filoloogilise taustaga.

Samuti sõltub olukord ka verbist endast – mis tasemel seda õpitakse, kui palju seda kasutatakse ümbritsevas keskkonnas informandi igapäevases elus (kas kasutatakse üldse). Rääkides nendest informantidest, kes on keelt omandanud õpitava keele keskkonnas (mitte aga keelestruktuuri õppides), siis nemad hakkavad kasutama just neid verbe, mida

nad on palju rohkem kuulnud ja näinud. Need informandid ei hakka mõtlema, kas on vaja kasutada transitiivset või intransitiivset, refleksiivset või kausatiivset verbi jne, vaid tuletavad meelde verbi üldsemantikat. Ka testi järel toimunud arutlustest paistab, et suurem osa informantidest ei toetu oma igapäevases suulisel kõnes emakeelele, vaid lähtub pigem varasematest keeleteadmistest ja keelekogemusest. Lause struktuurile, verbide rektsioonile ja emakeelele on kalduvust tähelepanu pöörata kirjalike tekstide loomisel (kasutatakse selliseid abiallikaid nagu Sõnaveeb, kust vaadatakse tõlget, rektsiooni ja erinevaid kontekste), kuid ka jäävad siin tähtsate kohale informantide varasemad keeleteadmised ja nende keelekogemus.

Käesoleva magistritöö teoreetilise peatüki kontrastiivsest analüüsist paistab, et eesti ja vene keele tegumoekategooriad grammatilise semantika ega väljendusviisi poolest enamasti kokku ei lange (formaalsed tunnused on erinevad). Sellest lähtuvalt on võimalik väita, et vene keele verbi passiivi vorm ei saa olla eesti kõnekeeles vene keele kõneleja keelelise interferentsi eeldus. Kuigi intervjuude katkendite analüüs näitas, et kuna vene keeles tähistab *ся*-järelliide nii enesekohasust kui ka passiivi, seostavad mõned informandid *u*-liitelist verbi hoopis passiivi, mitte enesekohasusega, tajudes teadvustamata, et *ся*-järelliide võrdub *u*-liitega (sageli kasutatakse terminit *безличный* ehk *mitteisikuline verb*, millel vene keeleteaduse järgi on teistsugune tähendus; tõenäoliselt lähevad segi verbide passiivi vormid, mitteisikulised verbid ja lisaks mitmuse kolmandas pöördes verbid aluseta lauses, vene keeles *неопределенно-личные*).

Paljude informantide sõnul ei räägita koolikursuse raames eesti keele verbimoodustusest (konkreetselt *u-*, *ne-* jne liidetest) ning ei kõrvutata *u-* või *ne-* ja vene *ся*-verbe. Siit võib tekkida arusaamatus ja järelikult vead.

Tõenäoliselt oleks kasulik anda keeleõppijatele siin käsitletud verbe juba kohe paarides, vaatamata sellele, et transitiivne verb võib kuuluda ühe, intransitiivne aga hoopis teise keeletaseme sõnavarasse (või siis käsitleda ainult selliseid verbide paare, mis kuuluvad ühe keeletaseme sõnavarasse). Sellel juhul oleks palju lihtsam selliseid verbe vene keelega kõrvutada.

Kuid sellist meetodit rakendades tuleb kindlasti mainida, et mitte igal *u-* või *ne-*liitelisel verbil ei ole oma transitiivset paarilist: näiteks, frekventatiividel selliseid sihilisi paarilisi ei ole; õppijad, kes ei tea, et tegu on frekventatiiviga, võivad siiski hakata uusi sõnu välja mõtlema. Selleks, et sellist olukorda vältida, peavad keeleõppijatel olema baastadmised refleksiivide, translatiivide ja frekventatiivide üldsemantikast. See omakorda nõuab keeleõppijatelt üsna kõrget keeleoskuse taset. Käesoleva magistritöö testi tulemused aga näitavad, et B2- või isegi C1-taseme olemasolu veel ei garanteeri, et keeleõppijal on mingisuguseid arusaamu eesti keele verbimoodustusest. Ülesandega said hästi hakkama sellised informandid, kellel oli filoloogiline taust, mis tähendab, et verbimoodustust nad on ka mingil määral käsitlenud. Järelikult võivad sõnamoodustuse (käesoleval juhul verbimoodustuse) baastadmised kasuks olla.

Raskus on selles, et eesti keele koolikursuse raames verbimoodustust pigem ei käsitleta. Kuid teiselt poolt on testi tulemuste järgi näha, et verbimoodustuse käsitlemise mõistlikkus eesti keele õpikutes on ikkagi küsitav. Oluliseks teguriks jääb üldine keeleõpetamise tase koolikursuse raames. Kolm informanti mainis, et kuigi gümnaasiumis „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse“ (PGS 2021) järgi pidi olema 60% õppeainetest eesti keeles õpetatud, oli reaalsus hoopis teistsugune. Vähemalt B2-keeleoskusega informandid ei suutnud iga kord mõista, mis käändevormis on käesolev sõna; esines osastava ja omastava käänete moodustamise vigu, astmevahelduse vigu jne. Oluline on solmas pidada, et keeleõppimine on individuaalne protsess. Keeleoskus võib areneda eri kiirusega ning sõltub paljudest teguritest nagu keeleõppija vanus, motivatsioon, kognitiivne võimekus, tema sotsiodemograafiline taust, sotsiaalsed aspektid jne (Praakli, Klaas-Lang 2020: 9-10; Nikunlassi, Protassova 2014: 10). Verbimoodustuse õpetamine selliste teadmiste baasil võib olla õpilastele üle jõu käiv. Tasub mainida ka seda, et mitte kõik keeleõppijad ei ole tugevad oma emakeeles. Paljud informandid ajasid segi vene mitteisikulisi verbe, verbe mitmuses kolmandas pöördes aluseta lauses ja passiivi. Emakeelele toetumine võib niisugusel juhul olla raskendatud.

Ka testi järel toimunud arutlused näitasid, et ainult kolm informanti oli täiesti nõus sellega, et ühiste grammatiliste kategooriate olemasolul tuleb kindlasti keeletunnis õppijate emakeelt tugimeetmena kasutada. Umbes pool informantidest ei olnud selles nii kindel: käesoleva teema raames emakeelele tähelepanu pööramine võib informantide arvates materjali omandamist soodustada, kuid meetodi kasutamine peab olema väga ettevaatlik ja pisteline. Isegi siis, kui teatud teema raames on eesti ja vene keelel ühiseid paralleele ning kahes keeles esinevaid kategooriaid on üsna lihtne kõrvutada, jääb ikkagi oht, et keeleõppijad võivad hakata vaistlikult samasuguseid paralleele otsima ka teistest keelealadest (lause struktuur, verbide rektsioon jne), kus keeled võivad täiesti erineda. Sellest tulenevalt tekib veel üks potentsiaalne veakoht. Ka paljud meetodikud ei soovita keelte kõrvutamist keeletunnis liiga sageli kasutada, eriti algetappides (Külmoja 2021; Rosanova 2016: 21).

Kokkuvõte

Käesolevas magistritöös uuriti eesti *u*-verbe vene emakeelega õppijate keeleteadmises. Teoreetilises osas on kõigepealt esitatud eesti *u*-liide ja vene *ся*-järelliite kontrastiivne analüüs, millest selgub, et eesti refleksiividel ja translatiividel ning vene refleksiividel, retsiprookidel, üldenesekohastel verbidel ja passiivsetel enesekohastel verbidel on omavahel kokkulangevusi, mis omakorda näitab, et seda võib kasutada keeletunnis positiivse keeleülekande allikana. Kokkulangevus ei ole siiski absoluutne, kuna *u*- ja *ся*-liiteliste verbide kategooriaid mõistetakse kahes keeles erinevalt. Tegumoe kategooriate kõrvutamisel ilmneb, et vene ja eesti keeles esitatud kategooriate grammatilised tähendused erinevad. Vene keeles passiivseid tarindeid eesti keelde tõlkides saab eesti keeles ebaloomulikke konstruktsioone, eesti impersonaali vene keele tõlkides saab reeglina verbi mitmuse kolmandas pöördes aluseta lauseid. Seega ei tohiks tegumoe kategooria olla vene emakeelega õppijate jaoks interferentsi allikaks, kui nad on kategooriate erinevusest teadlikud. Empiirilise osa tulemused aga näitasid, et õppijatel on kalduvus vene *ся*-liitelisi enesekohaseid verbe eesti keelde umbisikulises tegumoes tõlkida, st interferents ikkagi toimub. Sellest võib omakorda järeldada, et informandid ei ole kahes keeles tegumoe kategooriate erinevusest teadlikud.

Järgnevalt anti teoreetilises osas ülevaade positiivsest ja negatiivsest keeleülekandest, metalingvistiliste teadmiste mõistest ja lähte- ja sihtkeele sarnasuse kolmest liikidest. Materjalist ilmneb, et negatiivse keeleülekande õigeaegsest ennetamisest ning positiivse keeleülekande kasutamise oskusest sõltub sihtkeele omandamise edukus. Positiivse keeleülekande kasutamiseks peab keeleõppija olema teadlik selle võimaluse olemasolust.

Samuti käsitleti teoreetilises osas implitsiitsete ja eksplitsiitsete teadmiste mõistet, introspektiivse uurimismeetodi põhimõtet, uurimise läbiviimiseks vajalikke tingimusi ning meetodi võimalikke puudusi. Materjalist selgub, et introspektsioon on käesoleva magistritöö jaoks sobiv uurimismeetod, millega on võimalik välja selgitada, kui palju

teavad informandid eesti *u*-liitega ja vene *ся*-järelliitega verbidest (ehk millised on nende metalingvistilised teadmised uuritavast valdkonnast), millele nad tuginevad selliste verbide kasutamisel ja kuidas erinevad informantide sõnastatud seaduspärad keeleõpetuses kasutatavatest lähenemisviisidest.

Lõpuks anti teoreetilises osas ülevaade sellest, kas ja kuidas käsitletakse eesti keele teise keelena gümnaasiumi õpivaras eesti keele verbimoodustust. Analüüs näitas, et eesti verbimoodustuse teema on õppematerjalides esitatud kasinalt, *u*-liitelisi verbe kasutatakse üsna palju, nii passiivse kui ka aktiivse sõnavarana, kuid eraldi teemana neid ei esitata.

Magistritöö praktilises osas on analüüsitud vene emakeelega informantide *u*-liiteliste verbide kasutust. Uurimus põhineb selle jaoks koostatud testil, mis omakorda koosneb 19 lausest kas *u*- või *ne*-liiteliste verbidega. Informandid on 15 eesti keelt teise keelena kõnelejat, kes on juba gümnaasiumi lõpetanud, osalejate hulgas oli nii üliõpilasi (mõned ka filoloogilise taustaga) kui ka töönimesi, erinevate erialade ja elualade esindajaid.

Uurimus näitas, et tulemusi võib jagada kaheks rühmaks, kus ühel pool on kõrgema keeleoskusega informantide vastused, teisel pool aga nõrgema keeleoskusega informantide vastused. Kõrgema keeleoskusega informandid olid enne testi algust pigem teadlikud *u*-liite (ja *ne*-liite) ja *ся*-järelliite vahelisest seosest, oskasid selliseid verbe õigesti kasutada ning oma keelekasutust analüüsida, toetudes verbi rektioonile, konkreetse lause struktuurile ja emakeelele (kuid eriti kõrgema keeleoskusega informandid tunnistasid, et oma tavalises keelekasutuses enam emakeelest ei lähtu). Mõnede verbidega (*huvituma*, *registreeruma*, *üllatuma*) esines üksikuid raskusi. Testi lõpuks tegid informandid *u*-liite (ja *ne*-liite) ja *ся*-järelliite vahelise seose endale veelgi selgemaks, kuigi nagu mainitud, ei olnud sellega testi käigus rohkesti probleeme tekkinud. Paljud kõrgema keeleoskusega informandid on koolis õppinud keelekümbelse programmi järgi ning omasid teatud filoloogilist tausta. Madalama keeleoskusega informantide jaoks tekitas *u*- ja *ne*-liiteliste verbide kasutamine raskusi nii testi sooritamise käigus kui ka tavalises elus. Informantide sõnul hoiavad nad kinni pigem

vältimisstrateegiat, eelistades sõnumit koostada nii, et refleksiive ega translatiive ei tuleks üldse kasutada. Paljud informandid tunnistasid ka, et oma vabas keelekasutuses eelistavad kasutada sellist verbi, mis neile esimesena pähe tuleb, st toetuvad pigem oma varasematele keeleteadmistele ja visuaalsele või kuulmiskogemusele. Informantide sõnu kinnitab ka intervjuude katkendite analüüs: uurimus näitas, et paljud madalama keeleoskusega informandid ei oska seost *u-* ja *ne-*liiteliste ja *ся-*liiteliste verbide vahel näha ega oma keelekasutust analüüsida. Testi sooritades lähtusid sellised informandid pigem oma varasematest keeleteadmistest ja keelekogemusest. Tulemustest ilmneb, et keelekogemus mängib keeleõppes eriti tähtsat rolli, kuna madalama keeleoskusega õppijad kasutavad oma kõnes pigem seda sõna, millega nad on ümbritsevas keelekeskkonnas sagedamini kokku puutunud. Tuleb kindlasti mainida, et kui testi alguses ei olnud madalama keeleoskusega informantidel refleksiivide ja translatiivide kasutusest arusaamu, siis testi lõpuosaks oskasid paljud nendest mitmeid analoogiaid nähes teatud loogilisi seoseid luua, õigesti verbe kasutada ja oma keelekasutust ka analüüsida. See tähendab, et analoogiate toomine võib keeleõppijat aidata, õppijate keeleteadmised on muutlikud. Samas oli testis ka näiteid analoogiate negatiivsest mõjust.

Käesoleva magistritöö tulemusi on võimalik kasutada vene emakeelega õppijatele eesti keele õppematerjalide koostamisel ja eesti keele kui teise või võõrkeele omandamise ala uurimisel. Magistritööl on ka arenguruumi. Nagu mainitud, introspektiivsel uurimismeetodil on oma puudusi, mistõttu ei saa saadud andmed / tulemused olla tingimata usaldusväärsed. Et usaldusväärsust tõsta, võib kasutada introspektsiooni kõrvale ka retrospektsiooni ehk edasilükatud enesevaatlust (Banerjee 2004: 3; Kikerpill 2012: 89). Lisaks sellele võib introspektiivse uurimismeetodi teel saadud andmeid samuti kasutada veaanalüüsis, mille all mõistetakse kontrastiivsest analüüsist välja kasvanud meetodit, mille puhul vigu kirjeldatakse sihtkeelest lähtuvalt, ilma vajaduseta viidata informantide emakeelele (James 1998, viidatud Pool 2007: 14 järgi).

Kirjandus

- **Banerjee, Jayanti 2004.** Qualitative Analysis Methods. Reference Supplement to the Preliminary Pilot Version of the Manual for Relating Language Examinations to the Common European Framework for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Section D. Strasbourg: Council of Europe.
<https://rm.coe.int/1680667a1f> (11.08.2021)
- **EKG I = Erelt, Mati, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, Silvi Vare 1995.** Eesti keele grammatika I. Morfoloogia, sõnamoodustus. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut.
- **EKK = Erelt, Mati, Tiiu Erelt, Kristiina Ross 2007.** Eesti keele käsiraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- **EKKG prospekt = Asu-Garcia, Eva Liina, Mati Erelt, Külli Habicht, Tiit Hennoste, Reet Kasik, Helle Metslang, Andriela Rääbis, Pire Teras, Annika Viht 2014.** Eesti keele kirjeldava grammatika prospekt. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/45175/prospekt_indd_4.pdf (11.08.2021)
- **Ellis, Rod 1999.** Understanding second language acquisition. Oxford: Oxford University Press.
- **Ellis, Rod 2005.** Measuring Implicit and Explicit Knowledge of a Second Language. – Studies in Second Language Acquisition 27(2), 141–172.
<https://lingid.ee/measuringimplicitandexplicitknowledge> (11.08.2021)
- **Ellis, Rod, Gary Barkhuizen 2005.** Analysing Learner Language. Oxford: Oxford University Press.
- **ENC = Estonian National Corpus 2017.** <https://www.sketchengine.eu/estonian-national-corpus/> (11.08.2021)

- **HARNO 2021 = Haridus- ja Noorteamet** <https://harno.ee/keelekumblus> (11.08.2021)
- **Hausenberg jt = Hausenberg, Anu-Reet, Tiina Kikerpill, Maia Rõigas, Ülle Türk 2004.** Keeleoskuse mõõtmise. Käsiraamat. Tallinn: TEA Kirjastus.
- **Häkkinen Kaisa 2007.** Keeleteaduse alused. Eesti Keele Sihtasutus. Toim. MariaMaren Sepper. Tõlk. Kullo Vende. Tallinn: AS Pakett.
- **Kaivapalu, Annekatrin 2010.** Metalingvistiline teadlikkus võõrkeeledõppes: oma keel võõras peeglis. – Lähivõrdlusi. Lähivertailuja 19, 160–176.
- **Kallas, Roman 2001.** Kõik on korras! Эстонский язык: практический курс и грамматика. Tallinn: FIE Jaak Sarapuu.
- **Kasik, Reet 1996.** Eesti keele sõnatuletus. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- **Kasik, Reet 2008.** Meediateksti analüüs: eesmärgid ja meetodika. – Tekstid ja taustad V: meediatekstide keelekasutus ja selle sotsiokultuurilised taustad. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 10–41.
- **Kasik, Reet 2015.** Sõnamoodustus. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- **Kikerpill, Tiina 2012.** Enesevaatlus lugemistesti valiidsuse uurimisel. – Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri / Journal of Estonian and Finno-Ugri Linguistics 3 – 2, 79–112; <http://ojs.utlib.ee/index.php/jeful/article/view/jeful.2012.3.2.04> (11.08.2021)
- **Kitsnik, Mare 2013.** Praktiline eesti keel teise keelena : B2, C1. Tallinn: Kännimees.
- **Kitsnik, Mare 2019.** Sõnajalaõis: gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1. osa. B2.1. Tallinn: Koolibri.
- **Kitsnik, Mare 2020a.** Sõnajalaõis: gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 2. osa. B2.2. Tallinn: Koolibri.
- **Kitsnik, Mare 2020b.** Sõnajalaõis: gümnaasiumi eesti keele kui teise keele töövihik. 2. osa. B2.2. Tallinn: Koolibri.

- **KRG = Краткая русская грамматика 2002.** Toim. H. Ю. Шведова, В. В. Лопатин. Москва: Институт русского языка им. В. В. Виноградова.
- **Külmoja jt = Кюльмоя, Ирина, Эда Вайгла, Майе Солль 2003.** Краткий справочник по контрастивной грамматике эстонского и русского языка. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- **Külmoja, Irina 2021.** HVLC.05.038 Kontrastiivgrammatika probleeme vene keele alusel (3 EAP) (loengud Tartu ülikoolis 2020/21. õa kevadsemester).
- **Maisla, Diana 2011.** Kuidas eesti keele õppijad ja kasutajad lause verbi ajavormi sobivust hindavad? – Eesti Rakenduslingvistika ühingu aastaraamat 7, 95–110; <http://arhiiv.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/aastaraamat/article/view/ERYa7.06/53> (11.08.2021)
- **Maisla, Diana 2014.** Eesti keele mineviku ajavormid vene emakeelega üliõpilaste kasutuses. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus; http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/42495/maisla_diana.pdf (11.08.2021).
- **Metslang jt 2003 = Metslang, Helle, Ingrid Krall, Renate Pajusalu, Kristi Saarso, Elle Sõrmus, Silvi Vare 2003.** Keelehärm. Eesti keele probleemseid piirkondi. Tallinn: TPÜ Kirjastus
- **Mölder, August 1967.** Eesti ja vene keele kõrvutav grammatika. Tallinn: Valgus.
- **Nikunlassi, Protassova = Никунласси, Ахти, Екатерина Протасова 2014.** О важности ошибок для исследования многоязычия. Helsinki: Slavica Helsingiensia.
- **PGS = Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus.** <https://www.riigiteataja.ee/akt/13337919> (11.08.2021)
- **Pihlak, Ants 1992.** U-verbid ja enesekohasus eesti keeles. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia.
- **Pool, Raili 2006.** Täis- ja osasihitise kasutamisest eesti keelt teise keelena õppijate pilgu läbi. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 2, 185–202;

<http://arhiiv.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/aastaraamat/article/view/ERYa2.13> (11.08.2021).

- **Pool, Raili 2007.** Eesti keele teise keelena omandamise seaduspärasusi täis- ja osasihitise näitel. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- **Pool, Raili 2019a.** Eesti keele sihitise ja rektsiooni harjutusi. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- **Pool, Raili 2019b.** Eesti keele verbirektsioone. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- **Praakli, Kristiina, Birute Klaas-Lang 2020.** Täiskasvanud uussisserändajate eesti keele õpitee mudel REDEL. RITA-ränne projekt. Tartu: Tartu Ülikool; https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/taiskasvanud_uussisserandajate_ee_sti_keeles_opitee_mudel_redel.pdf (11.08.2021)
- **Päll jt = Пяль, Эдуард, Элиза Тотсель, Гвидон Тукумцев 1962.** Сопоставительная грамматика эстонского и русского языка. Tallinn: ERK.
- **Ringbom, Håkan 2007.** Actual, perceived and assumed cross-linguistic similarities in foreign language learning – Kieli oppimisessa. Language in Learning. AFinLAn vuosikirja 65, 183–196.
- **Rosanova = Розанова, Светлана Петровна 2016.** Преподавателям РКИ. Сто сорок семь полезных советов. Москва: Флинта, Наука.
- **Rüütli, Malle, Ele Viilipus 2002a.** Eesti keel: vene õppekeelelega gümnaasiumile. Tallinn: Koolibri.
- **Rüütli, Malle, Ele Viilipus 2002b.** Eesti keele töövihik: vene õppekeelelega gümnaasiumile. Tallinn: Koolibri.
- **Rüütli, Malle, Ele Viilipus 2003a.** Eesti keel: vene õppekeelelega gümnaasiumi 12. klassile. Tallinn: Koolibri.
- **Rüütli, Malle, Ele Viilipus 2003b.** Eesti keel: töövihik vene õppekeelelega gümnaasiumi 12. klassile. Tallinn: Koolibri.
- **Rüütli, Malle, Ele Viilipus 2007a.** Eesti keele õpik vene õppekeelelega gümnaasiumi 10. klassile. Tallinn: Koolibri.

- **Rüütli, Malle, Ele Viilipus 2007b.** Eesti keele töövihik vene õppekeelelega gümnaasiumi 10. klassile. Tallinn: Koolibri.
- **Rüütli, Malle, Ele Viilipus 2008a.** Eesti keele õpik vene õppekeelelega gümnaasiumi 11. klassile. Tallinn: Koolibri.
- **Rüütli, Malle, Ele Viilipus 2008b.** Eesti keele töövihik vene õppekeelelega gümnaasiumi 11. klassile. Tallinn: Koolibri.
- **Stefanovitš, Olesja 2007.** Sarnasekõlaliste sihiliste ja sihitute tegusõnade õpetamine vene õppekeelega kooli gümnaasiumiastme eesti keele tunnis. Magistritöö. Narva: Tartu Ülikooli Narva Kolledž.
- **Sõnaveeb** = Sõnaveeb. Sõnavara otsing.
<https://sonaveeb.ee/teacher-tools/#/vocabulary> (11.08.2021)
- **Šaklein = Шаклеин, Виктор Михайлович 2008** Русская лингводидактика: история и современность. Москва: РУДН
- **Šeljakin = Шелякин, Михаил Алексеевич 2000.** Справочник по русской грамматике. Москва: Русский язык.
- **Verschik, Anna 2004.** Eesti keel ja teised keeled : mõnda vahekeelest ja kontrastiivsest analüüsist. – Eesti keel: võõrkeelest teiseks keeleks. Tallinna Pedagoogikaülikooli eesti filoloogia osakonna toimetised 1. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli Kirjastus, 132–144.

Kaudviited

- **Banerjee, Jayanti, Sari Luoma 1997.** Qualitative approaches to test validation. – Encyclopedia of language and education 7: Language testing and assessment. The Netherlands: Kluwer Academic Publishers, 257–287.
- **Bulanin = Буланин, Лев Львович 1986.** Категория залога в современном русском языке. Ленинград: ЛГУ.
- **Hughes, Arthur 1989.** Testing for language teachers. Cambridge: Cambridge University Press.
- **James, Carl, Peter Garret 1991.** Language Awareness in the Classroom. London: Longman.
- **James, Carl 1998.** Errors in Language Learning and Use. Exploring Error Analysis. London and New York: Longman.
- **Jessner, Ulrike 1999.** Metalinguistic awareness in multilinguals: Cognitive aspects of third language learning. – Language awareness 8. Taylor & Francis Group, 201–209.
- **Odlin, Terence 1989.** Language transfer. Cross-linguistic influence in language learning. Cambridge: Cambridge University Press.
- **Ringbom, Håkan 1987.** The role of the first language in foreign language learning. Clevedon: Multilingual Matters.
- **Vagner = Вагнер, Вера Николаевна 2001.** Методика преподавания русского языка англоговорящим и франкоговорящим на основе межъязыкового сопоставительного анализа. Москва: Владос.

Estonian reflexive verbs in the language skills of Russian-speaking learners. Summary

This master's thesis is focused on the knowledge about Estonian reflexive verbs of native Russian speakers of Estonian as a second language. The topic is relevant: even though the category of reflexive verbs is presented in both languages, native Russian speakers still have difficulties in using them. The aims of this master's thesis was to find out: how could Russian speakers use their native language as a supporting tool; how did they use the Estonian reflexive verbs and was it possible for speakers to analyze their language usage. In the framework of this master's thesis, it was also important to find out how verb derivation was treated in the high school Estonian as a second language study materials. This thesis examined the use of Estonian reflexive verbs by 15 Russian native speakers, with all the informants having received a B2 or C1 level certificate in Estonian. The informants completed a specially created test and an introspective interview. All the verbs used in the test belong to the A1-B2 level vocabulary. The result of the work can be helpful for teachers of Estonian as a second language for native Russian speakers.

The theoretical part firstly gives an overview of the similarities and differences between the categories of reflexive verbs and the passive voice in Estonian and Russian languages. The results of the contrastive analysis showed that there are several groups of reflexive verbs in Russian language that can be used by learners as a supporting tool. Secondly, the theoretical part provides an overview of both the positive and the negative effects of the native language and/or dominant foreign language on the production of the target language. It is also examined how could the native language be used as a supporting tool in the target language learning. Thirdly, it explores the concept of the introspective method and how it can be used in studying the target language acquisition. Finally, it gives a short overview of how verb derivation was treated in the high school Estonian as a second language study materials.

The empirical part contains the reflexive verbs, chosen by the informants, and their comments. Comments, which are especially important for the thesis, are placed in the work in the form of the interview fragment. The verbs, used by the informants, and their comments were analyzed; the analysis was also included in the empirical part. The results showed that the answers of the informants can be divided into two main groups.

First, one should consider the answers of informants with a higher level of Estonian, many of whom studied at school under the language immersion program and/or had some philological background. Such informants could successfully use Estonian reflexive verbs and competently analyze their language usage. The informants relied on their explicit knowledge, i.e. they proceeded from the verb government, the structure of the sentence, as well as from their native language, being able to compare Estonian u-verbs with Russian *ся*-verbs. The answers of such informants did not differ much at the beginning and at the end of the interview.

The second group of informants, who did not speak Estonian at the same high level, could not use Estonian reflexive verbs as confidently as the informants from the first group and would rather use prevention strategies in their everyday speech. Since the connection between Estonian u-verbs and Russian *ся*-verbs was not clear, the informants relied mainly on their previous language experience and on their previous language skills. Unable to analyze their language usage, some informants tried to use their implicit knowledge, because of what at the beginning of the interview many informants associated the usage of certain verbs with the aspect of the verb, the tense of the verb, the number of the subject, etc. Nevertheless, the analysis showed, that by the end of the interview, many informants, having seen several analogies, began to perceive the connection between Estonian u-verbs and Russian *ся*-verbs. Some of the informants admitted, that they understood the principle of using Estonian reflexive verbs. Thus, the comments of the second group at the beginning and at the end of the interview differ greatly: at the end of the interview there are far fewer spontaneous explanations. The results show, that the use of analogies can greatly help the foreign language learner.

Despite this, not all informants would like the Estonian language teacher to rely on the learners' native language when explaining the use of reflexive verbs, since this could stimulate learners to turn to their native language even when this is impossible due to differences in the structures of languages.

Lisa 1. Testi lõppversioon

TEST

I Loe lause ja vali õige tegusõna! Прочитай предложение и выбери верный глагол!

- 1) Arvan, et mehi *riietavad* / *riietuvad* ikkagi nende naised, kes tahavad, et ka mees hea välja näeks.
- 2) Eesti keele riigieksamile *registreeris* / *registreerus* sel aastal 5000 õpilast.
- 3) Kui sa näed inimest, kes *ärritab* / *ärritub* lihtsa küsimuse peale, et millal tuled või kuidas elad, siis võid kindel olla – ta on ärevuses.
- 4) Vanaema *pühendab* / *pühendub* suure osa oma vabast ajast lapselapsele.
- 5) Kuna Eestis alkoholimüük *vähendab* / *väheneb*, siis on loogiline, et *vähendab* / *väheneb* ka taaratagastus.
- 6) Koolitus on mõeldud kõigile, kes *huvitavad* / *huvituvad* internetiturundusest.
- 7) Eelmisel aastal *tutvustasin* / *tutvusin* ühe huvitava inimesega, järgmisel nädalal on meil pulmad.

II Loe lause, vali õige tegusõna, tõlgi eesti keelde ja pane õigesse vormi! Прочитай предложение, выбери верный глагол, переведи на эстонский и поставь в верную форму!

- 1) Tegu on imeilusa linnaga – ma (*влюбиться*) sellesse kohe.

- 2) Olukorrast riigis ta eriti (*не интересоваться*) – talle meeldib rohkem välismaal reisida.
- 3) Õnneks suutis vedurijuht õigel hetkel rongi (*остановить*).
- 4) Kõik öösel nähtud unenäod ei jää mulle meelde ning (*забываться*) hommikuks.
- 5) Riik (*поддержать*) kõrg- ja kutsekoolide praktikasüsteemide arendust kahe miljoni euroga.
- 6) Minu sõbranna (*обижаться*) alati väga kergesti, raske on temaga millestki rääkida.
- 7) Kahekordsed ukсед (*закрываются*) vaikselt ning lukustuvad automaatselt.

III Loe lause, tõlgi eesti keelde! Прочитай предложение, переведи на эстонский!

- 1) История просто повторяется в новом контексте.
- 2) С работами студентов можете ознакомиться здесь.
- 3) А ты знал, что Lego развивает моторику?
- 4) Людей в магазине было так много, что я удивилась.
- 5) Просим одеться празднично!

Lisa 2. Nõusoleku vorm

NÕUSOLEK OSALEDA UURIMUSES

Minu magistritöö keskendub vene emakeelega eesti keele õppijatele. Oma magistritöös uurin, kuidas B2 – C1 tasemel eesti keele oskusega õppijad kasutavad eesti keele refleksiiv- ja translatiivverbe ja kuidas nad oma verbikasutust põhjendavad.

Iga respondendiga viiakse läbi kuni 30-minutiline personaalne intervjuu Zoom Meeting keskkonnas.

Kõik respondendid jäävad magistritöös anonüümseks, kellegi vastust ei ole võimalik tema isikuga kokku viia. Kasutan Teie intervjuudest saadud infot ainult magistriprojekti uurimismaterjalina ning seda ei edastata kolmandatele isikutele.

Anastassia Tkatšova, Tartu Ülikooli magistrant

Mina, ... ,
olen nõus osalema intervjuus ja luban analüüsida oma vastuseid Anastassia Tkatšova magistritöös.

Kuupäev: .....

Allkiri: .....

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anastassia Tkatšova,

- 1) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Eesti refleksiivverbid vene emakeelega õppijate keeleteadmistes“, mille juhendaja on Raili Pool, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
- 2) annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
- 3) olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- 4) kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Anastassia Tkatšova

19.08.21